

**SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK EDEBİYATI
ÖYKÜLERİNİN 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Büşra ÖNDER
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN
Şubat, 2022
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK EDEBİYATI
ÖYKÜLERİNİN 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

Hazırlayan
Büşra ÖNDER

Danışman
Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN

AFYONKARAHİSAR 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Sadettin Kaplan’ın Çocuk Edebiyatı Öykülerinin 2019 Türkçe Öğretim Programındaki Kök Değerler Bağlamında İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11/02/2022

İmza

Büşra ÖNDER

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Büşra ÖNDER
	Numarası	180648101
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Sadettin Kaplan'ın Çocuk Edebiyatı Öykülerinin 2019 Türkçe Öğretim Programındaki Kök Değerler Bağlamında İncelenmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	11.02.2022	
Tez Savunma Sınav Saati	15.30	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK EDEBİYATI ÖYKÜLERİNİN 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Büşra ÖNDER

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Şubat, 2022

Danışman: Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN

Değerler eğitimi, değerlerimizin çocuklara aktarılması için oldukça önemlidir. Türkçe dersi öğretim programlarında bu amaçla değerlere yer verilmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki "kök değerleri" açıklamak ve bu değerler çerçevesinde Sadettin Kaplan'ın çocuk öykülerini incelemektir. Çalışmada Sadettin Kaplan'ın çocuklar için yazdığı on altı öykü kitabı incelenmiştir. Kaynak tarama metodu kullanılmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuk, çocuk edebiyatı, türler ve öykü türünün temel özellikleri verilmiştir. İkinci bölümde değer kavramı üzerinde durulmuş ve 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Sadettin Kaplan'ın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde öykülerden elde edilen bulgular incelenmiş, sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda Sadettin Kaplan'ın çocuklar için yazdığı on altı öykü kitabında dokuz kök değer tespit edilmiştir. Bu değerler şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik. Öykülerde en çok 'sevgi' değerine rastlanmıştır. Vatanseverlik değeriyle ilgili bulgu tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, öykü, değer, değerler eğitimi, Sadettin Kaplan.

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF SADETTİN KAPLAN’S CHILDREN’S LITERATURE STORIES IN THE CONTEXT OF THE ROOT VALUES IN THE 2019 TURKISH TEACHING PROGRAM

Büşra ÖNDER

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION**

February, 2022

Advisor: Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN

Values education is vital for the transfer of our values to the children. Values are included in Turkish course curriculum. The goal of this study is to explain the “root values” in the 2019 Turkish curriculum and to examine sixteen story books written by Sadettin Kaplan for children with in the framework of these values. Source scanning method was used for this study and the study consists of four parts. In the first chapter the basic features of children, children’s literature, genres and short stories are given. Then, in the second part, the concept of values is emphasized and the root values in the 2019 Turkish curriculum are explained. In the third chapter, information about Sadettin Kaplan’s life, works and literary personality is given. In the fourth chapter, the findings obtained from the stories were examined and conclusions and suggestions were given. In consequence of the study, nine root values were determined in sixteen story books written by Sadettin Kaplan for children. These values are: justice, friendship, honesty, self control, patience, respect, love, responsibility and helpfulness. Mostly love value was found in the stories. While patriotic values findings were not included.

Keywords: Children’s literature, story, value, values education, Sadettin Kaplan.

ÖN SÖZ

Eğitimin önemli bir amacı öğrencilerin “kök değerleri” hayata geçirmesini sağlamaktır. Öyküler bu amaç için iyi bir araçtır. Öyküler, çocukların hayal dünyalarını geliştirir ve çocukların bu değerleri fark etmesini sağlar. Bu sebeple çalışma için Sadettin Kaplan’ın çocuk öyküleri incelenmiştir. Çalışmada “değer”in ne olduğundan, 2019 Türkçe Öğretim Programı’ndaki kök değerlerden bahsedilmiştir. Sadettin Kaplan’ın çocuk öykülerinde hangi kök değerlerin nasıl işlendiği incelenmiş ve bu öyküler çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmiştir.

Tezimde bilgi ve birikimini benden esirgemeyen, sabırla bana destek olan hocam Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN’a, hayat arkadaşım Mutlu ÖNDER’e teşekkürlerimi sunarım.

Büşra ÖNDER
2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK KİMDİR?	5
2. EDEBİYAT NEDİR?	6
2.1. EDEBİYATIN İŞLEVİ	7
2.2. ÇOCUK EDEBİYATI NEDİR?	8
2.3. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ	10
2.3.1. Öykü Nedir?	10
2.3.1.1. Kısa Öykü	12
2.3.2. Öykünün Tarihsel Gelişimi	13
2.3.3. Öykü Türleri	14
2.3.4. Öykünün Temel Unsurları.....	14
2.3.4.1. Kurgu (Olay Örgüsü).....	15
2.3.4.2. Şahıs Kadrosu	16
2.3.4.3. Zaman	17
2.3.4.4. Mekân	17
2.3.4.5. Bakış Açısı – Anlatıcı.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ VE 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER

1. DEĞER NEDİR?	20
1.1. DEĞER TÜRLERİ.....	22
1.2. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ	23
1.3. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ.....	24
1.4. DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖNEMİ	25
2. PROGRAM NEDİR?	29
2.1. TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMI.....	30
2.2. 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZARIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. SADETTİN KAPLAN'IN HAYATI	36
------------------------------------	----

2. SADETTİN KAPLAN'IN EDEBÎ KİŞİLİĞİ	36
3. SADETTİN KAPLAN'IN ESERLERİ	37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK ÖYKÜLERİNİN ÖZETLERİ	39
1.1. UÇAN SİMİTLER	39
1.1.1. Anneler Süt Sevmez	39
1.1.2. Uçan Simitler	39
1.1.3. Yetim	40
1.1.4. Hayat Acımasızdır	40
1.1.5. Topdil	40
1.1.6. Büyüyünce Anlarsın	41
1.1.7. Karanlık Sokaklar	41
1.1.8. Devrilen Testi	41
1.1.9. Dayak	41
1.1.10. Adımı Gönüllere Yaz	42
1.1.11. Mevsimsiz Meyveler	42
1.1.12. Bırakma Ellerimi	42
1.1.13. Sokağa Terkedilenler	43
1.2. EZAN ÇİÇEĞİ	43
1.2.1. Gençlik Pınarı	43
1.2.2. Ezan Çiçeği	44
1.2.3. Gülsüm'ün Gölü	44
1.2.4. Murat Kayası	44
1.2.5. Akçakız'ın Ağacı	45
1.2.6. Taraklı Kuş	45
1.2.7. Kulunç Taşı	46
1.2.8. Yusufçuk Kuşu	46
1.2.9. Sultan Mağarası	47
1.2.10. Leylek Köprüsü	47
1.2.11. Tatil Dönüşü	47
1.2.12. Aydın Öğretmen	48
1.2.13. Kanadı Kırık Martı	48
1.3. NEFESİYLE ISINANLAR	49
1.3.1. Kumru Gagasındaki Yüzük	49
1.3.2. Nefesiyle Isınanlar	49
1.3.3. Üretenler	49
1.3.4. Çiçek Açan Pantolon	49
1.3.5. Boyacının Elleri	50
1.3.6. Sevindirmek Sevinci	50
1.3.7. Beklemek	50
1.3.8. Zeytinler Ziyan Olmasın	50
1.3.9. Ali'nin Ayakkabısı	51
1.3.10. Kanadı Kırık Leylek	51
1.3.11. Yılan ve Kartal	51
1.3.12. Peşin Alınmış Ücret	52
1.3.13. Verilemeyen Hediye	52
1.4. SOLMAYAN ÇİÇEK	52

1.4.1. Simitçi	52
1.4.2. Yıldıza Asılan Uçurtma.....	53
1.4.3. Yağmur Kız	53
1.4.4. Selin Getirdiği Öğretmenler	53
1.4.5. Solmayan Çiçek	53
1.4.6. En Hızlı Bisiklet	54
1.4.7. Kurt.....	54
1.4.8. Tosbağa.....	54
1.4.9. Hazine Sandığı	55
1.4.10. Toraman	55
1.4.11. Yetim Yusuf	55
1.4.12. Akide Şekerleri	56
1.4.13. Pembe Elbise	56
1.5. ESKİMEYEN ARKADAŞLAR.....	56
1.5.1. Kedi Şekeri	56
1.5.2. Eskimeyen Arkadaşlar	57
1.5.3. Denizin Duvarları	57
1.5.4. Kardan Adam	57
1.5.5. İki Zehra.....	58
1.5.6. Çilli.....	58
1.5.7. Bir Günlük Çocukluk.....	58
1.5.8. Öğretmen Çiçeği	59
1.5.9. Yavru Kuş	59
1.5.10. Beslenme Çantası.....	59
1.5.11. Yardım Parası	60
1.5.12. Dostluğu Pekiştirmek	60
1.5.13. Aşı.....	60
1.6. KONUŞAN BEBEK	61
1.7. HACI LEYLEK.....	61
1.8. TATLI DİL	62
1.9. NİNEMİN ÖDEVLERİ.....	62
1.10. ANNEMİN KANATLARI.....	62
1.11. KADİFE CİVCİV.....	63
1.12. AĞLAYAN SERÇE.....	63
1.13. TAVUS KUŞU	63
1.14. KOKULU KARGA	64
1.15. PAMUK KEDİ.....	64
1.16. KANARYA GÜLÜ	65
1.16.1. Garip	65
1.16.2. Süleyman	65
1.16.3. Çocuğun Çizgileri	66
1.16.4. Kanarya Gülü	66
1.16.5. Düdük Çalabilen Kaymakam	67
1.16.6. Dağı Dolanan Yol.....	67
1.16.7. Gökkuşağı.....	67
1.16.8. Islak Sular	68
1.16.9. Yetimler Günü	68
1.16.10. Görünmeyen Yük	69
1.16.11. Parmak Bebek.....	69
1.16.12. Salkım Söğüt	69

1.16.13 Yalın Ayaklar	70
2. SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK ÖYKÜLERİNDEKİ KÖK DEĞERLER ..	70
2.1. ADALET	71
2.2. DOSTLUK	72
2.3. DÜRÜSTLÜK	73
2.4. ÖZ DENETİM	75
2.5. SABIR	76
2.6. SAYGI	78
2.7. SEVGİ	80
2.8. SORUMLULUK	93
2.9. VATANSEVERLİK	98
2.10. YARDIMSEVERLİK	99
SONUÇ VE ÖNERİLER	111
KAYNAKÇA	116

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- AK:** Annemin Kanatları
AS: Ağlayan Serçe
C.: Cilt
Çev.: Çeviren
EA: Eskimeyen Arkadaşlar
EÇ: Ezan Çiçeği
Ed.: Editör
HL: Hacı Leylek
KB: Konuşan Bebek
KC: Kadife Cıvıv
KG: Kanarya Gülü
KK: Kokulu Karga
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
NI: Nefesiyle Isınanlar
NÖ: Ninemin Ödevleri
PK: Pamuk Kedi
SÇ: Solmayan Çiçek
Ss.: Sayfa Sayısı
TD: Tatlı Dil
TDK: Türk Dil Kurumu
TK: Tavus Kuşu
US: Uçan Simitler
Vb.: Ve benzeri
Vd.: Ve diğerleri

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesi, sosyal medyanın yaşamları değiştirmesi düşünce dünyamızda da değişimlere yol açmıştır. Teknolojik gelişim iletişimde, bilgiye erişimde oldukça büyük kolaylıklar sağlamıştır. Bu gelişimin ailelerin farklılaşması, değerler ve değerler eğitime verilen önemin azalması, bireysel ve bencil bir yaşamın öne çıkması gibi olumsuz sonuçları da olmuştur.

Değerler, toplumun vazgeçilmez bir parçasıdır. Her toplumun “bir düşünce biçimi, değer yargıları ve bir anlatı geleneği vardır” (Uçan, 2018: 169). Toplumdaki değerlerin önemini kaybetmesi, çocukların ve gençlerin ailede değerler eğitimini yeteri kadar alamaması toplumun değişmesi demektir. Toplumun iyi yönde değişmesi için kök değerler, çocuklara ve gençlere aktarılmalıdır. Ailede başlayan bu süreç, okulla ve çevreyle devam eder. Okullarda çocuklara bu değerleri vermenin yollarından biri de edebî eserleri okutmaktır. Nitelikli edebî eserler çocuklara millî ve manevî değerleri daha kolay kazandırabilir.

Söz konusu eserler, söylenmek ve verilmek isteneni anlaşılır bir dille anlatılmalıdır. Eserler çocuğun yaşına ve seviyesine uygun olmalıdır. Metinlerde millî ve manevî değerlerin işlenişine ve eserlerin bu bakımdan zengin olmasına dikkat edilmelidir.

Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında öğretim programlarının önemli bir rolü vardır. Öğretim programları değerler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Türkçe dersinde metin okuma ve yorumlama, dinleme/izleme, konuşma ve yazma becerileriyle ilgili etkinlikler yapılır. Bu etkinlikler, çocuklara değerleri aktarmak için önemli çalışmalarlardır. Türkçe öğretim programında değerler ve değerler eğitime yer verilirken dört temel dil becerisi dikkate alınmalıdır. Bu becerilerle beraber öğrencilerin değerleri fark etmesi ve içselleştirmesi amaçlanmalıdır. Bunun yanında metin çeşitliliği ve niteliği değerler eğitimi için göz önünde bulundurulması gereken diğer bir etkidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerleri incelemek ve Sadettin Kaplan'ın çocuk öykülerini bu çerçevede değerlendirmektir.

Çocuk edebiyatı, çocuğun duygu ve düşüncelerine göre yazılmış eserleri kapsar. Çocuk denildiği zaman akla hep iyilik, saflık, masumiyet gelir. “Çocuk edebiyatı

kültürünün en temel kavramlarından biri çocuksu duyarlılıktır” (Şirin, 1998: 58). Çocuk neyi, nasıl görüyor ve hissediyorsa onun için yazılan eserlerde de o hisse uygun olmalıdır. Çocuğun duygu dünyasına hitap eden türlerden birisi de öyküdür. Çocuk öyküleri, çocuklara değerleri hissettirecek biçimde yazılmalıdır.

Çalışmada, Sadettin Kaplan’ın çocuk öykülerinde hangi değerlerin geçtiği tespit edilmiş ve tespit edilen değerlerin önemi üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

İnsan sosyal bir varlıktır. İçinde yaşadığı ailenin, toplumun, ülkenin çeşitli değerleri vardır. Bu değerleri benimseyen bir birey, toplumla uyumlu hâle gelir. “Toplumun sahip olduğu değerleri benimsemiş bireyler, sahip oldukları bu değerleri sonraki kuşaklara aktarmak suretiyle toplumsal devamlılığı sağlarlar” (Güven, 2014: 27).

Günümüzde teknoloji çağının getirdiği olumsuzluklar aile yapısını bozan etkenlerden biridir. Çocuk için önemli bir yere sahip olan aile bozuldukça çocuklar yalnız kalmakta ve değerlerinden uzaklaşmış bireyler olarak yetişmektedir. Yalnız kalan çocuk, toplumun değerlerini geri plana itmektedir. Bu nedenle çocuklar teknolojinin etkisiyle çocuklar kendi değerleri yerine popüler kültürü benimsemektedir.

Okullar için değerler eğitimi, üzerinde durulması gereken bir konudur. Öğretim programlarında da değerler eğitimi ele alınmakta ve öğrencilere çeşitli yollarla değerler verilmektedir. Bu amaçla kullanılan edebî eserler, çocukların değerleri içselleştirmelerini kolaylaştıracak önemli eğitim malzemeleridir. Çocuklar eserdeki kahramanlarla duygusal bir bağ kurarak verilmek isteneni daha kolay alabilirler. Edebî eserler genel olarak millî ve manevî değerleri aktarma konusunda işlevsel bir öneme sahiptir.

Problem Cümlesi

Sadettin Kaplan’ın incelenen öykülerinde 2019 Türkçe Öğretim Programı’ndaki kök değerler nasıl işlenmiştir?

Alt Problemler

1. Sadettin Kaplan kimdir?
2. 2019 Türkçe Öğretim Programı’ndaki kök değerler nelerdir?

3. Sadettin Kaplan'ın incelenen öyküleri değerler eğitimi için uygun mudur?

Araştırma Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli açıklanmıştır. Evren ve örneklem, veri toplama aracı ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel nitelikli bir araştırmadır. Tarama modellerinden kaynak tarama metodu kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Sadettin Kaplan hem yetişkinler hem çocuklar için çeşitli türlerde eserler vermiştir. Araştırmanın evrenini Sadettin Kaplan'ın eserleri oluşturmaktadır, örneklemini ise on altı öykü oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın kuramsal çerçevesi için konuyla ilgili farklı kaynaklar incelenmiş ve gerekli alıntılar yapılmıştır. Her başlık için çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Sadettin Kaplan'ın söz konusu öyküleri okunmuş ve özetlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci bölümünde çocuk, edebiyat, çocuk edebiyatı, öykü türü tanıtılmıştır. Öykünün tarihî gelişimi, türleri ve unsurları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde program ve Türkçe öğretim programı hakkında bilgiler verilmiştir. 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerler açıklanmıştır. Programdan sonra değer tanımı yapılmıştır. Değer türleri, özellikleri ve bu değerlerin işlevlerinin neler olduğuna değinilmiştir.

Üçüncü bölümde yazarın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde öykülerin özetlerine, eserlerde hangi kök değerlerin tespit edildiğine ve bunların nasıl işlendiğine yer verilmiştir.

Sınırlılıklar ve Varsayımlar

Araştırmanın kapsamını Sadettin Kaplan'ın on altı öykü kitabı oluşturmaktadır. Bu öykü kitaplarından ikisi dizi şeklinde, birisi de bağımsız öykü olarak yayımlanmıştır. İncelenen öyküler şunlardır:

- A. Kanarya Gülü
- B. Sena Dizisi
 - B.1. Uçan Simitler
 - B.2. Ezan Çiçeği
 - B.3. Nefesiyle Isınanlar
 - B.4. Solmayan Çiçek
 - B.5. Eskimeyen Arkadaşlar
- C. Tuba Dizi
 - C.1. Konuşan Bebek
 - C.2. Hacı Leylek
 - C.3. Tatlı Dil
 - C.4. Ninemin Ödevleri
 - C.5. Annemin Kanatları
 - C.6. Kadife Cıvcıv
 - C.7. Ağlayan Serçe
 - C.8. Tavus Kuşu
 - C.9. Kokulu Karga
 - C.10. Pamuk Kedi

Yukarıda sıralanan öyküler 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerlere göre incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK KİMDİR?

Çocuğun kim olduğu sorulduğunda akla gelen ilk cevap çocuğun ‘küçük insan’ olduğudur. Doğruluk payı olmasına rağmen, bu cevap sorunun tam karşılığı değildir. Çocuk kimdir, sorusu bile tek başına ciddi bir sorudur (Şirin, 1998: 115).

Kültürümüzde çocuğun yeri ve önemi büyüktür. Çocuğa evin neşesi gözüyle bakan insanımız, ona büyük bir değer vermektedir. Sevilen ve değer gören çocuk maddî manevî kendi kültürünün ve değerlerini edinebilir.

Çocukla ilgili çok sayıda tanım olmasına karşın çocuğun kim olduğuna dair kapsamlı bir tanım bulmak zordur. Çocuk “genel anlamda, olgunluğa erişinceye kadar her yaştaki erkek ve kızlara verilen ad” (Oğuzkan ve Alaylıoğlu, 1976: 52) olarak tanımlanabilir. Başka bir tanıma göre “doğumdan erginlik dönemine kadar olan çağa çocukluk dönemi, bu dönem içinde bulunan insan yavrusuna da çocuk denir” (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985: 586). Bu tanımlardan yola çıkarak belli bir yaşa ve döneme kadar olan kız ve erkek bütün çocuklara denir.

Çocukla ilgili birbirine benzeyen pek çok ifade vardır. Genel olarak iki yaşından ergenlik dönemine kadar olan zamana çocukluk denmiştir. Mustafa Ruhi Şirin’e göre çocuğun tanımı farklıdır. O, bu konuya başka bir açıdan bakmaktadır. “Çocuk, çocuktur. Çok şey bilir. Bilmediklerini de bilir. Müthiş sorular sorar” (Şirin, 1998: 114). Yine Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun kendine özgü hayalleriyle farklı bir dünyada yaşadığını, düşlerini yetişkinler gibi uydurmadığını, kendisi o düşün içinde yaşadığını söyler (Şirin, 1998: 57).

Çocuk her bakımdan yetişkinden farklıdır. Onun kendine ait dünyası, düşünceleri; bedensel, dilsel ve ruhsal gelişimi vardır. Çocuk sürekli merak eder ve soru sorar. Çocuğun dünyaya bakışı ve öğrenme duygusu da yetişkinlerdeki gibi değildir. Dünyayı yeni yeni tanımaya ve anlamaya çalışan çocuk, bakıma ve ilgiye muhtaçtır. Zaman içinde somut düşüncelerden soyut düşüncelere geçer. Fizikî olarak da bir değişim geçirir. Bu sebeplerle çocuk, “yetişkinin küçük örneği” (Sınar, 1997: 13) değildir. Çocuk, kendi başına ayrı bir dünyadır.

2. EDEBİYAT NEDİR?

Edebiyat insanların düşünce dünyalarının gelişmesinde çok önemli bir yere sahiptir. İnsanlar edebiyat sayesinde hayata karşı bir düşünce sistemi ve bakış açısı oluşturmaktadır. Başka bir açıdan bakılırsa hayat karşısında bir düşünce sistemi ve bakış açısı oluşturan insanlar, bunu edebiyat yoluyla başkalarına aktarır. Edebiyatın ne olduğuna dair çok sayıda tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Kaya Bilgegil'e göre edebiyat, ahlâkî bir mânâ, dile ait ilimler, güzel yazma sanatı, edebî yazılar, gereksiz yere sözü uzatmak gibi anlamlara gelmektedir (Bilgegil, 1989: 19). Başka bir tanıma göre "Fransızcadaki 'literatüre' karşılığında kullanılmaya başlanan edebiyat, duygu, düşünce, hayal, tasavvur, gözlem gibi anlatılmak istenen herhangi bir konunun estetik haz uyandıracak şekilde, güzel ve etkili bir üslupla söylenmesidir" (Ayyıldız ve Birgören, 2009: 50). Fransızca olan bu sözcük "yazı" anlamına gelmektedir. Bu sebeple günümüzde edebiyat sözcüğünün yerine "yazın"; edebî sözcüğünün yerine de "yazınsal" sözcükleri kullanılmaktadır (Uçan, 2015: 17).

Başka bir görüşe göre edebiyat "dil ile sanatın birleşmesinden doğmuş, güzel duygu ve düşünceleri anlatan, kuruluşu da güzel olmuş söz ve yazı sanatıdır. Dilimize Arapçadan geçmiştir. Kökeninde 'yemeğe davet', 'nefsi terbiye etmek', 'iyi ahlâk' anlamları yatmaktadır" (Alpay, 1987: 523). Bu sözcüğün anlamlarına dayanarak denilebilir ki edebiyat, insanla ve insanın eğitimiyle ilgilidir (Uçan, 2015: 66). Edebî bir metinden, başka insanların yaşayış tarzı, duyguları, bakış açısı anlaşılır. Anlatıdaki kişilerin duygu dünyaları, düşünceleri hissedilir. Edebiyat, dili günlük dilden farklı bir şekilde kullanır. Pek çok açıdan bir edebî eser, insana fark edilmese dahi çok şey öğretir. Edebiyat, insanın ruhunu eğitir.

Daha farklı bir tanımla söylemek gerekirse edebiyat, "insan ruhuna ilk elden seslenen bir sanat dalıdır" (Uçan, 2015: 67). Edebiyat, anlatılmak istenen bir konunun güzel ve etkileyici bir dille, sözlü ya da yazılı olarak önce insanın ruhuna hitap edecek şekilde anlatılmasıdır.

Edebî metinlerde insan hayata dair pek çok şey görür, kendisiyle ilgili maddî ve manevî durumları hissederek. "Edebiyatın konusu, insanı ilgilendiren her şeydir" (Uçan, 2018: 113). İnsanın görünmeyen, içsel yanı yazılı ürünlerle keşfedilebilir. Nitelikli bir eser, insanla ilgili bir durumu hissettirir, insanı her yönüyle anlatır. Bu nedenle edebiyat, insandan kopuk bir etkinlik değildir.

Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin karşı tarafa etkili bir dille anlatılmasıdır. İnsan edebiyat vasıtasıyla hayata, olaylara daha farklı bir gözle bakmaktadır. Edebiyat, hayatı taklit etmeye çalışmaz. Onda bir sanat, bir kurgu hâkimdir ve edebiyatın asıl malzemesi dildir. Dili etkileyici bir şekilde kullanan her eserde yazınsal bir özellik gözlenebilir.

Çocukların eğitiminde edebiyatın etkin bir şekilde kullanılması çocukların olaylara farklı bir pencereden bakmalarını sağlayacaktır. Edebiyat sayesinde çocuk, insanı insan yapan değerleri, güzeli, acıyı hissedebilir. Şirin'e göre "çocuğun dünyasına zenginlik katar. İyi edebiyat edebî zevki ve güzellik duygusunu geliştirir. Çocuk ruhunu besleyen en etkili tür edebiyattır" (Şirin, 2000: 103). Bu sebeple çocukların nitelikli yazınsal ürünlerle buluşturulması gerekir.

Tanımlamalardan ve açıklamalardan anlaşılacağı üzere edebiyatta dil, günlük dilden farklı bir biçimde kullanılır. Bu özelliklerin yanında edebiyatın kişisel ve toplumsal yaşamda, eğitim içinde çeşitli işlevleri vardır.

2.1. EDEBİYATIN İŞLEVİ

Edebiyat günlük olaylardaki ve hayatın bilindik akışındaki ayrıntıları, insan davranışlarındaki anlamı okuyucuya farklı bir dille sunar. Edebiyatla birlikte sıradan olaylar bile estetik bir biçimde algılanabilir. "Edebiyatı bir sanat, bir üretim olarak kabul edersek, diyebiliriz ki işlevlerinden biri, okuyucular üzerinde estetik bir yaşam duygusu veya estetik bir yaşam düşüncesi uyandırmaktır" (Uçan, 2006: 43). Okuyucuyu etkilemek ve onun düşüncelerine farklılık katmak edebiyatın temel işlevlerinden biridir.

Bir sanat dalı olarak edebiyat "kişiyi, yaşamın dar kalıplarının dışına çıkararak yeni bir ufuk kazandırabilir" (Uçan, 2015: 19). İnsan, sanatsal çalışmalarla estetik bir bakış açısı yakalayabilir. Hayattaki her durumu, her inceliği sanatla birlikte fark ederiz. Edebiyat, insanı sıkışıp kaldığı sıradanlığın içinden alır, ona farklı bir görüş kazandırır. Sözgelimi, yolda her gün görülen bir satıcıya göz alışır, bu durum sıradan bir hâl alır. Edebiyatın uyandırdığı bir kişi, bu satıcıyı bir öykü olarak, normalden farklı bir gözle görür ve değerlendirir. Onda başkalarının göremediğini görür. Edebiyat, insanın düşünmesini sağlayarak ona farklı bir pencere açar.

Konuşma, ister düşünerek ister düşünmeden gerçekleşsin yazıya göre daha kolay ifade edilir. Oysa edebî metinlerde dil, günlük konuşma dilinden farklılaşır, yeni bir biçim kazanır. Anlatım, düşünmeyi sağlayacak estetik bir forma dönüşür. Günlük dilde

ölülerin konulduğu sandığa tabut denirken Yahya Kemal tabuta “sessiz bir gemi” der. Bu sanatsal söyleyiş de ölümü farklı bir şekilde düşündürür, ölüme metafizik, estetik bir boyut katar. Edebiyat dili bu şekilde farklılaştırır (Uçan, 2015: 49).

Edebiyat insanla ilgili olan her şeyi anlatır. Bir anlamda, insanı insana anlatır. Gizli kalmış duyguları, anlaşılmamış düşünceleri, davranışları anlatır. İnsanlar edebiyatla birlikte birbirini daha iyi tanır. Edebiyat insanlar arasındaki iletişimi de etkiler.

Edebî metinler aracılığıyla pek çok kazanım elde edilebilir. Dili kullanma, sorgulama, eleştirme, düşünme gibi nitelikler, metinler sayesinde okuyucuya aktarılabilir. Okuyucular edebiyatla birlikte kendi iç dünyalarına katkıda bulunabilir. Yazınsal metin çokanlamlıdır. Bu nedenle her okuyucu metinden kendine göre farklı bir anlam çıkarır. Yazınsal metinde kesin anlamların olmaması, yorumlama bakımından okuyucuya bir özgürlük alanı bırakır.

Yazınsal olmayan bir metinden pek çok bilgi edinilebilir. Edebî metin “insanın soyut yanını, ruhsal yapısını, insanı ilgilendiren soyut kavramları, şefkat ve sevgiyi, acımasızlığı veya merhameti” (Uçan, 2018: 113) okuyucuya hissettirir. Edebiyatın asıl işlevi okuyucuya duyarlılık kazandırmak, estetik bir bakış açısı sağlamaktır.

2.2. ÇOCUK EDEBİYATI NEDİR?

Zaman içinde çocuğa verilen önem ve değer artınca bir çocuk edebiyatı alanı oluşmuştur. Çocuk edebiyatı ortaya atıldığında bazı kişiler onaylamış, bazıları ise çocuğa ait bir edebiyat olmaz diyerek reddetmiştir. Oysa çocuk edebiyatı, çocukların ruh dünyasındaki gerçekliklerinin, dünyayı algılama biçimlerinin yetişkinlerden farklı olması sebebiyle ortaya çıkmıştır (Dilidüzgün, 1996: 23).

Çocuklar için oluşturulan ve kabul edilen edebiyatın farklı tanımları vardır. Çocuk edebiyatı ile “2-14 yaşları arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanı anlatılmak istenmektedir” (Güleç ve Geçgel, 2012: 1). Mustafa Ruhi Şirin ise çocuk edebiyatını yine çocuktan hareketle tanımlamıştır: “İlk okuru ve öznesi çocuk olan edebiyattır” (Şirin, 2006: 186). Daha açık bir ifade ile “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayâl, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır” (Şirin, 2000: 9).

Mustafa Ruhi Şirin bu konu hakkında çok sayıda çalışma yapmış ve yeni düşünceler ortaya koymuştur. “Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilene, okunabilene, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür” (Şirin, 2000: 10). Çocuklar için yazılmış nitelikli bir eser yetişkinlerin içindeki çocuğa seslenebilmeli, yetişkinler tarafından da okunabilmelidir.

Çocuk edebiyatı; okuyucusuna çocuğa göre, çocuksu bir anlatım sunar. Bunu gerçekleştirirken kullandığı dil, çocuksudur. Çocuk edebiyatında dilin yanında kullanılan her unsur, çocuğun yaş düzeyine uygun ve ilgi çekici olmalıdır.

Mustafa Ruhi Şirin çoğu zaman çocuk edebiyatı yerine “çocuksu edebiyat” ve “çocuklar için edebiyat” kavramlarını kullanmıştır. “En yaygın anlamı ile çocuk edebiyatı, çocuksu edebiyat ve çocuklar için edebiyatın yerine kullanılıyor. Çocuklar için edebiyat, çocuk edebiyatına oranla (kavram olarak) çocuksuyu daha çok içinde barındırıyor” (Şirin, 1998: 59). Ona göre çocuk edebiyatında “çocuğa görelik” ve “çocuksu” kavramları önemlidir. Çocuğa göre” kavramıyla “çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlılık biçimi anlaşılmaktadır” (Şirin, 1998: 59).

Çocuk edebiyatı, hedef kitlesi belli olan bir edebiyat olarak düşünülürse adresi çocuktur denilebilir (Şirin, 1993: 14). Nitelikli bir çocuk kitabı her yaştan okurun ilgisini çekebilmelidir. Bu da çocuk dünyasını, ruhunu, kalbini bilen, çocuklar için yazma bilincine ulaşmış usta yazarlarla mümkündür. İyi kitaplara ancak bu şekilde ulaşılabilir (Şirin, 2000: 28).

Çocuk edebiyatının genel hedefleri Kıbrıs’a göre şöyledir:

- “En iyi arkadaş kitaptır” ilkesinden yola çıkılarak, kitabın iyi bir vakit geçirme aracı ve bilgi edinme kaynağı olduğunun sezdirilmesi,
- Çocuğun; güven duygusu, başarıma, bir grupça benimsenme, sevme-sevilme, öğrenme, oyun ve estetik duygu gibi ruhsal gereksinimlerinin karşılanması,
- Çocuğun dil gelişimine katkıda bulunarak, dilini kullanma becerisinin artırılması,

- Çocukların kitaba karşı olan ilgilerinin beslenip, kitap okumanın bir gereksinim biçimine dönüştürülmesi,

- Çocuklara türlü yaşantılar sunarak, yaşam deneyimlerinin zenginleştirilmesi” (Kıbrıs, 2000: 18).

2.3. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ

İnsanoğlu “her şeyden önce düşünen ve yaratan bir varlıktır” (Kavcar, 1999: 2). Düşünürken de üretirken de hep en güzeli arar. Bu görüşten yola çıkarak bazı sanatçılar edebiyatın “güzellik amacını izlemesini” (Kavcar, 1994: 3) istemişlerdir. Bazıları ise edebiyatın eğitim, ahlâk, sosyal alanda fayda sağlaması gibi amaçları olmasını istemişlerdir.

İnsanlar kendi duygularına, düşüncelerine ve hayal dünyalarına göre çeşitli sanat dalları ortaya koymuşlardır. Bazı insanlar duygularını resimle ifade ederken bazıları müziği tercih etmiştir. İşte bu sanat dallarından biri de edebiyattır. Edebiyat alanında çocuklar için çeşitli türler mevcuttur. Örneğin masal, öykü, ninni, destan, fabl, bilmece gibi türler çocuk edebiyatı türleridir.

2.3.1. Öykü Nedir?

Öykü, pek çok tür gibi köklü bir geçmişe sahiptir. Edebiyatımızdaki en gelişmiş türlerden biridir. Öyküde anlatılanlar tıpkı romanlardaki gibi gerçek hayata daha yakın olduğu için benimsenen bir tür olmuştur.

Bu türün kurucusu, Decameron adlı eseriyle Boccacio’dur (Güleç ve Geçgel, 2012: 98). Öykü, farklı kaynaklarda şu şekillerde tanımlanmaktadır:

“Hikâye kelime olarak ‘aynen nakletmek’, ‘kopyasını çıkarmak’, ‘taklit etmek’ manalarına gelir” (Çetin, 2017: 14). Başka bir tanıma göre öykü, “birinin (ya da birkaç kişinin) başından geçen bir (ya da birkaç) olayı, bu olayları yaşayan kişilere çok yakın olarak, adeta onların özünde yaşayarak anlatan ve kurgusal olan yazı türüdür” (Gündüz, 2003: 111). Gerçek ya da gerçeğe uygun olan olayların anlatıldığı kısa yazılara öykü denmektedir. Klasik anlamda, belli bir zamanda ve belli bir yerde, kişilerin yaşadığı olayları birkaç sayfayla gerçeğe uygun şekilde anlatan yazılar öykülerdir (Kıbrıs, 2000: 123).

Öykünün olayları, durumları ya da insanları ele alış biçimi farklıdır. Attilâ İlhan öyküyü bu düşünceye göre tanımlamıştır. Ona göre öykü “insanı, insan ilişkilerini;

toplumu, toplumun ilişkilerini; şu ya da bu yönlerden ele alabilir. İşte bu ele alıştı ki, hikâyenin, o edebi türün içerisinde kendine özgü bir biçim kazanmasına imkân yaratır” (İlhan, 2000: 30). Çetin ise öyküyü şöyle tanımlamaktadır: “Hacim bakımından romana göre daha kısa, gerçek ya da tasarlanmış olay ya da olayların, belirli yaşantı kesitlerinin, gözlem, izlenim, an ve bakış açılarının ifade edildiği anlatma esasına bağlı bir nesir türüdür” (Çetin, 2017: 14). En sade şekliyle tanımlamak gerekirse öykü “bir olayın sunumudur” (Uçan, 2018: 171). Kişilerin yaşadığı olayları etkili bir şekilde sunmak öykünün en temel görevidir.

Tanımlarda genel olarak öyküden bir veya birden fazla kişinin başından geçen olay ya da olaylar dizisi olarak söz edilmektedir. Öyküye, anlatmaya bağlı bir tür denildiği görülmektedir. Bunun yanında, öykünün gerçek ya da gerçeğe yakın olayları anlattığı söylenmektedir. Bu özellikler öyküyü roman ile yakınlaştırsa da iki tür, kendine özgü özelliklere sahiptir. “Öykü, şiir ile roman arasında hassas bir yapıya sahip olan ve görüldüğünden çok daha önemli özellikleri olan edebî bir türdür. Genel olarak anlatmaya dayalı bir edebî tür olan öykü, çoğu zaman birtakım olaylara ve şahıslara yer verdiği için, çoğu zaman, romanla bir arada değerlendirilmeye tabî tutulmaktadır” (Yalçın ve Aytas, 2005: 145).

Öykü ve roman uzunluk açısından da birbirinden farklıdır. Öykü romana göre daha kısadır. Kişi sayısı ve olaylar bakımından da aralarında belirgin fark vardır. “Genelde romanda kişiler ve olaylar daha çoktur. Öyküdeki kadar yoğunluk söz konusu değildir” (Gündüz, 2003: 111). İki tür arasındaki farklardan biri de kişi özellikleridir. Romanda kişilerin hayatlarının uzun bir dönemi anlatılmaktadır. Oysa öykü kişileri çoğunlukla “hayatlarının belli ve kısa bir anı içinde” (Güleç ve Geçgel, 2012: 97) ele alınmaktadır.

Bu türün başlıca özellikleri şunlardır:

- “Hikâye, kişinin kendisi ve kendi dışındaki dünya karşısında tepki verme biçimlerinden biridir.

- Hikâyede yoğun yaşantılar, kısa bir zaman dilimi içinde sergilenir. Roman, gerçek ya da tasarlanmış hayatı olabildiğince açma ve sergileme iken; hikâye, olabildiğince yoğunlaştırma sanatıdır.

- Gereksiz, fazla uzatmalara, ayrıntılı tasvirlerle, uzun söyleşilere yer verilmez. Her unsur, az ve öz olarak verilir.

• Hikâye, kısa, net ve vurucudur. Anlatılacak olanların olabildiğince yoğunlaştırılarak aktarımıdır.

• Hikâye, hayatın tamamını değil; bir bölümünü, bir dilimini, bir anını, bir kesitini vermeyi amaçlar. Dolayısıyla hikâyeci, ayrıntılara inemez, olay ve olguları genişçe zamana yayamaz.

• Hikâye bir bakıma portre ve desen çizme sanatıdır. Hikâyede fiziksel suretlerin derin anlamları ifade ettikleri, çağrıştırdıkları hareketlerin oluş biçimi ve hızı yansıtılmaya çalışılır. Zamana tasarruf edilir.

• Hikâye, esas itibarıyla insan sırlarını ortaya koyar. İnsanı ve insan dramını aktarır.

• Hikâye, bütünü değil parçayı verir. Hikâye, dilimlenmiş zaman sürecini yansıtır. Roman, akıp giden ve devam eden, hatta çoğu zaman tamamlanmış bir hayat sürecinin sergilenmesi iken; hikâye, bu süreçten koparılan bir dilimdir” (Çetin, 2017: 14-15).

2.3.1.1. Kısa Öykü

İngilizcede “short story” olarak geçen kısa öykünün çok sayıda tanımı yapılmıştır. Yapı, olay örgüsü, kişiler gibi açılardan “kısa öykünün çerçevesini, alanını belirlemekte, tanımını yapmakta güçlükler vardır” (Uçan, 2018: 171). Bazı yazarlar bu türü kısa bir zaman içinde okunan öykü olarak tanımlamışlardır. Bazı yazarlarsa kısa, canlı, ilginç öykü olarak ifade etmişlerdir. Tam bir çerçeveye sığdırılmasa da kısa öykü zaman içinde çok önemli bir tür olmuştur.

Kısa öykü için yapılan çeşitli tanımlamalar şunlardır: “Kısa ya da uzun olsun; şiirsel olsun ya da olmasın; ister kurguya ister betimlemeye ağırlık versin; soyut ya da somut olgulardan söz etsin, kısa öykü tanımı gereği ele avuca sığmaz bir türdür” (Bates, 2001: 9). Başka bir tanıma göre öykünün “hacim bakımından çok daha kısa olan minik hâline ‘küçürek hikâye’ de denir. Ayrıntılardan, fazla açıklamalardan uzak, görülen ve duyulunun tamamı yerine, bunların dikkate değer yanlarını vermeyi amaçlayan bir edebî türdür” (Çetin, 2017: 16). Bu tanımlardan yola çıkarak kısa öykü için “bir olay, bir düşünce, bir an üzerinde odaklanan, fazlalıklardan arıtılmış yazınsal bir türdür diyebiliriz” (Uçan, 2018: 171). Öykü ayrıntılara, uzun betimlemelere ve çok sayıda kişiye yer vermeyen bir türdür. Kısa öykü, öykünün unsurlarının daha da azaltılmış hâlidir.

Günümüzde insanlar modern hayatın getirisi olarak iyice yalnızlaşmış ve hayata kısa anlarla bağlı kalmaya başlamıştır. Çağımızın bir bakıma hız çağı olması, insanları yavaş ve sonu gelmeyen işlerden uzaklaştırmıştır. Böyle bir çağda, insanların uzun öyküler yerine kısa öykülere yönelmesi olağandır. Çünkü kısa öyküler insanların zamanlarını almaz ve uzun süreli yalnızlıklarına kısa süreli molalar verir.

Genel anlamda öykü türüne göre daha kısa olduğu için kısa öyküde betimlemelere ve anlatılanlara uzun uzun yer verilmez. Kısa öykü genellikle “6000-8000 sözcükle” (Uçan, 2018: 186) yazılır. Açıklamalar yerine telkinler kullanılır. Kısa öykü okuyucuda tek bir izlenim bırakır. Romanla aralarındaki en önemli fark budur.

2.3.2. Öykünün Tarihsel Gelişimi

İnsanlar; duygularını, düşüncelerini, başından geçeneri anlatmak için ilk olarak şiire ve destana ihtiyaç duymuşlardır. Bu türler yoluyla daha çok olağanüstü olaylar anlatmışlardır. Öykü ve roman türleri, olağanüstü olaylar yerine gerçek olayları anlatma yoluyla oluşmaya başlamıştır. Rönesans’tan sonra gelişim göstererek edebiyatın yaygın birer türü olmuşlardır (Güleç ve Geçgel, 2012: 97).

Öykü, 1348’de Boccacio’nun “Decameron” adlı eseriyle ilk olarak Batı’da ortaya çıkmıştır. Eser, o yıllarda Floransa’da yaşanan veba salgınından korunan on kişinin, on gün boyunca anlattığı yüz öyküden oluşmaktadır. Batı’da öykü türünü, bu alanda kendilerine ait tarz oluşturan Guy de Maupassant, Anton Çehov, O’Henry, Edgar Allen Poe, Alphonse Daudet gibi yazarlar geliştirmiştir.

Türk Edebiyatı’nda düzyazı geleneği oldukça yenidir. Şifahî kültüre sahip olmamız, bizde sözlü edebiyatı ve şiir türünü daha çok geliştirmiştir. Buna karşılık edebiyatımızda öykü, Tanzimat Dönemi’ndeki eserlerle belirgin olmamıştır. Anlatı geleneğimizin yazılı ve sözlü kaynaklarından beslenmiştir. Dede Korkut hikâyeleri, konu ve içerik bakımından öykü geleneğimizde belli bir noktaya kadar temel olarak düşünülebilir (Gümüş, 2001: 42).

Düzyazı türlerinin edebiyatımızda Batılı tarzda ilk örnekleri Tanzimat Dönemi’ne denk gelmektedir. Edebiyatımızda o zamana kadar yazılan, söylenen öyküler dışında Batılı anlamda ilk öyküler bu dönemde yazılmıştır. Öykü anlayışına gelen yenilik ipuçlarını öncelikle Samipaşazade Sezai ve Nabizade Nâzım vermiştir. Samipaşazade Sezai’nin “Küçük Şeyler” adlı öyküsü, kısa öykünün nasıl bir tür olabileceğini göstermiştir. Bu eser Batılı anlamda kısa öykücülüğün ilk önemli

örneğidir. Ahmet Mithat Efendi ve Emin Nihat da Tanzimat döneminde bu türe önemli katkılar yapmıştır. Öykümüzün Batılı tarzda başarılı örnekler vermesi Halit Ziya Uşaklıgil ile başlamıştır. Servet-i Fünun dönemindeki Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hikmet Müftüoğlu gibi yazarlar da bu türe katkı sağlamışlardır. Daha sonraları kısa öykü türünün ilk ustalarından olan Ömer Seyfettin ön plana çıkmıştır. Yakup Kadri, Halide Edip, Reşat Nuri, Refik Halit gibi önemli yazarlar bu türün gelişimine katkı sağlamıştır (Gümüş, 2001: 42-44).

Öykü denilince akla ilk gelen kişiler Sait Faik Abasıyanık ve Sabahattin Ali'dir. İki yazar da kendilerinden sonra gelenleri etkilemiştir. Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz mizah üzerine öykü yazan yazarlarımızdır.

Türk Çocuk Edebiyatı'nda öykü ve roman türünde 1970 yılı sonrasında önemli bir artış olmuştur (Kıbrıs, 2000: 128). Örneğin; Muzaffer İzgü, Mustafa Ruhi Şirin, Gülten Dayıoğlu, Hasan Latif Sarıyüce bu türün en bilinen yazarları arasındadır. Günümüzde yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de öykü yazan yazarlar vardır. Bu alandaki verim hızla artmaktadır.

2.3.3. Öykü Türleri

Öykülerin çeşitli sınıflamaları olsa da en yaygın bilinen şekliyle Maupassant tarzı (olay) ve Çehov tarzı (durum) olarak ikiye ayrılır. Maupassant tarzı öyküde olay ön plandadır. Bu türdeki öykülerde genellikle bir olaya yoğunluk verilir. Bu anlatı türü Türk Edebiyatı'nda Ömer Seyfettin tarzı olarak bilinmektedir. Çehov tarzı öyküde ise olay yerine an, durum, bir kesit ön plana çıkmaktadır. Türk Edebiyatı'nda bu öykü türünde Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esendal önemli bir isimlerdir.

Çetin, bu türü yapı ve bazı özellikler bakımından daha ayrıntılı bir şekilde sınıflandırmıştır: “Büyük hikâye, Küçük hikâye, Klasik hikâye, Modern hikâye, Olaysız hikâye ve Fantastik hikâye” (Çetin, 2017: 15-19).

2.3.4. Öykünün Temel Unsurları

Öykülerin genel olarak beş temel unsuru vardır: kurgu (olay örgüsü), şahıs kadrosu, zaman, mekân, bakış açısı. Bazı kaynaklarda bu beş temel unsura dil ve anlatım da eklenmektedir. Öykü çözümlerinde bu unsurlar önemlidir. Olayı yaşayan şahısların sayısı ve özelliklerinin hitap ettiği kitleye uygun olması gerekir. Aynı şekilde mekân ve zaman unsurları da hedef kitleye hitap etmeli ve okuyucunun zihninde olayı canlandırmada etkili olmalıdır. Çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda bu unsurlar

daha çok önem arz etmektedir. Çocukların hayal dünyalarını, metne yaklaşımlarını ve metni yorumlamalarını bu unsurlar etkiler.

2.3.4.1. Kurgu (Olay Örgüsü)

Olay, bir öyküde anlatılan olay veya durumlardır. “Olay örgüsü, anlatının özel olarak, özenle ve belirli bir amaca göre biçimlendirilmesidir” (Tekin, 2002: 67). Anlatmaya dayalı bir tür olan öyküde, olayların zaman sırasına göre anlatımı olay örgüsünü meydana getirmektedir.

Bir yazıyı oluşturan öğelerin en başında konunun yani olay örgüsünün anlatmak istediği ileti gelmektedir. Konu “yazının bir tür hammaddesi” (Sever, 2003: 110) olarak görülmektedir. Başka bir görüşe göre konu, anlatıcının “iletisini, fikrini ya da tezini okuyucuya ulaştırmada kullandığı bir vasitadır. Konu, gerçek ya da tasarlanmış bir olay, duyuş, düşünüş, bir nesne, bir durum kesiti, bir tasvir, bir hatıra veya bir düş olabilir” (Çetin, 2009: 119). Anlatıcı konuyu kendi bakış açısına göre şekillendirmektedir.

Çağdaş öyküde konu, sadece olay ile bağlantılı değildir. Çağdaş öyküde anlatılan durum, konuyu ifade ettiği için hikâyeye Maupassant tarzı (olay öyküsü) ve Çehov tarzı (durum öyküsü) olarak ayrılmaktadır.

Bir öykünün okuyucuda iyi bir izlenim bırakması için kurgunun okuyucu tarafından hissedilmesi gerekir. Öyküde “kurgunun gerçeğimsi olması ve gerilim, öykünün olmazsa olmaz şartlarındandır” (Uçan, 2016: 81). Yazar kurguyu ve gerilimi karşı tarafa adeta yaşatmalıdır. Böylece anlatı, olay örgüsü ile okuyucuda kalıcı izler bırakacaktır.

Kısa öykü türü konu bakımından yazara özgüdür. “Yazarın istediği her şey kısa öykü olabilir. Bir atın ölümünden, genç bir kızın ilk aşkına; hiçbir kurgunun bulunmadığı durağan bir betimlemeden, hareketli ve hızlı olayların yer aldığı ve şaşırtıcı bir sonu olan hareketli bir düzeneğe; uyaksız yazılmış bir şiirden, biçemin hiçbir önemi olmadığı doğrudan bir röportaja kadar her şey kısa öykü olabilir” (Bates, 2001: 7).

Kısa öykü yazarı anlatacağı konuyu kendisi seçer, “fazlalıkları atar, anlattığı olayı okuruna yaşatır” (Uçan, 2018: 183). Kısa öyküde yerinde, yeterli anlatım ve betimleme konuyu okuyucuya daha etkili biçimde hissettirecektir.

Kısa öyküde anlatılanların daha çarpıcı ve az hacimli olması kurguyu etkilemektedir. Bu sebeple bu türde “kurgunun ağır bastığı yerde mantık; mantığın ağır

bastığı yerde kurgu, duygu devreye girip teraziye dengelemelidir” (Uçan, 2018: 183). Yazar anlatıda neyi anlatırsa anlatsın “olay, kişi, zaman, uzam arasında bir dengeyi” (Uçan, 2018: 183) tutturmak zorundadır. Çünkü “kısa öyküde düş ve mantık eşit güce sahip olmalıdır” (Bates, 2001: 50).

Sonuç olarak yazar, bu anlatı tarzının kurgusunda diğer edebî türlere göre daha özgürdür. Çünkü yazar dilediğini konu olarak seçebilmektedir. Konu seçiminde “romancılar bile onların yanında kısıtlı olanaklarla kalırlar, çünkü kısa öykü yazarı, bir romancının dikkatini çekmeyecek kadar küçük olay ve ayrıntıları görebilir, bunları kendine konu edinebilir” (Bates, 2001: 180).

Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metne çeken, çocuğun kitapla olan ilişkisini sağlayan bir etken konumundadır. Çocuk edebiyatı türlerinde ele alınan konular çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Çocuk metinde ihtiyacı olan eğitici ve ahlakî değerleri, nitelikli bir biçimde işlenen konudan alabilmektedir.

2.3.4.2. Şahıs Kadrosu

Öyküde olaylar bazen tek bir kişinin bazen birden fazla kişinin başından geçebilir. Öyküde kaç kişi olursa olsun “kişilerin hem dış görünüşleri hem de iç dünyaları açık ve ayrıntılı, tasvir ve tahlillere, imalara, çağrışımlara ve diğer bazı göndermelere bağlı olarak yansıtılır” (Çetin, 2017: 19). Öyküdeki kişileri iyi tanıyan anlatıcı, onları okuyucuya tanıtmak için bu yollara başvurur. Bu anlatılarda şahıs kadrosu sadece insanlardan oluşmaz. Anlatıcı, insan dışındaki varlıkları da kullanabilir.

Kısa öykü “yaşamdaki gerçek kişileri; bireyin ‘iç’ini, ‘dış’ını veciz, kısa bir şekilde” (Uçan, 2018: 174) anlatır. Kısa öyküde kişi sayısı sınırlıdır. “Kişiler, ayrıntılı olarak bütün boyutlarıyla verilmez” (Çetin, 2017: 17). Çünkü bu tür hiçbir şeyi uzun uzun anlatmaz. Bu nedenle kişiler kısaca anlatılır ve öyküde bir boyutuyla öne çıkarılır.

Öyküyü okuyanlar, o kurgudaki kişileri gerçek hayatta tanıyormuş havasına kapılırsa öyküyü okumakla kalmaz, aynı zamanda yaşarlar. “Eğer tanıdık, bildik olaylar, kişiler anlatılırken, o kişi veya olay yeniden okura yaşatılmıyorsa, okur bundan bir tat alamaz: Yaşamak, yaşatmak önemli”dir (Uçan, 2018: 177). Bu durum çocuk öyküleri için de geçerlidir. Çocuk okuduğunu aynı zamanda içinde yaşamalıdır. Böylece öyküden gerekli mesajları kolaylıkla alacaktır.

Çocuk öykülerinde şahıs ve varlık kadrosu az olmalıdır. Bu kadronun kalabalık olması çocuğun anlamasını güçleştirebilir. Çocuk henüz karmaşık ilişki ve yapıları

yorumlayacak düzeyde değildir. Bu sebeple anlatıcı, ana kahramanın çevresindeki kişileri açıkça tanıtarak öyküyü yazmalıdır. Bunun yanında çocuklar, okudukları kitaplardaki kişilerle kendilerini özdeşleştirir. Bu sebeple anlatıcı, öyküsündeki kişileri dikkatle seçmelidir (Yalçın ve Aytas, 2005: 47).

2.3.4.3. Zaman

Öykünün temel unsurlarından “zaman kavramı hemen hemen bütün disiplinlerde önemli bir kavramdır” (Uçan, 2015: 168). Gerçek hayatta her şey bir zaman içinde meydana gelir. Kurmaca metinlerde buna benzer bir durum söz konusudur. Kahraman zaman içinde olayları yaşar. Anlatıcı, zamanı anlatısında mantığa uygun bir şekilde yansıtmalıdır. “Çünkü zaman, olayları doğrulayan, olayların, okuyucu zihninde gerçeği bir izle yerleşmesini sağlayan bir süreçtir” (Tekin, 2002: 117).

Roman ve öykü türleri için, “zaman kullanma sanatı” (Uçan, 2015: 169) da denilebilir. Bu tür kurguya dayalı türlerde iki zaman kullanılır. Bunlar kurmaca zaman ve öyküleme zamanıdır. Kurmaca zaman “anlatıdaki oyuncuların yaşadığı, olayların geçtiği zaman” (Uçan, 2015: 170)dır. Yani yapıtın içindeki zamandır. Öyküleme zamanı, “yapıtın dışındaki zaman, metni üreten kişinin duygu ve düşüncelerini kâğıda döktüğü zaman” (Uçan, 2015: 170) olarak tanımlanır. Öyküleme zamanı sayfalarla ölçülebilir.

Öyküde bu zaman türleri anlatıcının anlatımına göre şekillenir. “İnsan zihni kesik kesik düşünür” (Uçan, 2006: 55). Bu nedenle anlatıda görülen zaman çizgisel olarak devam etmez. Bazı yerlerde zaman hızlı akarken bazı yerlerde yavaş ilerler. İleriye ya da geriye gitmeler görülebilir. Hatta bazı metinlerde kurmaca zaman “kısa bir ‘an’ olabildiği gibi bir hafta, bir yıl, bir ömür de olabilir” (Uçan, 2015: 169).

İnsanların gelişen zaman içindeki hız ihtiyacına cevap veren kısa öykü “toplum içindeki ‘yalnız’ bireyin yaşamından kısa ‘an’lar, kesitler” (Uçan, 2018: 170) yakalar. Anlatıda zaman çizgisel olarak devam etmeyebilir. Anlatıcı “bir an içinde, üç beş dakikalık, bir saatlik, iki buçuk saatlik bir zaman kesitinde bir olayı sunabilir” (Uçan, 2018: 174).

2.3.4.4. Mekân

Mekân, öykü kişilerinin olayları yaşadıkları yerdir. Genel olarak mekâna “uygarlığın ve uygarlaşmanın vitrinidir” (Tekin, 2002: 131) denilebilir. Mekân unsuru

okuyucu için çok önemlidir. Okuyucu, mekân sayesinde olayları zihninde daha iyi canlandırır ve bu sayede metni daha iyi anlar.

Anlatılarda mekân, bazen kahramanlarla özdeşleşir. Mekânın tanıtımı zaman hakkında okuyucuya bilgi verir. Bunun için anlatıda her unsur uyum içinde belirtmek gerekir. “Anlatıdaki kişi/uzam/zaman örtüşmesi, anlatıdaki ‘gerçeklik’i belirler. Bu da anlatı metnini okunur, zor okunur, veya okunmaz kılabilir” (Uçan, 2006: 53).

Öyküde mekân, diğer adıyla uzam, “kapalı bir uzam (bir oda, bir büro, bir hastane...) olabilir; açık bir uzam (bir köy meydanı, bir dağ, bir orman vb.) olabilir” (Uçan, 2006: 53). Bir başka deyişle mekân, “bir evin içi, bir şehir, bir gezegen olabileceği gibi, sadece bir araç veya çok küçük bir bölge de olabilir” (Akın, 2009: 69).

Çocuk öykülerinde mekân ilgi çekici, canlı, hareketli olmalıdır. Çocuğun ilgisini çekecek ve zihninde kolaylıkla canlanacak bir mekân tasviri çocuğun metni benimsemesini sağlayacaktır.

2.3.4.5. Bakış Açısı – Anlatıcı

Metinde yaşanan olayları okuyucuya anlatan kişiye anlatıcı denir. Bir anlamda anlatıcı “‘anlatı’ işini gerçekleştiren, hikâyeyi okuyucuya sunan kişidir” (Tekin, 2002: 26). Anlatıcının metinde kullandığı bakış açısına göre bir anlatıcı bulunur.

Bir metinde “varlıkları ve nesnelere betimlemek için seçilen bakış açısına odaklayım” (Uçan, 2006: 58) da denilmektedir. Anlatılanlar bu bakış açısına göre anlatılır ve betimlenir. Anlatıcı öyküde üç tür bakış açısını kullanabilir. Bunlar: “sıfır odaklayım (sınırsız bakış açısı), iç odaklayım (sınırlı bakış açısı) ve dış odaklayım” (Uçan, 2006: 59) dır. Bir metinde “tek bir bakış açısı değil birçok bakış açısı bir arada kullanılabilir” (Uçan, 2015: 241).

Sıfır odaklayımda “metni üreten yazarın seçtiği anlatıcı tipi ‘her şeyi bilen’, ‘her şeye gücü yeten’, ‘her yerde var olan’ bir anlatıcıdır” (Uçan, 2006: 59). Bu bakış açısına “Tanrısal bakış açısı, hâkim bakış açısı, geriden bakış açısı, sıfır odaklayım, sınırsız bakış açısı” (Uçan, 2015: 176) da denilmektedir. Sıfır odaklayımda anlatıcı “adeta ‘Tanrı gibi’, her şeyi bilir, görür, sezer; geçmişten ve gelecekte haberler verir” (Tekin, 2002: 50). Anlatıcı her şeyi bildiği için öyküde yorum yapabilir.

İç odaklayımda “metni üreten yazar, kahramanın bakış açısıyla olayları anlatır” (Uçan, 2006: 59). Bu odaklayıma “sınırlı bakış açısı, iç odaklayım, içeriden bakış açısı”

(Uçan, 2015: 176) da denilmektedir. Anlatıdaki her şey ana karakterin bakışıyla anlatılır. Bu sebeple Tanrısal bakış açısındaki gibi anlatıcının her şeyi bilmesi mümkün değildir.

Dış odaklayıma “dışarıdan bakış açısı, dış odaklayım, nesnel bakış açısı” (Uçan, 2015: 176) denilmektedir. Anlatıcı bu bakış açısında yorum yapmaz ve kahramanların içinden geçenleri bilmez. Zamanı, olayı ve mekânı gözlemler ve bunları okuyucuya verir.

Anlatıcı, metne göre “benöyküsel anlatıcı” (Uçan, 2006: 59) olabilir. Bu anlatıcı olaylara karışabilir, kahramanları etkileyebilir. Birinci veya ikinci dereceden biri olabilir. Benöyküsel anlatıcıda olaylar birinci tekil şahısla anlatılır.

Öykülerde “farklı bakış açılarının yer alması, çocuğun okuma zevkini artırdığı gibi, kendi bakış açısının oluşmasını da sağlamaktadır.” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 48). Anlatı kahramanlarının yaşadığı olayların farklı bakış açılarıyla verilmesi çocuğun olaylara başka pencerelerden bakmasını kolaylaştırır.

Çocuklar öykülerdeki kahramanlardan etkilenir. Anlatıcının birinci tekil şahıs olduğu metinler, düş gücü gelişmekte olan çocuk tarafından daha çok ilgi ve etkileşim görmektedir. Öykülerde üçüncü şahıs ağzı “anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşuna gitmemektedir” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 48).

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ VE 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER

1. DEĞER NEDİR?

İnsan yaratılışı gereği sosyal bir varlıktır ve topluluk hâlinde yaşamaktadır. Yaşayışını sürdürürken birtakım değerler belirlemek, bazı kabuller bulmak ve onlara inanmak zorunda kalır (Ökten, 2020: 14). Bu topluluklarda zamanla yaşayış ve inançlardan kaynaklanan farklı kültür ve değer kavramları ortaya çıkmıştır. Değer kavramı hakkında pek çok tanım ve açıklama vardır. Bu tanım ve açıklamalardan bazıları şunlardır:

Türkçe Sözlük'e göre değer: "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet" (TDK, 2009: 483) olarak tanımlanmıştır. Başka bir tanıma göre "bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır, değer hükmü ise bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifadedir" (Kesgin, 2018: 14). Bu düşünelere karşı Mustafa Yıldız değeri farklı açıdan ele alarak tanımlamıştır. Ona göre değer, "kent bilinci yerleşmiş, insan haklarına saygılı, doğa ve tüm canlılarla bütünleşme, katılımcılık, bilimsellik, eleştirel düşünebilme gibi değerleri benimsemiş bireyin içselleştirdiği, özümlediği bir araçtır" (Yıldız, 2010: 8). Genel anlamda insanların edinmesi gereken genel hükümler olarak düşünmüştür. Örneğin insan haklarına saygılı olmak, herkesi ilgilendiren bir kuraldır.

Değerlerin davranışlar üzerinde bir etkisi vardır. "Bireysel davranışların temelinde yer alan değerler, bireyin ihtiyaçları ile toplumsal yaşamın taleplerini uzlaştıran içselleştirilmiş standartlardır" (Güven, 2014: 16). Cüceloğlu ise bu anlamda değeri "Değişik olaylarla karşılaşıldığında ne yapılacağına karar verilirken, nasıl davranılması gerektiğini belirleyen inançlar, kişiye yol gösteren pusula" (Cüceloğlu, 2012: 193) olarak tanımlamıştır.

Ramazan Aksoy, değeri tanımlarken daha büyük bir çerçeve çizmiştir. Ona göre insanlara "yol gösteren, karar verdiren soyut ya da somut ilke, inanç ve varlıklardan her birine değer (kıymet) denir" (Aksoy, 2013: 16). Somut veya somut bir ilke ifadesi, tüm değerleri içine alabilen geniş bir tanımdır.

Değerleri daha küçük bir topluluğu ilgilendiren ilkeler olarak düşünmek de mümkündür. “Değeri, kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilir veya kişi ve grup tarafından beğenilir olan her şey” (Yılmaz, 2006: 349) olarak düşünebiliriz.

Başka bir tanıma göre değer “hayata anlam katan, yaşamayı değerli kılan, dış âlemde maddi karşılığı olmayan birtakım kavramlardır” (Ökten, 2015: 29). Kabul gördüğü ve davranışa yansıdığı hâlde değerler, gerçekten de hayata bir anlam katar. Örneğin, sevgi değeri çok kıymetlidir. Saf ve tüm yaratılanlara karşı duyulan sevgi hayata bir anlam katar. Tek başına sevgi bile hayatı anlamlı ve değerli kılmaya yetebilir ve bu değer maddi dünyada bir karşılığı yoktur.

Değerler yaşanılan çevreden, okuldan, aileden öğrenilir. Değer üzerine sosyologlar, felsefeciler, eğitimciler söz söylemiştir. Farklı farklı alanları ilgilendirdiği için değer tek bir tanım yapılmamaktadır. Her tanım, değer değişik bir yönüyle ilgilidir.

Değerler bir toplum için oldukça önemlidir. Toplumsal bir yapının “varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen, tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlara ‘değer’ denilir” (Güven, 2014: 15). Bir başka görüşe göre “değerler insan, toplum, kurum veya ideolojinin düşünce, hüküm, tutum, davranış ve etkinliklerinde tercih edilen, kabul görülen, benimsenen, arzu edilen ve istenilen inanç, yargı, amaç, hedef, gaye, ölçüt, rehber, kılavuz, standart, kural, duyuş ve düşüncülerdir” (Keskin, 2016: 21). Bir toplumun değerleri o toplumdaki kişilerin davranışlarını, yargılarını, düşüncelerini etkiler.

Kıymetli olmak, güçlü olmak anlamlarına gelen değerlerin kaynağı bilgiler ve inançlardır. Topluluk hâlinde yaşayan insanlar öteden beri inandıkları ve öğrendiklerini topluma uyumlu hâle getirip değerleri oluşturmuştur. Değerler tek bir inanca bağlı değildir. Bir araya gelmiş pek çok inançtan oluşmuştur.

Bir toplumdaki bireylerin şahsi değerleri olduğu gibi bir toplumun da uyum içinde yaşamak için ortak değerleri vardır. “Bir insanın, bir toplumun toplum olarak yanında yer alacağı bir değerler albümü her zaman olmalıdır. Bu değerler albümünün tamamı da ‘ahlâk’ olarak adlandırılabilir” (Uçan, 2016: 144). Değerler toplum için büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada Cüceloğlu, “Bir toplum, değerler kültürünü ailenin, eğitimin, iş yaşamının ve devlet yönetiminin temeline koymadıkça gerçek

anlamda uygar ve çağdaş bir toplum olamaz” (Cüceloğlu, 2012: 187) diyerek değerlerin toplum açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

Değerler, çeşitli yollarla bireylere aktarılır. “Değerlerin en önemli aktarım üssü ailedir” (Sayar, 2015: 22). Çocuk, önce ailesinde gördüğü değerleri öğrenir. Ailede sağlam bir değerler temeli edinen çocuk, sosyal çevreden ve okuldan edindiği diğer değerlerle kendi değerler sistemini edinir ve yaşama hazır olur.

Değer, inançlarımız doğrultusunda hangi davranışın, amacın tercih edileceğine karar verme durumu olarak tanımlanabilir. Değerler kültürü destekler ve böylece toplumu yapılandırır. Değerler çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır.

1.1. DEĞER TÜRLERİ

Değer, insanın ya da toplumun tercih ettiği soyut ölçütlerdir. Değerler, insanların davranışlarına, yaşam tarzına, tutumuna etki eder. Bu göreceli ölçütler her insanda farklı görülebilir. İnsanlar aynı değerlere aynı derecede önem vermez. Dolayısıyla toplumlar da aynı değerlere sahip olmaz. İnsana ve topluma göre değişen değerler sistemi, kültürü oluşturmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2015: 9).

Toplumların farklı değerleri olduğu gibi ortak değerleri de vardır. Aynı durum insanlar için de geçerlidir. Aynı toplumdaki insanların sahip olduğu değerler birbirinden farklı olabilir. Bu durum değerlerin değişik şekillerde sınıflandırılmasına sebep olmuştur.

Psikolojide değer testi ilk olarak Spranger tarafından 1928 yılında kullanılmıştır. Spranger, deneklerin her birini hâkim olduğu değerlere göre kişilik tiplerine bölmüştür ve değerleri estetik, teorik (veya ilmî), iktisadî, siyasî, sosyal ve dinî değerler olarak gruplara ayırmıştır (Güngör, 1998: 84).

Hilmi Ziya Ülken, her toplumun ve kültürün kendine ait değerleri olduğunu düşünmektedir. Değerleri *içkin*, *aşkın* ve *normatif* değerler olarak üç gruba ayırmaktadır. İçkin değerler “teknik, sanat ve bilgi değerleridir” (Ülken, 2001: 359). Aşkın değerler ise bireylerin birbiriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkan değerlerdir. İnsanların birbirine verdiği sözler ya da aralarında yazılı olan sözleşmeler aşkın değerleri oluşturur (Ülken, 2001: 360). Diğer grup ise normatif değerler grubudur. “Bu değerlerin görevi başka değerleri birbiriyle karşılaştırmak ve ölçmektir. Bu ölçü değerler de iktisadî, hukukî ve lisanî değerlerdir” (Ülken, 2001: 361).

Fitcher da değerlerin sınıflamasına katkıda bulunmuştur. Ona göre değerler üç gruba ayrılır: a) zorlayıcılık derecelerine göre, b) süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temeline göre ve c) kurumsal işlevlerine göre. Bu sınıflamaya göre zorlayıcılık derecelerine göre olan değerler, bireyler tarafından uyulmak zorunda olunan değerlerdir. Bu değerler çığnendiğinde birey, kendini suçlu hisseder. Süreklilik gösteren değerler, toplumun huzuru için önemlidir. Kişi ve diğer gruplar arasındaki ilişkilerin adaletli olması bu değerler grubuna girer. Kurumsal işlevlere göre olan değerler her kurumda kullanılan değerleri içine alır. Örneğin ailede kullanılan değerler, eğitimde kullanılan değerler (Fitcher, 2012: 173-175).

Yukarıda belirttiğimiz değerlerden pek çoğu dünyadaki tüm insanları ilgilendiren değerlerdir. Örneğin dürüstlük, çevreyi ve diğer canlıları korumak gibi değerler herkesi ilgilendirir. Buna karşılık bazı değerler kültürümüzde, toplumumuzda yer almamaktadır. Kültürümüzde hırslı olmak yoktur. Bunun yerine azimli olmak vardır. Aynı şekilde kültürümüzde misafire hizmet etmek, büyüklere saygı göstermek önemlidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi ülkelerin, toplumların hatta bireylerin bile birbirinden farklı değerleri olabilmektedir.

1.2. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ

Değerler ister bireysel ister toplumsal olsun, belli bir yaşam tarzını, kültürü meydana getirmektedir. Önemli bir göreve sahip olan değerlerin özellikleri de bilinmelidir. Bir çalışmada değerlerin özellikleri şu şekilde belirtilmiştir:

- “Sosyo-kültürel bir değer temelde seçici oryantasyonun standartıdır.
- Değer(ler) kültürel olarak şekillendirilmiş ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedirler.
- Değerler insanlarla özdeşleşmiştir.
- Değerler sözel bir boyuta sahiptirler” (Gökçe, 1994: 133).

Değerlerin en belirgin özelliği “bireylerin olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını belirlemede birer yol gösterici” (Güven, 2014: 19) olmasıdır. Bireyler karşılaştıkları tüm olaylarda kendi değer yargılarına göre bir davranış sergiler. Bu konuda Özensel (2014) de benzer bir görüş sergilemiştir. Ona göre değerler, kişilerin davranışları üzerinde yönlendirici bir etkiye sahiptir. Eylemler üzerinde tek bir değer değil birçok değer etkisi olduğunu da söylemektedir.

Değerler, pek çok şey gibi değişebilir. Değerleri yaşatan insanlardır. İnsanların zaman zaman farklılaşan davranışları değerleri değiştirmektedir (Aydın, 2003: 126). Çoğu zaman değerler değişmese de insanlar tarafından benimsenmeyebilir. Bu da kuşak çatışmalarını ortaya koyar. Her kuşak kendi çağına uygun değerleri benimser ve diğer bir kuşakla değer çatışması yaşayabilir (Özensel, 2003: 233).

Değerlerin başka bir özelliği de gelecek nesle aktarılabilir olmasıdır. Bu aktarma hem insanlarla hem de şehir mekânlarıyla yapılabilir. Yaşanılan her mekân değerleri yansıtır. Bir şehirde bu bütünlük bozulunca önce insanların davranışı değişir sonra değerler bozulur (Ökten, 2020: 204-207). Değerler, mekânlarla yansıtılır, aktarılır ve korunur.

Değerler, toplumun uzun yıllar boyu benimseyip ortaya koyduğu kavramlardır. Öğretim programlarında değerler eğitime yer verilmesi, değerlerin aktarılabilen bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Değerler birey ve toplum için çok önemlidir. İyi değerlere sahip bireylerin davranışları toplumu iyi yönde etkiler. Aynı şekilde kötü değerlere sahip bireyler, içinde yaşadığı toplumu olumsuz yönde etkilemektedir. Değerlerin insanları etkileme ve toplumları şekillendirme özelliği vardır.

1.3. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ

Sosyal bir varlık olan insanın “en başta gelen özelliklerinden birisi de değer var eden bir varlık oluşudur” (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 18). İnsan, bu değerleri korur ve geleceğe aktarmak için uğraşır. Her zaman her toplumda bu durum böyle devam etmektedir. İnsan, ürettiği ve geleceğe aktardığı değerlerin etkisinde kalır. Değerler insanları, toplumları çeşitli yönlerden şekillendirir. Toplumlar tarafından önemli olan değerlerin çeşitli işlevleri bulunmaktadır.

Değerler, çeşitli alanlarda ve sosyal olgular üzerinde etkilidir. Her sosyal olgu aslında bir değere işaret etmektedir. “Bir başka deyişle her sosyal olgu, sonuç itibarıyla o alana ait değerlerin, alanın fiziksel imkânları içinde açığa çıkması, somutlaşmış bir görünümüdür” (Aydın, 2011: 42). Değerlerin somutlaşması zamanla sosyal olguları şekillendirmiştir.

Değerlerin en önemli işlevi “sosyal hayatı biçimlendirmeleri” (Aydın, 2011: 42)dir. Değerler insanlar tarafından üretilir, büyük etki alanına yayılır ve toplumlar tarafından benimsenir. Böylece sosyal hayat bu değerler doğrultusunda şekillenir. Buna bağlı olarak toplumlar birbirinden farklılaşır. Fitcher, sosyal değerlerin belli sosyal

sonuçlara yer açtığını ve bu sonuçların, sosyal değerlerin genel işlevi olduğunu söylemiştir. Ona göre bu işlevler şunlardır:

- “Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır.
- Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde odaklaştırır.
- Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir.
- Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik eder.
- Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır.
- Değerler, dayanışma araçları olarak da işlevde bulunur” (Fitcher, 2012: 176).

Bir bireyin sahip olduğu tüm değerler birbiriyle bağlantılıdır ve her değer bireyin davranışlarını düzenleyici bir işlevi vardır (Gökçe, 1994: 134). Birey elbette kendi değerleri doğrultusunda bir davranış sergiler. Çünkü bireyin tüm davranışlarının arkasında inandığı bir değerler sistemi vardır (Ökten, 2015: 38). Bu davranışlara bakarak değerlere ulaşmak mümkündür. Bir başka söyleyişle her uygarlık kendi değerlerine göre insanlarda çeşitli davranışları belirler ve bu davranışlarla toplumsal ilişkileri, toplumun gelişimini etkiler (Akbaş, 2008).

1.4. DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Her insanın ve her toplumun kendine ait değerleri vardır. Bu değerler o toplumun yaşayışını, kültürünü, geleneklerini oluşturur ve şekillendirir. Bu nedenle insanlar her zaman değerlerini korumayı, gelecek nesillere de sahip olduğu değerleri aktarmayı amaçlamıştır. Değerlerine bağlı olan nitelikli bireyler, içinde buldukları toplumu da nitelikli hâle getirirler (Güven, 2014: 27). Değerlerin gelecek nesillere aktarılması değerler eğitimi gerektirir. Özellikle son yıllarda değerler ve değerler eğitimi büyük önem kazanmıştır.

Değer kavramı ve değerler eğitimi bir toplum için pek çok açıdan önemlidir. Eğitimde öncelikle bir ailenin, bir öğretmenin kendi yaşadığı toplumun değerlerini bilmesi gerekir. Bu değerleri çocuğa aktarırken çocuğun bunları bir davranış olarak alıp almadığı gözlenmelidir. Kendi değerlerine hâkim olan herkes, yeni yaşayış biçimlerinde

özünü korumada başarılı olur. Gelişen teknoloji ile tüm dünyanın hemen her şeye sahip olabilmesi değerleri de etkilemiştir. Dışarıdan alınan bir ürün her zaman kendi değerini de birlikte getirmektedir. Bu durum her zaman fark edilmese bile zamanla istemsizce benimsenir. Böylece o toplum kendi değerlerinde bir kesintiye uğrar ve değerlerinin sürekliliği bozulur. Kendi medeniyet biçimlerini koruyamayan toplumlar bir çalkantıya maruz kalabilir (Ökten, 2020: 158-161). Bu sebeple bir toplumda var olan değerler sistemi en iyi şekilde korunmalıdır.

Değerler eğitimi, toplumun benimsediği değerlerin çocuklara, gençlere aktarılmasıdır. Zaten “eğitimin en temel amacı, insan kalitesinin yükseltilmesidir” (Yaman ve Aydın, 2015: 9). Değerlerin aktarılmasının en etkin yolu eğitimidir. Çocuklar değerler eğitimi aldıkça ve bu eğitimi hayata aktardıkça toplumun insan kalitesi yükselecektir.

Değerler farklı yollarla bireylere aktarılır. “İnsanlar doğumundan itibaren değer eğitimi ile iç içedir” (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 58). Bu bazen farkında olmadan gerçekleşebilir. İnsan çevresiyle sürekli etkileşim içindedir. Buna karşılık okulda yapılan değerler eğitimi planlı, programlı ve kasıtlıdır. Eğitim programlarının içine yerleştirilmiş bir değerler eğitimi söz konusudur. “Devletlerin eğitim politikalarının içinde vatandaşlarına değer kazandırma düşüncesi hâkimdir” (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 58). Ülkemizde değerler eğitimi okullarda planlı bir biçimde uygulanmaktadır.

Okullardan önce değerler, ilk olarak aile tarafından çocuğa aktarılır. “Medeniyet dünyamızda değer üretiminin merkez üssü aile, biricik öznesiyse çocuktur” (Şirin, 2006: 71). Aile için bu doğrultuda başka görüşler de vardır. Aile, çocuğun kendine model aldığı en önemli yerdir. “Çocuğun biyolojik açıdan olduğu kadar, psikolojik, sosyal ve kültürel değerler açısından da en fazla etkilendiği ortam, aile ortamıdır” (Köylü, 2016: 105). Çocuk, gözünü ailesiyle açar. Aileler çocuğun beslenme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarını giderir. Bunun yanında aile, çocuğa temel ahlaki değerleri de verir. Bu nedenle anne baba çocuğun ilk öğretmenidir. Çocuğun ailede gördüğü sevgi, sağlıklı bir iletişim ve huzurlu bir ortam değerlerin aktarımında çok önemlidir. Değerlerin algılanması, yaşanması, bunun üzerine tutum ve davranış modeli oluşturulması yolunda aile, çocuk için her şeydir.

Değişen kültür, gelişen teknoloji ailenin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Çeşitli sebeplerle zarar gören aile çocuğa değer aktarmada yetersiz

kalmaktadır. “Değer aktarımı ortadan kalktıkça çocuklarımız küresel kültürün pasif kurbanları haline geliyor” (Sayar, 2015: 22). Küresel kültür insanlara televizyon, internet, sosyal medya yoluyla seslenmektedir. Bu kanallar da günümüzde daha sık kullanıldığı için özellikle çocuklar kendi değerlerine yabancılaşmaktadır. Bu hasarı onarmak için değerler eğitimi gereklidir.

Günümüzde artık aileyi ayakta tutan şartlar değişmektedir. Değişen aile kendini kurtarma çabası gösterirken değer üretmekte zorlanmaktadır. Bu durum da çocuk sorunlarını ortaya çıkarmakta ve çeşitlendirmektedir (Şirin, 2006: 71). Manevi anlamda değer üretemeyen insanlar, içlerindeki açlığı maddi tüketime yönelerek gidermeye çalışmaktadır (Sayar, 2008: 86). Bu durum insanları değerlerinden uzaklaştırarak kendilerine bile yabancılaştırmaktadır. Bu aile ve çevre ortamında büyüyen çocuk, değerlerine uzak kalmaktadır.

Aile faktörünün yanında çocuğun değerlerine yabancılaşmasına ve çocukluğun tükenmesine sebep olan bir faktör de televizyondur. Televizyonun gösterdiği pek çok program çocuklara uygun değildir. Mustafa Ruhi Şirin’e göre “Televizyon, ‘çocuğun değer ve üslupları ile yetişkininkileri karışıp birleşmeye doğru’ çekmektedir” (Şirin, 1998: 108). Çocuklar çocukluklarının anlamını kavrayamadan bir yetişkin gibi konuşmaya, davranmaya başlamaktadır. “Yeni çocukluk, çocuk kültürünü hızla tüketerek yetişkin kültürüne” (Şirin, 2016: 69) yaklaşmaktadır. Böyle bir çocukluk da değer üretmez ve kendi değerlerine yabancılaşır. Bu çocuklar “kültürel yoğunlukları zayıfladıkça popüler kültüre açık hâle” (Şirin, 2016: 72) gelmektedir.

İletişim araçlarından özellikle televizyon kontrolsüz kullanıldığında çocuklar “evrensellik adına sunulan kargo kültüre” (Şirin, 2016: 72) yakınlık duymaktadır ve kendi değerlerini yok saymaktadır. Postman’a göre televizyon, kültür ve değer anlamında oldukça zararlıdır. Ona göre bu iletişim aracı “kültürümüzü yapısal bir değişikliğe uğratarak muazzam bir gösteri sahnesi yaratmıştır” (Postman, 2018: 103). Gösteri sahnesine teslim olmak çocuğa kendi değer yargılarını unutturmuştur.

Televizyonun sebep olduğu yıkım günümüzde hâlâ devam etmektedir. Son yıllarda oldukça yaygınlaşan sosyal medya da çocuklarda değer kaybına sebep olmaktadır. Çocuklar gösteri dünyasına özendikçe yaşadığı toplumun kültürüne ve değerlerine olan ilgisini kaybetmektedir. Karşılıklı konuşmaların yerine elektronik

ortamdaki yazışmaları kullanmaktadır. Tüketim kültürü sohbetlerimizi, yaşayışlarımızı değiştirmektedir. Bu sebeplerle değerler eğitimi büyük bir önem kazanmaktadır.

Görüldüğü üzere günümüzdeki birtakım teknolojik gelişmeler insanların yaşayışlarına, görüşlerine, davranışlarına etki etmektedir. “Teknolojik gelişmelerin hızı, sosyal gelişmeden fazla olduğu zaman insani değerlerin tehlikede olduğu söylenir” (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 52). Bilgi ve teknoloji çağında yaşadığımızı düşündüğümüzde değerlere daha çok önem vermemiz gerektiği anlaşılacaktır.

İnsanlığın evrensel olarak gelişmesi, teknolojinin hayatı kolaylaştırması ve iyi yönde değiştirmesi önemlidir. Bu gelişmelerle birlikte zamanla modern insan doğmuştur. Yaşayışların, olayların şekli değişmiş, hızı artmıştır. Modern dünya insandan bu doğrultuda hızlı davranmasını ister. İletişimin, ulaşımın, hayatın, işlerin hızlı aktığı bir dünyada modern insan eşine, dostuna en önemlisi çocuğuna bile zaman ayıramaz olmuştur (Sayar, 2019: 35-41). Herkes aynı işleri, hareketleri her gün yaparak kendisi tekrar eder hâle gelmiş ve yorucu bir gürültü çağı herkesi etkisi altına almıştır (Kagge, 2020: 38-39). İşte böyle bir ortamda günü kurtarmaya çalışan insan sıradanlaşarak değerlerinden uzaklaşmıştır.

Hayat tarzının, çalışma şartlarının, icatların ve ekonomik sınıfların değişmesiyle birlikte buna ayak uydurmaya çalışan modern insan, her şeyi tüketmeye yönelmiştir. Zamanı bile harcar hâle gelmiştir. Değerler de bu değişimden etkilenmiştir. Bu değişim çoğunlukla olumsuz yönde olmuştur. Kısacası “modern insan, insanlığa dair her şeyi” (Zavalsız, 2014: 211) yok eder duruma gelmiştir.

İnsanların yalnızlaştığı, birey olarak içe dönmeye başladığı günümüzde değerler hızla yozlaşmaktadır. Bireyselleşen insan değerlerinden kopmakta ve böylece değerlerin kaybolması söz konusu olmaktadır (Ökten, 2020: 175). Değişen yaşam tarzları özellikle çocuklar ve gençler arasında şiddet, gösteriş, sorumsuzluk, saygısızlık gibi özelliklerin yayılmasına sebep olmaktadır. Bu durumu önleyebilmek için okullarda sistemli bir şekilde değerler eğitimi verilmelidir. Çünkü değerlerin ilk öğreticisi olan aile kurumunun “artan boşanma oranlarıyla ciddi olarak yara aldığını görmekteyiz” (Köylü, 2016: 105). Ailede birliğin ve huzurun bozulması çocukların yalnızlaşarak değerleri benimsemesine engel olmaktadır.

Çeşitli etkenler değerler eğitimini gerekli kılarken değerlerin çocuklara aktarılması için farklı çözümler bulunmaktadır. Tezde de ele alındığı üzere değerler,

eğitim programlarında mutlaka olmalıdır. Bu konunun son zamanlarda özellikle üzerinde durulmaktadır ve değerler eğitimine yönelik sistemli çalışmalar yapılmaktadır.

Her Şeyden önce aileler çocuklarına değerler konusunda daha çok destek olmalıdır. Aile temel değerlerin yanında inanç, duygusal faktörler, davranış kalıpları gibi birçok konuda ocuk üzerinde etkilidir. “Her toplumda aile, en önemli sosyalleştirici kurumlardan biridir” (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 85).

Çocuğa değer aktarmada edebî eserler iyi bir araçtır. Okul ya da aile tarafından verilen bu tür eserlerle ocuk, değerler eğitiminde önemli kazanımlar sağlayabilir. “İyi bir edebi ocuk yayınının çocuğa kazandıracadı pek çok ahlaki ve toplumsal değer vardır” (Şirin, 2000: 178). Çocuğun doğru davranışları kazanması gerekmektedir. “Doğru davranışları çocuğa kazandırmaya çalışan yetişkin için, kendisi ve çevresindekilerin doğru ve tutarlı davranışları kadar, çocuğa aktarmak, anlatılmak veya onun kendisinin okuması için seçilen eserlerdeki doğru davranış ve değer yargısı ögeleri de önem taşır” (Şirin, 2000: 177). Sonuçta ocuk çevresinden öğrendiği gibi edebi eserler yoluyla da değer kazanabilir. Eserlerdeki kahramanlarla kendini zdeşleştirdiğinde değer kazanma süreci daha iyi ilerler.

2. PROGRAM NEDİR?

Gelişen teknoloji, farklı buluşlar, değişen yaşam tarzlarıyla günümüzde insanlar artık farklı bir çağda yaşamaktadır. İletişimin tüm dünya ile kolayca yapılması, internet ve televizyonun yaygınlaşması ile kültürel değişimler de hızlanmıştır. Bu hız, her geçen gün artmaktadır. Bireylerin bu çağa ayak uydurabilmeleri için gerekli eğitimi almaları gerekmektedir.

Eğitimin, bu durumlara karşılık “sosyal dinamizmin ve ağ koşullarının” (Varış, 1978: 13) gerisinde kalmaması için günün Şartlarına uygun olmalıdır. Bu da iyi bir eğitim programıyla mümkün olmaktadır. “Eğitimde yenilenme, herŐeyden çok, birey davranışlarının yenilenmesidir” (Varış, 1978: 14). Bunun için eğitimde amaçların saptanması ve bireylerde görülmesi istenen davranışların belirlenmesi önemlidir. Bireyin davranışları değerler eğitiminin eğitim programlarına dâhil edilmesiyle daha kolay şekillenecektir.

Çocuklar okul çağına gelene kadar genel kültürünü bir Şekilde çevresinden öğrenir. Bunun yanında aynı evre içinde arkadaşlık ilişkilerini, oyunları, duygu ve davranışları da öğrenir. Tüm ğrenilenlerin belli bir sistemle düzenlenmesi için okula

ihtiyaç duyulmaktadır. Okullar, eğitim ve öğretim programları ile çocukları istenilen ve çağa ayak uyduracakları şekilde yetiştirir.

Bu açıklamalardan sonra eğitim ve öğretim programlarını açıklayabiliriz. Eğitim programı “bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar” (Varış, 1978: 17). Eğitim programının içine kulüp faaliyetleri, törenler, rehberlik hizmetleri gibi etkinlikler de girmektedir. Yani eğitim programları çocukların zihinsel, duygusal, sosyal yönlerden gelişmesi için yapılan tüm işleri kapsar.

Öğretim programı ise “belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır” (Varış, 1978: 17). Bir diğer tanıma göre öğretim programı “bir dersin belli bir standart dâhilinde, belirlenen hedefler doğrultusunda işlenmesini sağlayan metinlerdir” (Bayburtlu, 2015: 145). Programlar eğitimcilerin, eğitim sürecinde izleyecekleri yolu göstermektedir. Bu nedenle programlar eğitimciler için önemlidir.

Eğitim ve öğretim programları belli amaçlara ulaşmaya yöneliktir. Öğrencilerin zihinsel, bedensel, duygusal alanlarda gelişimlerini tamamlamaları; sonraki aşamalarda gelişim düzeylerine göre öğrendiklerini uygulamaları amaçlanır. Bununla beraber öğrencilerin millî ve manevî değerlere duyarlı bireyler olmaları da önemlidir.

Ülkeler kendi eğitim politikalarını programlara yansıtmakta ve böylece toplum için nitelikli ve istenilen bireyler yetiştirmektedir. Her ülkenin eğitim ve öğretim programı birbirinden farklıdır.

2.1. TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMI

Tüm insanlar dünyaya dil yetisi ile gelir. Zaman içinde çeşitli adımlarla dil öğrenir. “Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan ve bütün öğrenme faaliyetlerinde anahtar rol oynayan doğal bir araçtır” (MEB, 2006: 2). Bu iletişim aracı insanların kendilerini ifade etmelerini, öğrenme ve öğretme faaliyetlerini ve düşünme şekillerini etkiler.

İnsanın dört temel dil becerisi vardır. Bunlar *okuma, konuşma, dinleme* ve *yazmadır*. Doğumdan itibaren insan bu dil becerilerini sırayla öğrenir. Önce dinleme becerisini edinir, dinlediklerini taklit etme yoluyla konuşmayı öğrenir. Daha sonra

eğitim s¼reci ile birlikte okuma ve en son yazma becerisini edinir. Bu becerilerin sistemli bir biçimde öğrenilmesi için Türkçe öğretim programı kullanılmaktadır.

Dil öğrenimi tüm bireyler için önemlidir. İnsanlar hayatlarının her anında dili kullanmaktadır. “Dil öğretiminin temel hedefi, öğrencilerin, dilin farklı bağlamlarda aldığı gör¼n¼mleri kavramaları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşıarak duygu, düşünce ve hayal d¼nyalarını zenginleştirmeleridir” (MEB, 2006: 2). Bu hedeflere ulaşan bir öğrenci dil konusunda kendini tamamladığı için diğer alanlarda da önemli gelişmeler sağlayabilecektir.

¼lkemizde Cumhuriyetin ilanından sonra çok sayıda Türkçe öğretim programı hazırlanmış ve çeşitli zamanlarda bu programlarda değişiklikler yapılmıştır. “Cumhuriyet döneminde ilk müfredat programı 1924 Müfredat Programı’dır. Bu programı hazırlayanlar Mehmet Fuad Köpr¼lü, Ali Canip Yöntem ve Süleyman Şevket’tir” (Uçan, 2017: 189). Diğer programlar sırasıyla şunlardır: 1924, 1927, 1929, 1938, 1949, 1981, 2006 (Bayburtlu, 2015: 145), 2015, 2017, 2019. Programların bazıları daha önce hazırlanan programların düzenlenmesi yoluyla oluşturulmuştur. Bu programlar arasında 1929 yılında hazırlanan program bug¼nk¼ programların temeli gibidir. İhsan Sungu, Ali Canip Yöntem, Hasan Ali Y¼cel ve Reşat Nuri Güntekin tarafından hazırlanan program, bugün de büyük değer taşımaktadır. 1929 Müfredat Programının temel program olduğu, diğer programların 1929 programının geliştirilmiş hali olduğu da söylenebilir (Uçan, 2015: 117).

Türkçe öğretim programı belli amaçlara ulaşmayı hedefler. Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak Türkçe öğretim programı öğrencilerin;

1. “Dilimizin, millî birlik ve b¼t¼nl¼ę¼m¼z¼n temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözl¼ ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
4. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,

5. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,

6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,

7. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,

8. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11. Millî, manevî ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır” (MEB, 2006: 4).

Türkçe öğretim programında her sınıf düzeyinde sekiz tema işlenmesi gerekmektedir. Bu temalardan üç tanesi her sınıf düzeyinde zorunlu olarak işlenmektedir: Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk. En son düzenlenen ve şu anda kullanılmakta olan 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda sunulan temalar şunlardır: Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekan, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası (MEB, 2019: 16).

Türkçe öğretim programında dilin dört temel dil beceriye dayandığından bahsedilmişti. Fakat dil sadece okuma, konuşma, dinleme/izleme ve yazma becerilerinden ibaret değildir. “Dil denilince nedense çoğunlukla ‘dilbilgisi’ akla gelir ve dilin ‘edebiyat’ boyutu gözden kaçırılır” (Uçan, 2018: 131). Edebiyat eğitiminde sadece dilin işlevleri ve dilbilgisi kuralları verilirse edebiyat eğitimi eksik kalacaktır. Bu nedenle dilin yazınsal işlevi göz ardı edilmemelidir.

Edebiyat ve eğitim birbirinden ayrı düşünülemez. “Edebiyat insanla, insanın eğitimiyle, şekillenmesiyle yakından ilişkilidir” (Uçan, 2015: 66). Bu düşüncüyü Cahit Kavcar da dile getirmiştir: “Edebiyatla eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Edebiyat ve

eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır” (Kavcar, 1994: 2). Hem dil hem edebiyat hem de eğitim birbiriyle iç içedir. Birbirini tamamlayan bu kavramlar insanın eğitilmesi açısından büyük öneme sahiptir.

Edebiyat ve eğitim sözcüklerinin birleşerek oluştuğu edebiyat eğitimi de Türkçe öğretimini ilgilendirmektedir. Türkçe eğitimiyle dili kavrayan öğrenciler edebiyatla birlikte dilin inceliklerini kavrayacaktır. Böylece bir metni okuyan öğrenciler o metindeki değerleri fark edecek ve içselleştirecektir. Bununla birlikte düşünmeyi, hissetmeyi de öğrenecektir. “Edebiyat eğitiminin hedeflerinden birisi, öğrenciye sadece rasyonel bir düşünce sistemi kazandırmak değil, bunun yanı başında sezgisel bir yetenek edindirmektir” (Uçan, 2015: 66). Bu da ancak edebiyat eğitimiyle olmaktadır. “İnsanı insan yapan, güzelliği, acıyı, sevinci kuru bir bilgi olarak değil, içeride, gönülde duyabilmektedir. Bu duyguyu, hissedışı de ancak iyi sanat ürünleri, yazınsal ürünler kazandırabilir” (Uçan, 2015: 67). Eğitimin amaçlarından biri öğrencilerin millî ve manevî değerlere önem vermelerini sağlamak ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmektir. Bu da Türkçe eğitiminin yanında edebiyat eğitimi ve nitelikli ürünlerle mümkün olmaktadır.

Türkçe öğretim programı dil, edebiyat, değerler bakımından oldukça önemlidir. Kendi dilini ve dilinin inceliklerini öğrenen öğrenciler metinlerle, kitaplarla birlikte kendi duygu ve düşünce dünyalarını oluşturacaktır. Böylece öğrenciler, değerleri hayata geçirmede başarılı olacaktır.

2.2. 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KÖK DEĞERLER

Öğretim programının, bir dersin belli plan çerçevesinde, belli hedefler doğrultusunda işlenmesini sağlayan metinler olduğunu belirtmiştik. Türkçe öğretim programının da belirli hedefleri vardır. Bu hedefler arasında öğrencilerin “millî, manevî, ahlakî, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi” (MEB, 2019: 8) vardır. 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda bu değerler ‘kök değerler’ olarak geçmektedir.

2019 Türkçe Öğretim Programı’ndaki kök değerler şunlardır: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” (MEB, 2019: 4). Bu kök değerler metinlerle, çeşitli etkinliklerle öğrencilere kazandırılmaktadır.

Programdaki kök değerleri kısaca açıklayalım. Adalet eşitlik anlamına gelmektedir. Bunun yanında yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından eşit bir biçimde kullanılması, davranışlarda doğru olmak gibi anlamları vardır (Nazıroğlu vd., 2016: 181). Adalet, İslamî olarak da evrensel olarak da benimsenen bir değerdir. Kur'an-ı Kerim'de adalet konusu hakkında şöyle söylenmiştir: “Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor” (Nisa(4), 58). Bir başka ayette ise “Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emrediyor” (Nahl(16), 90). Kur'an-ı Kerim bu ayetlerle adaletli olmayı emretmiştir.

Dost, Türkçe Sözlük'te “Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimse, düşman karşıtı” (TDK, 2009: 562) olarak tanımlanmaktadır. Dostluk ise dost olma durumu, gönül bağı kurma anlamlarına gelmektedir. Dostluk güveni de beraberinde getirdiği için çocuklara özellikle verilmesi gereken bir değerdir. Dostluk bağı kuran bir çocuk güveni, fedakârlığı, sevmeyi daha iyi öğrenebilir.

Dürüstlük doğruluk demektir. Bir bireyin sağlıklı ilişkiler kurabilmesinin, başarılı olabilmesinin temel noktalarından biri dürüstlüktür. Dürüst olan insana herkes güvenir. “Dürüstlük, ahlakî değerlerin en başında gelir” (Yaman ve Aydın, 2015: 74). Dürüstlük olmadan güven, saygı ve sevgi de olmaz.

Öz denetim, “bir hedefe ulaşmak için kişinin kendi davranışlarını kontrol etmesi, dürtülerine karşı koyabilmesi ve isteklerini bir süreliğine erteleyebilmesi” (Gökozan, 2015) demektir. Öz denetim insan ilişkilerinde çok önemlidir. Kendini kontrol edemeyen, her istediğine hemen ulaşmak isteyen bireyler öz denetimi gelişmemiş bireylerdir. Bu durum toplumun huzurunu bozacağı gibi kişinin sosyal ilişkilerine de zarar verebilir. Öz denetim empati kurmayı da beraberinde getirir.

Türkçe öğretim programında geçen değerlerden biri de sabırdır. Türkçe Sözlük'te “acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumla karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç” (TDK, 2009: 1671) olarak tanımlanmıştır. Sabır hoşgörüyü, affetmeyi ve öz denetimi de içinde barındırır. Zor durumlara karşı sabrı öğrenen çocuk, intikam gibi kötü düşüncelerden uzaklaşabilir. Kendini bir olay karşısında tutar, sakinliğe ulaştığında hoşgörülü bir bakış açısına ulaşabilir.

Sevgi ve saygı çoğunlukla birlikte anılan iki değerdir. İnsanlar başkaları tarafından sevildiklerini hissettiklerinde kendilerini önemli ve değerli hisseder, güven

ortamında olduğunu bilir. Yaşamlarının bir anlamı ve amacı olduğunu daha iyi anlarlar (Chapman, 2012: 174). Çocuklar için de durum aynıdır. Sevildiğini hisseden çocuk, kendini güven ortamında hisseder. Sevgisiz olan bir yerde insanların huzursuz olacağını bilir. Sevgiye, şefkate, merhamete yaslanan bir eğitim, iyiliği, güzelliği, başkasını düşünmeyi de öğretir (Sayar, 2019: 72-73). Duygu, düşünce, karakter gelişimi de sevgiden etkilenir. Sevgi, birey ve toplumsal ilişkiler açısından çok önemlidir.

Sevginin olduğu yerde saygı da vardır. Saygı “insan ilişkilerini düzenleyen bir duygudur” (Yaman ve Aydın, 2015: 68). Saygının olduğu yerde güven oluşur. Her tür iletişimde saygı esastır. Çocuklar saygı gördüğünde ve saygıyı hayatına aldığı anda başkalarının gözünde önemli olduğunu anlar. Bu durum beraberinde özgüveni, farkındalığı, empatiyi getirir.

Sorumluluk, kişinin davranışlarının, yaptıklarının sonuçlarını üstlenmesi anlamına gelmektedir. “Bir insanın içinde bulunduğu şartlar çerçevesinde üzerine aldığı maddi ve manevi her türlü yükümlülük” (Nazıroğlu vd., 2016: 199) olarak tanımlanabilir. İnsan önce doğduğu aileye karşı sorumludur. Daha sonra yaşadığı çevreye, topluma, hayatta sahip olduğu rollere karşı sorumludur. Sorumluluk duygusu gelişen bir çocuk, kendini tanıır, bilir ve her durumda dürüst olmaya gayret eder.

İnsan aynı zamanda vatanına karşı da sorumludur. Bu duygu ile birlikte vatanseverlik değeri önem kazanmaktadır. Çocuklar vatanlarının tarihini, değerini bilirse onu geliştirmek için çaba gösterecektir. Bu bilinç ise nitelikli bireyler yetişmesini sağlayacaktır.

Türkçe öğretim programındaki son kök değer yardımseverliktir. Bir kişinin elindeki imkânları başkaları için kullanmasına yardım denir. İnsanlar bir arada yaşadığı için birbirinin yardımına muhtaçtır. Yardım, atasözlerimizde de geçmektedir. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” ya da “Baş başa vermeyince taş yerinden oynamaz.” gibi atasözlerimiz yardımseverliği anlatmaktadır.

Yukarıda açıklanan kök değerler dışında öğrencilere verilmesi gereken başka değerler de vardır. Programda geçen bu kök değerler, başka değerleri de içinde barındırır. Bu değerleri benimseyen ve bunları hayatına geçiren öğrenciler kendilerini geliştirir, yaşadığı toplumun kültürünü benimser ve ona katkı sağlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZARIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. SADETTİN KAPLAN'IN HAYATI

1944 yılında Ağrı'nın Patnos ilçesinde doğan Sadettin Kaplan, ilköğrenimini doğduğu ilçede tamamlar. Ortaöğrenimini ise parasız yatılı olarak Erzurum Lisesinde bitirir. 1964-1966 yılları arasında Astsubay Okulundaki eğitimini tamamlar. Jandarma teşkilatında 20 yıl hizmet ettikten sonra kendi isteği ile 1986 yılında emekli olur.

Sadettin Kaplan'ın henüz ortaokul ve lise yıllarında çeşitli yerel gazetelerde şiirleri yayımlanmıştır. Askerlik hizmetini yaptığı sırada ise Türk Edebiyatı, Size, Hareket, Boğaziçi, Ece, Kültür ve Sanat, Edebiyatta Çığır gibi dergilerde şiir ve hikâyeleri yayımlanmıştır. Sadettin Kaplan emekliye ayrıldıktan sonra Türkiye Gazetesi ve Türkiye Çocuk Dergisi yazar kadrosuna girmiştir.

Sadettin Kaplan, edebiyatın hemen hemen her türünde eserler vermiş bir yazardır. Roman, öykü, şiir, masal, tiyatro, radyo oyunları türlerinde eserleri bulunmaktadır. Yazar, İLESAM, MESAM, Yazarlar Sendikası üyeliği yapmıştır. Çevre, Kültür ve Devlet Bakanlıklarıyla çeşitli kurum ve kuruluşlardan ödüller almıştır. Yazar, 11 Haziran 2016 yılında Kocaeli'nin Gebze ilçesinde vefat etmiştir (<https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1424>).

2. SADETTİN KAPLAN'IN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Sadettin Kaplan, kendi isteğiyle emekliye ayrıldıktan sonra edebiyatla daha çok ilgilenmiştir. Yetişkinler için öykü ve romanlar, şiirler yazan Kaplan, çocuklar için de pek çok eser vermiştir.

Sadettin Kaplan şiirlerinde kafiyeyi çokça kullanmaktadır. Ölçüde serbest şiirler yazsa bile kafiyeyi ihmal etmemektedir. “Sadettin Kaplan, anasından şair olarak doğmuş bir kişi. Şiirin ne demek olduğunu çok iyi biliyor. Önce, vezni biliyor, yarım kafiyeyi, tam kafiyeyi, zengin kafiyeyi biliyor. Redifi biliyor. Hece şiirimizi, aruz şiirimizi biliyor” (Bâkiler, 2011). Şiirlerini zengin yapan da kafiyeyi kullanma ustalığıdır.

Yazarın öykü ve romanlarında göze çarpan şey daha çok dinî motifler ve tarihsel öğelerdir. Eserlerinde merhamet duygusunu sıklıkla kullanmıştır. Çocuklar için yazdığı eserlerde de durum böyledir. Çünkü Kaplan'a göre “Çocuk Edebiyatında ideoloji elbette

olacaktır. Ama bu ideoloji Türk-Müslüman ideolojisi olmalıdır. Çocuğu tarihinden, atalarından, ırkından utandıracak bir ideoloji, çocuğun yemeğine küçük dozlarla katılan bir zehirdir” (Kaplan, 1983: 27). Bu anlayıştan yola çıkarak eserlerinde dinî konulara çokça yer vermiştir. Bazı eserlerinde ise tarihsel öğeler, savaşlar, vatan sevgisi gibi konular ön plana çıkmıştır.

Sadettin Kaplan kısa öykü türünde de eserler vermiştir. Çocuklar için yazdığı öyküler genellikle kısa öykü türündedir. Bu türü çocuklar için uygun hâle getirmiştir. Az ve öz anlatarak çocuklara olayların etkileyici kısımlarını vermiştir. Bu durum özellikle Sena Dizisindeki öykülerde ve Kanarya Gülü adlı kitapta görülmektedir.

3. SADETTİN KAPLAN’IN ESERLERİ

Sadettin Kaplan yetişkinler ve çocuklar için roman, öykü, şiir gibi farklı türlerde eserler kaleme almıştır. Bu eserler şunlardır:

Roman: Kara Kasırğa, Şahidim Kılıcımdır, Plevne’ye Saplanan Tuğ, Uçurumun Çağrısı, İğde Dalı, Anatolia’nın Etekleri, Dağların Türküsü, Bir Demet Leyla, Unutulmayan Sevdalar Serisi (Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Asuman ile Zeycan, Hurşit ile Mihrimah, Elif ile Mahmut, Arzu ile Kamber, Garip ile Senem), Cennet Çocukları, Altın Çocuklar, Hasret Penceresi, Kafesteki Çiçek, Sihirsiz Kaval, Vur Kelepçeyi, Ninemin Beşiği, Ağlayan Seccade, Apar Meni Aras, Tuna Boyları, Çocukken de Büyüktüler, Kara Pençe, Uzaydan Gelen Çocuk, Erkekler de Ağlar

Öykü: Yunus Meltemi, Sığ Sular, Camda Sinek Ezmek, Kanarya Gülü, Sena Dizisi (Uçan Simitler, Ezan Çiçeği, Nefesiyle Isınanlar, Solmayan Çiçek, Eskimeyen Arkadaşlar), Tûba Dizisi (Annemin Kanatları, Tatlı Dil, Ağlayan Serçe, Kokulu Karga, Konuşan Bebek, Pamuk Kedi, Kadife Cıvciv, Tavus Kuşu, Ninemin Ödevleri, Hacı Leylek), Atasözlerinin Çıkış Hikâyeleri

Tezimizde incelediğimiz öyküler yazarın dizi şeklinde yazdığı kitaplarda yer almaktadır. Beş kitaptan oluşan Sena Dizisindeki öyküler sırasıyla şunlardır:

Uçan Simitler: Anneler Süt Sevmez, Uçan Simitler, Yetim, Hayat Acımasızdır, Topdil, Büyünce Anlarsın, Karanlık Sokaklar, Devrilen Testi, Dayak, Adını Gönüllere Yaz, Mevsimsiz Meyveler, Bırakma Ellerimi

Ezan Çiçeği: Gençlik Pınarı, Ezan Çiçeği, Gülsüm'ün Gölü, Murat Kayası, Akçakız'ın Ağacı, Taraklı Kuş, Kulunç Taşı, Yusufçuk Kuşu, Sultan Mağarası, Leylek Köprüsü, Tatil Dönüşü, Aydın Öğretmen, Kanadı Kırık Martı

Nefesiyle Isınanlar: Kumru Gagasındaki Yüzük, Nefesiyle Isınanlar, Üretenler, Çiçek Açan Pantolon, Boyacının Elleri, Sevindirmek Sevinci, Beklemek, Zeytinler Ziyan Olmasın, Ali'nin Ayakkabısı, Kanadı Kırık Leylek, Yılan ve Kartal, Peşin Alınan Ücret, Verilemeyen Hediye

Solmayan Çiçek: Simitçi, Yıldıza Asılan Uçurtma, Yağmur Kız, Selin Getirdiği Öğretmenler, Solmayan Çiçek, En Hızlı Bisiklet, Kurt, Tosbağa, Hazine Sandığı, Toraman, Yetim Yusuf, Akide Şekerleri, Pembe Elbise

Eskimeyen Arkadaşlar: Kedi Şekeri, Eskimeyen Arkadaşlar, Denizin Duvarları, Kardan Adam, İki Zehra, Çilli, Bir Günlük Çocukluk, Öğretmen Çiçeği, Yavru Kuş, Beslenme Çantası, Yardım Parası, Dostluğu Pekiştirmek, Aşı

Kanarya Gülü adlı kitap müstakil olarak yazılmıştır. Kitabın içindeki on üç öykü sırasıyla şunlardır: Garip, Süleyman, Çocuğun Çizgileri, Kanarya Gülü, Düdük Çalabilen Kaymakam, Dağı Dolanan Yol, Gökkuşuğu, Islak Sular, Yetimler Günü, Görünmeyen Yük, Parmak Bebek, Salkım Söğüt, Yalın Ayaklar.

Masal: Heybe, Emre Dizisi (Emre Kore Savaşında, Emre İstanbul'un Fethinde, Emre Bedir Savaşında, Emre Hayat Savaşında, Emre'nin Anahtarı, Emre Kıbrıs Savaşında, Emre Plevne Savaşında, Emre Preveze Savaşında, Emre Kurtuluş Savaşında). Esra Dizisi (Esra ile Nasreddin Hoca, Esra ile Keloğlan, Esra ile Nene Hatun, Esra ile Rabia Hatun, Öğretmenin Öğütleri, Ayşe Nine, Sütü Pınar, Sümbül Dede, Gelin Bohçası, Esra'nın Emaneti). Padişahın Eşeği, Sena Dizisi (Sakız Çiğneyen Serçe, Tekerlekli Kaplumbağa, Papatya Kız, Yağmur Çocuk, Masal Bahçesi)

Şiir: Dikene Batan Kelebek, Ferman, Sular Susadıkça, Gönül Cemresi, Gülendam, Esintiler, Düş Bedestanı, Nevâ Teli

Dinî Kitaplar: Gençlerimiz İçin Peygamberler Tarihi, Hazreti Muhammed'i Sevmek, Anlamak ve O'nu Yaşamak

Araştırma – İnceleme: Beş Şair, Şiirin Kanadında.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK ÖYKÜLERİNİN ÖZETLERİ

Çalışmada, Sadettin Kaplan'ın çocuklar için yazdığı öyküler incelenmiştir. Bu öyküler sırasıyla Sena Dizisi, Tuba Dizisi ve Kanarya Gülü adlı öykü kitabındaki öykülerdir.

1.1. UÇAN SİMİTLER

Sena Dizisi beş kitaptan oluşmaktadır. Her kitapta on üç öykü vardır. Uçan Simitler, beş kitaptan oluşan Sena Dizisinin ilk kitabıdır. Kitabın içindeki on üç öykünün özeti sırasıyla şöyledir:

1.1.1. Anneler Süt Sevmez

Ayşe birgün hastalanır ve doktor zafiyet hastalığına yakalandığını söyler. Bol bol meyve yemesi, iyi beslenmesi gerekir. Babası işsiz olduğu için eve sayıyla meyve getirir. Ayşe muz, bal yer; süt içer ama annesi ve babası bunları yemez. Annesi kızına süt sevmediğini söyler. Küçük kız bu durumu bir türlü anlayamaz.

Birgün babası müjdeyle eve gelir. Mahkemeden vazgeçip pazarcılığa başlamaya karar vermiştir. Bundan sonra eve poşetler dolusu meyve ve sebze gelir. Bal, muz yemeyen ve süt içmeyen anne ve baba bu besinleri tüketmeye başlar. Annesi kızına iştahlarının açıldığını söyler.

1.1.2. Uçan Simitler

Kenan ve Leyla kardeşlerdir. Babaları az maaşla çalışmaktadır fakat çocuklarını bir şeyden mahrum bırakmaz. Birgün ailece sofradayken Kenan ve Leyla lunaparka gitmek ister. Babaları çocuklarına kıyamaz ve lunaparka gitmeyi kabul eder. Sadece bir oyuncağa binme ve kişi başı birer simit alma kuralı koyar. Lunaparkta dönme dolaba binen çocuklar haklarını kullanır. Leyla uçan salıncağa da binmek isteyince babası dayanamaz ve razı olur. Çocuklara birer tane de simit alır. Salıncaktan inen Leyla anne ve babasının simit yemediğini görür. Kenan kardeşine salıncağa binmek istedikleri için simitlerin uçtuğunu söyler.

1.1.3. Yetim

Babası ölen Ali, annesine ve iki küçük kardeşine bakmak zorunda kalır. Komşusu Ali'yi bir araba tamircisinin yanına çırak olarak verir. Ustası Ali'yi sırf yetim diye kabul eder.

Ali biraz sessiz olduğu için iş yerindeki çıraklar onu hep ezer. Usta bir yere gidince kendi işlerini de Ali'ye yaptırır. Birgün ustası yine bir yere gider, diğer çıraklar yine Ali'ye yüklenmeye başlarlar. Bu arada çıraklar kötü sözler de söylemeye başlarlar. Ali dayanamaz ve kavgaya tutuşurlar. Ali birinin kolundan tutup iter, çocuk rafa çarpar ve raftan bir şey düşüp kırılır. Usta geldiğinde durumu görür ve Ali'ye kızar. Tüm haftalığını verse kırılan parçayı ödeyemeyeceğini söyler. Bir de yetim olduğu için onu kovmayacağını ekler. Ali bakmak zorunda olduğu kardeşlerini düşünür ve çalışmaya devam eder.

1.1.4. Hayat Acımasızdır

Apartmanda oturan bir adam, hemen aşağıdaki oto tamircisini inceler. Orada bir usta ve iki çırak çalışmaktadır. Adamın gözlemine göre sarışın çırak işini kötü yaparken esmer çırak işine önem vermektedir.

Birgün adamın arkadaşının arabası bozulur ve bu tamirhaneye arabayı getirirler. Esmer olan yine işi ciddiyetle yapmaktadır. Ertesi gün adam esmer çırağı elinde simitle görür. Kendisi de çay ısmarlar ve konuşurlar. Adam gözlemlerini çırağa anlatır. Çırak da sarışın çocuğun patronun yeğeni olduğunu, mecburen onların kahırlarını çektiğini, hayatın acımasız olduğunu söyler. Adam üzülür ve çırağın söylediklerini düşünür.

1.1.5. Topdil

Hasta yatağında kıvranan çocuğa dedesi iki tane muhabbet kuşu hediye eder. Çocuk birine Deniz, birine Topdil adını verir. Onları çok sever, bakımlarını yapar. Zaman içinde moral bulup iyileşir.

Bir kış günü soba yanarken çocuk kafeste ipe takılan Topdil'i kurtarmak ister. Kafesi açınca Topdil bir anda kafesten fırlar ve sobanın üzerindeki tencereye düşer. Dede kuşu hemen alır ve veterinerine götürür. Herkes bu duruma çok üzülür. Yarım saat sonra dede elinde Topdil ile gelir. Veterinerin onu kurtardığını, kuşun canı yandığı için hırçınlaşacağını söyler.

Aradan yıllar geçtikten sonra çocuk dedesinin o gün Topdil yerine ona benzeyen başka bir kuş aldığını öğrenir. Çünkü dede torununun üzülmelerini istememiştir.

1.1.6. Büyüyünce Anlarsın

Orhan, kunduracılık yapan babasının dükkânına gelir. O gün dükkâna Süleyman adında bir adam gelir ve babası o adamı çok farklı bir şekilde ağırlar. Adama kahvaltılık ve çorba teklif eder. Orhan bir anlam veremez. Süleyman babasından parayı ister, babası da eşinin hasta olduğunu, bir hafta içinde parayı bulacağını söyler. Adam bir hafta daha süre verir ve gider.

Orhan durumu anlamaz. Annesi hasta değildir. Babasına ne olduğunu sorar. Babası da büyüünce anlayacağını söyler. Yaptıklarının yanlış olduğunu belirtir.

1.1.7. Karanlık Sokaklar

Yusuf, ailesi söz verdiği bisikleti almadı diye evden kaçar. Bir parka gelir, uyumaya çalışır ama çok acıktığı için uyuyamaz. Hava da karardığı için biraz korkar. Kendini rahatlatmak için konuşurken eli bıçaklı, kendi yaşında bir çocuk gelir. Yusuf'a kendi bölgesinde ne yaptığını sorar. Yusuf evden kaçtığını anlatınca çocuk onunla konuşmaya başlar. Kendisinin anne babası olmadığını, sokaklarda yaşadığını, en güzel yerin ne olursa olsun insanın yuvası olduğunu söyler.

1.1.8. Devrilen Testi

Ahmet, annesi ve babasıyla sabah erkenden başakları biçmek için tarlaya gider. Bir süre çalışırlar ve öğle yemeği vaktine doğru Ahmet boşalmış su testisini doldurmaya gider. Öğle sıcaklığı olduğu için biraz bunalır. Pınara varınca önce testiye soğutur, sonra doldurur. Geri dönerken dinlenmek için biraz oturur. O sırada eli çarpar ve testi devrilir, su dökülür. Ahmet öfkeden ağlarken oradan geçen bir adam onu teselli eder. Suyun dökülmesinin iyi bir şey olduğunu, testinin kırılmadığına sevinmesini söyler. Ahmet teselli olur. Tekrar testiye doldurur ve tarlanın yoluna koyulur.

1.1.9. Dayak

Volkan sekiz yaşlarında, yaramaz bir çocuktur. Ailesi yurt dışında yaşamaktadır. Eğitim için ninesinin yanında durmaktadır. Volkan sürekli yaramazlık yaptığı için ninesine şikâyet edilir. Volkan insanları döver ve hayvanlara zarar verir.

Birgün yolda giderken yaşlı bir kadın görür. Kadın elinde bir tas yoğurt taşımaktadır. Volkan tası kadının yüzüne atar ve kaçar. O sırada gözüne bir çocuk ve köpek ilişir. Önce köpeğe tekme atar, denk getiremez. Yanındaki çocuk emredici bir sesle onu uyarır, sonra Volkan'ı bir güzel döver. Eve gelen Volkan, bu durumu ninesine şikâyet eder. Ninesi de sevdiği zaman sevileceğini, kötülük yaptığında birgün cezasını göreceğini söyler.

1.1.10. Adını Gönüllere Yaz

İkinci sınıfa giden Cahit okumayı ve yazmayı çok sever. En çok da adını yazmayı sever. Birgün kar yağar, Cahit dışarı çıkar. Önce karların üstüne adını yazar, sonra ağaçlara adını kazır. Evin duvarlarına adını yazmaya başlayınca dedesi çağırır, neden böyle yaptığını sorar. Torununa Graham Bell'den, Mustafa Kemal'den, Yunus Emre'den bahseder. Adını silinecek yerlere yazacağına gönüllere yazmasını tembihler.

1.1.11. Mevsimsiz Meyveler

Ahmet ilkokula başlayacak yaştadır. Köyden şehre göç ettikleri için durumları yoktur ve okulu hiç düşünmezler. Ailesi köyden getirdikleri ineğin sütünü satarak geçinir. Bu sütü yanlarındaki apartmana satarlar.

Birgün annesinin süt satacağı sırada Ahmet asansörü merak ettiği için annesiyle gider. Asansöre binerler ve inince bir kapıyı çalarlar. Kapıyı açan kadın onları içeri alır. Ahmet'in annesi sütü tencereye boşaltırken ev sahibi kadın Ahmet'e mont getirmeye gider. O arada Ahmet masada meyveler görür ve bir kayısıyı ağzına atar. Montu alıp eve dönerken Ahmet'in ağzından sarı su sızar. Meğer o meyveler gerçek değil mumdan meyvelerdir.

1.1.12. Bırakma Ellerimi

Tolga, kardeşi Vural ile hiç anlaşamaz. Ona karşı hep öfke duyar. Ailesi Vural'ı küçük olduğu için koruyor fakat kendisine hep kızıyor gibi hisseder. Vural ise abisini çok sever.

Birgün annesinin zoruyla kardeşiyle dışarıda oynamaya çıkar. Kardeşi kaleci olacak, Tolga top atacaktır. Tam top gelirken Vural'ın hareketiyle suya gider. Tolga topu ıslandı diye kardeşini iter, kardeşi bir anda çamurlu suya düşer. Çıkmaya çalışırken eline cam batar, eli kanamaya başlar. Eve giderler, annesi Vural'ı doktora götürür.

Bir hafta sonra Vural, üşüttüğü için hastalanır. Geceleri sayıklar. Tolga suçluluk hisseder, kardeşinin yanına gelir. “Bırakma ellerimi abi!” diyen Vural’a cevap verir, ağlamaya başlar. İki kardeş birbirlerine sarılırlar.

1.1.13. Sokağa Terkedilenler

Bir kış günü birkaç çocuk yolsa yürürken bir poşet görürler. Poşette yavru bir kedi vardır. Çocuklar ne yapacaklarını konuşurken kalabalık bir grup oluşur çevrelerinde. Herkes kediyi kimin alacağını sorar. En sonunda çöp toplayan bir çocuk kediye bakacağını söyler. Onu alır ve götürür. Bir nine çocuğun kediye zarar vereceğinden şüphelenir. Bir genç ikisinin de hayatta kalma mücadelesi verdiğini söyler.

1.2. EZAN ÇİÇEĞİ

Ezan Çiçeği, Sena Dizisinin ikinci kitabıdır. Bu kitapta on üç öykü bulunmaktadır. Öykülerin özetleri sırayla şöyledir:

1.2.1. Gençlik Pınarı

Murat, tatilde dedesinin köyü olan Sümbüldere’ye gelir. Dedesi köyün adının neden Sümbüldere olduğunu anlatır. Yıllar önce Sümbül Hoca adında bir adam talebeleriyle beraber köye gelir ve burada şehit olur. Mezarının yanından akan su da Sümbüldere’yi oluşturur.

Dede ve torunu konuşarak köyde yürürlerken dedesi o sırada bir arkadaşını görür. Ona komutanıymış gibi emir verir ve selamlaşırlar. Sonraki konuşmalarında dedesi arkadaşına biraz saygısız davranır. Murat şaşırır ve dedesine neden böyle davrandığını sorar. Dedesi o ihtiyardan büyük olduğunu söyler. Murat bu yaşta nasıl bu kadar dinç olduğunu sorar. Dedesi ertesi sabah kalkarsa dinçliğinin sebebi olan Gençlik Pınarına onu götüreceğini söyler.

Ertesi sabah erken saatte dedesi ve Murat kalkarlar ve Gençlik Pınarının yolunu tutarlar. Pınara varınca abdest alırlar, kendilerini soğuk su sayesinde dinç hissederler. Dedesi Murat’a dün konuştuğu arkadaşının da erken kalktığını, namaz için camiye geldiğini ve az yemek yediğini söyler.

Murat ile dedesi eve gittiklerinde hâlâ dinç durumdadırlar. Kurt gibi acıktıkları için kahvaltıya saldırırlar. Murat gençlik sırrının ne olduğunu anlar.

1.2.2. Ezan Çiçeği

Murat ailesi ile birlikte dedesinin köyüne yaz tatiline gelir. Tatillerinin ikinci günü uyandığında babası dedesiyle köy odasına gitmiştir, annesi de ninesine yardım etmektedir. Ninesi torunu Murat'ın uyandığını görünce sevinir.

Murat kahvaltı yaptıktan sonra çeşmeye gider, su doldurur ve eve getirir. O sırada dedesi ve babası eve dönmüşlerdir. Abdest almakta olan dedesine su döker. Kenarda beklerden gözüne bir çiçek ilişir, kurumuş gibi bir hâli vardır. Dedesi çiçeğin kurumadığını, onun adının ezan çiçeği olduğunu söyler. Biraz sonra ezan okunurken çiçek açmaya başlar. Dedesi çiçeğin bile ezan vakti ellerini açtığını, Murat'ın da artık el açması, namaz kılması gerektiğini söyler.

1.2.3. Gülsüm'ün Gölü

Köyde ot biçme zamanı geldiğinde Murat'ın dedesi iki ırgat tutarak tarlasında çalışmaya başlar. Öğle vakti Murat, annesi ve ninesi onlara yemek götürmek için evden çıkarlar. Yolda giderken Murat bir göl görür ve taş atar. O anda ninesi oradan uzak durması gerektiğini telaşla söyler. Ninesi Murat'a buranın Gülsüm'ün gölü olduğunu söyler ve hikâyesini anlatır. Zamanında Gülsüm adından bir kızın babası ölür. Üvey babası da kıza kötü davranır. Bir ot biçme zamanında Gülsüm çalışanlara yemek götürürken canı taşıdığı ayrandan çeker. Biraz ayran içer ve geri kalanı doldurmak için dereye yavaşır. O anda birden suya düşer ve kimse onun cesedini bulamaz. Böylece oranın adı Gülsüm'ün gölü olur. Ninesi, dolunaylı zamanlarda buradan geçenlerin Gülsüm'ü gördüğünü söyler.

1.2.4. Murat Kayası

Bir öğle vakti Murat'ın halasının kızı olan Sultan ve onun arkadaşı Songül, ot toplamak için otlaklara gitmeye karar verirler. İkisini kız başına yollamak istemeyen ninesi yanlarında Murat'ı da gönderir.

Köyün eteklerinde biraz ilerledikten sonra bir kayaya varırlar. Songül ablası Murat'a buranın Murat Kayası olduğunu söyler. Sonra iki kız kayaya doğru koşarlar. Tırmanır gibi hareketler yaparlar. Sonra kayanın dibine oturup dua etmeye başlarlar. Murat yanlarına gidip ne yaptıklarını sorar. Songül ablası kayanın hikâyesini anlatmaya başlar.

Çok eskiden o köyde zalim bir ağa yaşar. Ağanın bir de kızı vardır ama ağa kızını kimselere vermez. Kızın gönlünde babasının çobanı Ali vardır. Bir zaman sonra bu sevda ağanın kulağına gelir. Ağa çobanı yakalatır ve kartalların yuva yaptığı bu kayaya bıraktırır. Kartallar kan görünce saldırmak isterler. Ağa kızına çobanı kurtarmasını söyler. Kız kayaya tırmanmaya çalışır ama başaramaz. Çobanı kartallar yemeye başlar, çoban acıyla beni unutma diye bağırır. Kız da ahirette kavuşacaklarını söyler. Sonra el açar dua eder. “Allah’ım! Kim bu kayaya gelip dua ederse onları muratlarına kavuştur.” der. Bu hikâyeden dolayı genç kızlar buraya gelip dua ederler.

Murat başını kaldırıp ablalarına bakar ki onlar da dua ederle ve gözleri yaşarır. Murat anlar ki ablaları da sevdalanmıştır.

1.2.5. Akçakız’ın Ağacı

Murat ve ninesi tarlada çalışanlara yemek götürürler. Dedesi bu yıl çuvallarının dolacağını söyler. Şükrederek işlerine geri dönerler. Ninesi ve Murat eve dönerken Murat sıcaktan bunalır. Ninesi de onu dinlenmek için bir ağacın yanına götürür, bu ağaca Akçakız’ın Ağacı denildiğini söyler. ağacın hikâyesini anlatmaya başlar.

Ninenin yeni evlendiği zamana komşuları Zâhid efendinin beyaz tenli, yedi sekiz yaşlarında bir kızı vardır. Adı Gülcan olan bu kıza beyaz tenli olduğu için herkes Akçakız diye seslenir. Bir bahar günü Akçakız kuzuları otlatırken yağmur bastırır, kız da bu ağacın altına gelip yağmurdan korunmaya karar verir. O anda şimşek ve yıldırımlar kızın ve sürünün üstüne iner. Bütün köy günlerce Akçakız öldüğü için ağlar. O günden sonra hiçbir çocuk yağmurdan korunmak için ağacın altına sığınmaz.

1.2.6. Taraklı Kuş

Sabah erkenden kalkan Murat, ninesinin de çoktan kalkıp işleri yaptığını görür. Beraber çeşmeye giderler. Geri dönerken Murat bir kuş sesi duyar, bu kuşun adının taraklı kuş olduğunu öğrenir. Ninesi bu kuşun hikâyesini anlatmaya başlar.

Ok eski zamanlarda yaşamış bir gelinin kötü bir kayınvalidesi vardır. Birgün gelin evde tek başına iş yaptıktan sonra acıkır ve dolaptaki bir dilim ekmekle peyniri yer. Sonra saçlarını açıp taramaya başlar. O sırada kayınvalidesi gelir ve dolapta peynirle ekmeğin olmadığını görür. Geline sen mi yedin diye sorar. Gelin utanır ve Allah’a onu bir kuş yapması için dua eder. Allah da gelini bir kuş yapar. Arada taraklı başını sallar ve bir şeyler anlatmaya çalışır. Murat hikâyeyi beğenir, kuşa daha farklı gözle bakmaya başlar.

1.2.7. Kulunç Taşı

Birgün Murat ve dedesi karpuz tarlasından dönerken Murat koltuk görünümlü bir taş görür. Dedesi bunun bir kulunç taşı olduğunu, ağırları kulunçları aldığını söyler. Murat'a taşa yatmasını söyler ve Murat taşa yatar yatmaz yorgunluğu geçer. Dedesi de taşın hikâyesini anlatmaya başlar.

Yıllar önce Sümbüldede hayattayken on üç yaşında Yetim Ali diye bir çocuk vardır. Birgün annesi çok hasta olur. Kimse yardım etmez bu çocuğa. Ali annesini sırtına alır ve Sümbüldere köyüne doğru yola çıkar. Yolda yorulur ve bir anda beline kulunç girer. Ali o anda köye doğru bakar. Yanında bir taşa çıkıp yardım için bağırmaı düşünür. Taşa çıktığı anda yaslansınca ağırları geçer. Allah'a yardım için dua eder. Sonra annesini tekrar sırtına alır ve köye koşmaya başlar. Sümbüldede onları kapıda karşılar. Annesi de iyileşir. O günden sonra kim bu taşa otursa ya da yaslansa ağrısı sızısı geçer.

Murat hikâyeyi beğenir ve gerçekten dinç olduğunu hisseder. Torbayı sırtına alır ve köyün yolunu tutar.

1.2.8. Yusufçuk Kuşu

Murat ve halası bahçeden dönerken yorulurlar ve ağaçların, çiçeklerin olduğu yeşillik bir alanda dinlenmek için otururlar. O sırada “Fufufu futun...” diye öten bir kuş görürler. Halası da bu sesi duyar. Murat'a kuşun ne dediğini sorar ama murat anlamaz. Halası bu kuşun hikâyesini anlatır.

Gülbahar adındaki kızın annesi ölünce babası bir kadınla evlenir. Bu kadının da Yusuf adından bir oğlu vardır. Üvey anne Gülbahar'a kötü davranır. Birgün eve misafir geleceği için annesi Yusuf'u Gülbahar ile hayvan otlatmaya yollar. Kızı da çocuğuna bir şey olmasın diye tembihler. Gülbahar Yusuf'u alır, yanında götürür. Çocuk bir zaman sonra sıkılır ve kelebeklerin peşinde koşmaya başlar. Gülbahar peşinden koşar ama Yusuf kelebeğin peşinden giderken uçurumdan aşağı düşer. Gülbahar koşar, tarladaki insanlara “Yusuf'u tutun!” diye bağırır ama kimse onu duymaz. Kanlar içinde kardeşini görünce Allah'a kuş olmak için dua eder. Allah duasını kabul eder ve küçük kız kuş olup uçar. O günden sonra kuş olan Gülbahar gelene geçene “Yusuf'u tutun!” diye seslenir.

Murat hikâyeyi çok beğenir ve duygulanır.

1.2.9. Sultan Mağarası

Murat, halasının kızı Sultan ve onun arkadaşı Songül ile birlikte köyün eteklerine üzerlik otu toplamaya giderler. Bir süre aradıktan sonra bulamazlar Sultan mağarasına gidip orda toplamaya karar verirler. Sultan, Murat'a bu mağaranın hikâyesini anlatır.

Savaş yıllarında Sümbüldere köyünü düşman basar. Köydeki erkekler cephede olduğu için köyde sadece kadınlar, çocuklar ve yaşlılar kalır. Düşmanlar ihtiyar ve çocukları öldürür, kadınlara saldırır. Sultan köyün en güzel kızıdır. Düşman onu görünce yakalamak ister. Sultan kaçmaya başlar ve mağaraya kadar gelir. Korkmadan mağaraya girer. Düşmanlar arkasından gelir, mağaraya girenlerin cansız bedenleri dışarı fırlar. Tüm düşman askerleri mağarada telef olur. Sultan da bir daha mağaradan çıkmaz. Köyde çeşitli söylentiler oluşur. Bazı fırtınalı gecelerde Sultan'ın hıçkırıklarının duyulduğu söylenir.

Murat bu olaydan çok etkilenir. Gece rüyasında Sultan'ı düşman askerinden korumaya çalışır.

1.2.10. Leylek Köprüsü

Murat ile dedesi alışveriş için kasabaya gider. Dedesi torununa kasabayı gezdirir. Alışveriş yaparlar, yemek yerler. Geri dönerken kasabaya geldikleri araç bakıma gideceği için başka bir araçla köye yakın bir yerde inerler. Hızlı hızlı yürürler. O anda bir köprüden geçerler. Murat köprüde bir tuhaflık olduğunu fark eder. Dedesi, köprünün yapılacağı zaman köprü ayağında bir leylek yuvası olduğunu ve kimsenin bu yuvayı yıkmak istemediğini söyler. Böylece köprü olması gerektiği yere değil başka bir yere yapılır. O zamandan sonra köprünün adı Leylek Köprüsü olarak kalır. Murat içinden yuvayı yıkmayan insanlara dua eder.

1.2.11. Tatil Dönüşü

Murat ve ailesi Sümbüldere'den evlerine dönmek üzere hazırlık yapmaya başlarlar. Ninesi ve annesi ayrılık sebebiyle ağlamaklı dolaşırlar. Dedesi Murat'ı alıp kırlara gider. Son kez köyü dolaşırlar.

Murat köyü dolaşırken bütün yaz yaptıklarını, yaşadıklarını, öğrendiklerini düşünür. Yeni hikâyeleri düşünür, arkadaşlarını gözünün önünden geçirir. Köyden ayrılacağı için biraz hüzünlüdür.

Ertesi gün babası onları almak için gelir. Bir gece daha kalırlar, sonra giderler. Onlar giderken herkes dedesinin evinin avlusunda toplanır, onları uğurlar. Arabaya bindiklerinde kimse konuşmaz. Murat ağlamamak için okulunu düşünür.

1.2.12. Aydın Öğretmen

Aydın Öğretmen, yaşı genç olmasına rağmen yaşlı gösteren biridir. Yaşadığı yıllar onu erken yaşlandırır. Aydın Öğretmen, herkese yardım eden, hayvanlarla ilgilenen yüreği geniş bir insandır. Uzun zamandır göğsündeki ağrıya aldırmaz, hayatına devam eder.

Yine bir sabah bu acıyla uyanır ama aldırmaz. Hazırlanır ve okuluna gider. Okulda öğrencilere “Öğretmen kimdir?” sorusu üzerine düşünmelerini ve bir sonraki ders bununla ilgili kompozisyon yazmalarını söyler. Teneffüste arkadaşları Aydın Öğretmenin hâlini görürler ve doktora gitmeyi teklif ederler. Fakat o kabul etmez. Biraz daha kötüleşince öğrencilerine ödev verdiğini, bir ders sonra gitmeyi kabul ettiğini söyler. Aydın Öğretmen derse gelir ve bir kâğıda bir şeyler yazar. Sonra öğrencilere tek tek söz hakkı verir. Bir ara fenalaşır ve kürsüye gelip başını koyar. Sıradaki öğrenci öğretmenine seslenir, cevap alamayınca uyuduğunu düşünür. İki öğrenci yavaşça kürsüye yaklaşır ve Aydın Öğretmenin elinin altındaki kâğıdı bulurlar. Kâğıtta “Öğretmen; kendini insanlığa adayan, aydınlık yarınlar için hayatını cehalet karanlığının kapkara oklarına siper eden insandır.” yazılıdır.

1.2.13. Kanadı Kırık Martı

Sekiz yaşındaki Yusuf, okuma yazma bilmez. Kasaba ya da köyde yaşamadığı için okula gitmez. Annesi ve babası yıllar önce trafik kazasında ölünce ve kendisi de sakat kalınca deniz kenarında yaşayan dedesinin yanında kalmaya başlar.

Birgün çok rüzgâr eser. Gece boyu dışarı çıkmayan Yusuf, sabah dedesinden önce uyanıp dışarı çıkar. Sahilde coşkuyla koşturur, anın tadını çıkarır. O sırada küçük sazlıkta bir hareket görür. Yanına gidince bir martı görür, martının kanatlarından biri kalkmaz. Yusuf dün geceki şiddetli rüzgârdan etkilendiğini düşünür. Martıyı alıp eve gelir. Dedesi martıyı muayene eder, on beş gün sonra martı iyileşir. Yusuf martıyı bırakır.

Bir hafta sonra da dedesi hastalanır. Tam da balığın bol olduğu zamanda hastalandığı için telaşlanır Yusuf. O günlerde garip bir olay olur. Her gün yirmiden fazla martı en az ikişer kere balık getirip kapıya bırakır. Dede sağlığına kavuşuncaya

kadar bu olay böyle sürüp gider. Yusuf şaşırınca dedesi, kanadı kırık martının iyiliği karşılıksız bırakmadığını söyler.

1.3. NEFESİYLE ISINANLAR

Sena Dizisinin üçüncü kitabı Nefesiyle Isınanlar adlı öykü kitabıdır. Bu kitapta da on üç öykü bulunmaktadır. Öykülerin özetleri sırasıyla şöyledir:

1.3.1. Kumru Gagasındaki Yüzük

Aysel ile dedesi birgün gezmeye giderler. Dedesi Aysel'i gezdirir, ona yemek ısmarlar. Sonra torununu bir kuyumcuya götürür ve ona bir hediye almak ister. Aysel raflara bakar ve en sonunda bir yüzük beğenir. Dedesi beğendiği yüzüğü Aysel'e alır. Sonra meydanda gezerken kuşlara yem vermek isterler. Aysel yem atarken yüzüğü düşer ve kaybolur. Dedesi ile yüzüğü ararlar ama bulamazlar. Tam ümitlerini kestikleri sırada bir kumrunun gagasında yüzüğü görürler. Aysel yüzüğü bulundu diye çok mutlu olur.

1.3.2. Nefesiyle Isınanlar

Birkaç kişi soğuk bir kış günü yolculuk ederken arabalarında bir arıza çıkar. Bu arızayla en yakın tamirciye kadar giderler. Tamircinin çıraklara kötü davrandığını görür ve üzülürler. İçlerinden biri muhabbet etmek amacıyla çıraklardan birine soğuk havadan muhabbet açar. Çırak da nefesiyle ısındığını, onun her zaman sıcak olduğunu söyler.

1.3.3. Üretenler

Ayşe yarıyıl tatilinde anneannesinin yanına gider. Birgün anneanesi onu halı dokuma atölyesine götürür. Yolda giderken Ayşe, dedikodu yapan ve bu nedenle çocuklarına bile bakmayan kadınlar görür.

Halı dokuyan kızların yanına geldiklerinde Ayşe çok mutlu olur. Bu kızların hepsi daha okula giden küçük kızlardır. Anneanesi atölyeden dönerken torununa üretmenin önemli olduğunu söyler. Laf yerine halı üretmenin ise daha önemli olduğunu söyler.

1.3.4. Çiçek Açan Pantolon

İsmail ve ailesi bayramdan önce kendilerine bayramlık alamazlar. Aile yokluk içindedir fakat İsmail kendine bayramlık kıyafet ister.

Bayramdan bir gün önce İsmail bir makine sesi duyar. Gider bakar ki annesi İsmail'in pantolonu ile uğraşüyor. İsmail bu durumdan pek memnun kalmaz. Daha sonra gönülsüzce bakar ve annesinin pantolona papatyalar diktiğini görür. İsmail pantolonu giyince çok mutlu olur. Bayramda ise herkes İsmail'in çiçek açan pantolonunu beğenir.

1.3.5. Boyacının Elleri

Erol varlıklı bir ailenin oğludur. Bu sebeple istediği her şey hemen olmaktadır.

Birgün Erol ve annesi markete gider. Erol markete girmez, annesine siparişlerini söyler. Annesi markete girerken Erol da ayakkabılarını boyatmak için bir boyacının yanına gider. Boyacı kendinden birkaç yaş büyük bir çocuktur. Boyacı, Erol'un şımarık ve savurgan hâllerini görür ve rahatsız olur. Erol, boyacıya parasını verirken çocuğun ellerine, gözlerine bakar. Ondaki zekâyı görür ve kendine üzülür.

1.3.6. Sevindirmek Sevinci

Ziya, birgün babasıyla parka gider. Kendi başına oyun oynarken bir adamla bir çocuğun garip hareketler yaptığını görür. Yanlarına gidip ne yaptıklarını sorar. Adam, çocuğun dedesidir. Çocuk engellidir ve hayvanat bahçesine gitmek istemiştir. Orada hayvanat bahçesi olmadığı için dedesi sanki hayvanat bahçesine gelmişler gibi yapmaktadır. Ziya bunu öğrendiğinde üzülür ve yardım etmek ister. Hemen maymun taklidi yaparak onu mutlu eder. Hayatı boyunca bu olayı unutamaz.

1.3.7. Beklemek

Orhan arkadaşına ders çalışmaya gideceği sırada evde kalmak zorunda kalır. Annesi hemen komşuya gidip gelecektir. Bu sırada Orhan da kardeşine bakar.

Annesi on dakika sonra geleceğini söylemesine rağmen gelmez. Orhan sabırsızlanmaya başlar. En sonunda annesi gelir ve Orhan annesine bu durumda ötürü çıkışır. Annesi Orhan'a, onun da daha önce böyle yaptığını ve daha çok beklettiğini söyler. Orhan'a beklemenin ne demek olduğunu anlatır.

1.3.8. Zeytinler Ziyân Olmasın

Bir adam, sabah işe giderken her yerin karla kaplı olduğunu görür. Servise binmek için alt sokağa iner. Orada birkaç çocuğun kardan adam yapıp onu havuç ve zeytinle süslediklerini görür.

Biraz sonra onlardan daha büyük bir çocuk onların yanına yaklaşır. Onlara daha büyük bir kardan adam yapar. Havucu ve zeytinleri alır, yerlerine kardan süs yapar.

Adam, çocuğu takip eder. Çocuğu bir inşaatın bodrum katında bulur. Yanında da iki çocuk vardır. Çocukların simit satıcısı olduğunu ve bu sabah kardan ötürü işe çıkamadıklarını öğrenir. Zeytinleri kardan adamın üstünde ziyan olmasın diye almıştır. Adam çocuklara biraz para vererek onlara yardım eder.

1.3.9. Ali'nin Ayakkabısı

Orhan Bey, atandığı okula gelir. İlk günden, bir hayır sahibinin gönderdiği ayakkabıları sınıfına dağıtmaya başlar. Her öğrenciye tek tek ayakkabıları dağıtır. Listenin sonunda Ali kalır. Onu da çağırır ve torbaya bakınca bir tane ayakkabı kaldığını görür. Ali durumu anlatır, seneye takma ayak takacağını söyler ve yerine oturur.

Orhan Bey sonradan o ayakkabıları Ali'nin babasının dağıttığını öğrenir. Oğlunu ayırmamak için listeye onun tek ayakkabısını da dahil etmektedir.

1.3.10. Kanadı Kırık Leylek

Hasan dede sonbahara girerken tarlasına son kez uğrar. Kalan yiyecekleri toplamak için uğraşır. Yanında torunu Süleyman da vardır, dedesine yardım eder.

Tarlada çalışırken Süleyman bir leyleğin düştüğünü görür. Dedesiyle birlikte leyleğin düştüğü yere giderler. Leyleğin kanadının kırılmış olduğunu görürler. Süleyman leyleğe çok üzülür. Dedesi ona bu kış bakacaklarını, belki yaza ailesinin geleceğini söyler, torununu rahatlatır.

1.3.11. Yılan ve Kartal

Yusuf ve ailesi kıt kanaat geçinen bir ailedir. Babası inşaat işçisidir. Çalışkan bir adam olan babası iki çocuğunu da okutmak ister.

Birgün Yusuf ve babası bir yerden gelirken Yusuf yolda bir paket görür. Kirli sularla kaplı olan bu güzel paketi almak ister. Tam pakete uzandığı sırada paket biraz uzağa gider. Yusuf paketi almak için uğraşırken dizlerine kadar çamur olur. O sırada iki çocuk gülüşmeye başlarlar. Pakete misina bağlayarak Yusuf'la alay ettikleri için babası çocuklara kızar.

Babası oğlunun üstüne temizledikten sonra oğluna yere düşüp kirlenen hiçbir şey için eğilmemesini, yılan değil kartal olmasını tembihler.

1.3.12. Peşin Alınmış Ücret

Bir akşam özel bir hastaneye yaşlı bir adamla eşi bir taksi ile gelir. Yaşlı adam durumu ağır olduğu için ameliyata alınacaktır. Bir hemşire yaşlı teyzeye kan işleri için kimseleri olup olmadığını, sigortalarını sorar. Kadın sadece bir evleri olduğunu söyler. O sırada bir doktor acilen Cevat Bey'in ameliyata çağrılmasını ister. Cevat Bey gelir, ameliyata girer ve ameliyat başarıyla sonuçlanır. İki hafta hastanede yaşlı adamla kadına bakılır. Taburcu olmak vakti geldiğinde yaşlı kadın ameliyat masrafları için Cevat Bey'e evinin tapusunu teklif eder. Cevat Bey ise hastanenin kendisine ait olduğunu, yıllar önce bu yaşlı adamın sınav için kendi annesine para verdiğini söyler. Hastane ücretinin yirmi yıl önce alındığını anlatır.

1.3.13. Verilemeyen Hediye

Türkân bir yıl boyunca azimle para biriktirir. Amacı annesine Anneler Günü için hediye almaktır. Birgün parasını alır ve kuyumcuya gider. Kuyumcuya durumu anlatır. Adam kızın parasına göre bir kolye verir. Türkân heyecanla eve gelir. Annesi ve babası tam eve girerken Türkân hediye saklamak aklına gelir. Annesine babasından kalmış olan vazoya hediye koymak ister. Tam o sırada eli takılır ve vazo kırılır. Annesi Türkân'a çıkışır, sitem eder. Türkân da hediyesini vermeden odasına gider ve ağlar.

1.4. SOLMAYAN ÇİÇEK

Sena Dizisinin dördüncü kitabı Solmayan Çiçek adlı öykü kitabıdır. Bu kitaptaki on üç öykünün özeti şöyledir:

1.4.1. Simitçi

Bir adam yağmurlu bir günde dolmuş beklemek için durağa gelir. Belli bir süre sonra durağa on üç yaşlarında, simit satan bir çocuk gelir. Tezgâhını açar. Adam bir simit alır ve yüz bin lira verir. Üstünü çocuktan istemez. Çocuk ise dilenmediğini söyler ve adama alınır. O sırada durağa bir çocuk daha gelir. Adam, simitçiye para üstünü çocuğa vermesini söyler. Simitçi çocuk onun dilendiğini, kendisinden daha çok paraya sahip olduğunu söyler, çocuğu yanından kovar. Adama da para üstünü verir. Simitlerini iki saate kalmaz satacağını, parayı çocuklarına harcamasını söyler.

1.4.2. Yıldıza Asılan Uçurtma

Hasan birgün dedesine neden kendisinin bir uçurtması olmadığını sorar. Dedesi hemen malzemeleri toplar ve uçurtma yapar. Hasan, annesi ve dedesi bir tepeye uçurtmayı uçurmaya gider. Dedesi biraz uçurduktan sonra ipi Hasan'a verir. Hasan birkaç denemeden sonra ipi elinden kaçıır. Dedesi torununa kızmak yerine uçurtmasının yıldızlara asıldığını, her gece kayan kuyruklu yıldızların bu uçurtmalar olduğunu söyler. Hasan'ın üzüntüsü geçer.

1.4.3. Yağmur Kız

Nazım Bey bir köye öğretmen olarak atanır. Oraya gittiğinde muhtar onu karşılar, öğretmene ev gösterir. Diğer köylüler de gelirler. Aralarında bir kız vardır. Öğretmen kıza adını sorunca kız ağlamaya başlar. Muhtar kıza “Yağmur Kız” adını verdiklerini söyler. Kısaca kızın hikâyesini anlatır. Kızı köye yakın bir yerde tek başına bulurlar. Karakola giderler fakat komutan kızı konuşturamayınca muhtarın kıza bakmasını ister. Ailesi araştırılmaya başlanır. Kız hiç kimseyle konuşmaz. Öğretmen o gece sabaha kadar kızla ilgilenir ve onu konuşturmayı başarır. Sabah muhtarla birlikte karakola giderler ve kızın ailesi bulunur. Öğretmen yaşadığı bu olayı unutamaz.

1.4.4. Selin Getirdiği Öğretmenler

Hasan ilkokulu bitirir ama babası maddi durumu sebebiyle o yıl Hasan'ı ortaokula yazdıramaz. Hasan o yaz koyunları otlatırken hava birden yağmur havasına döner. En azından çalı çırpı toplayıp eve gitmek ister. Yürüye yürüye derenin kenarına gelir. O sırada yağmur yakında bir yere yağdığı için dere dolu dolu akar. Hasan dereye bakarken iki kişinin bir tahta parçasına tutunmuş olduğunu görür. Elindeki malzemelerle sal yapar ve onları kurtarır.

O akşam Hasan'ın misafiri olan bu iki kişi aynı okula atanmış öğretmenlerdir. Hasan'ın okula gidemeyeceğini öğrenince üzülürler ve babasına bir teklifte bulunurlar. Hasan'ı evlerinde ağırlamak ve okula devam etmesini sağlamak isterler. Babası bu teklifi kabul eder. Ertesi sabah Hasan için yepyeni bir gün başlar.

1.4.5. Solmayan Çiçek

Ayşegül anneannesinin çiçeklerini çok sever. Birgün anneannesine gittiğinde bir çiçeğin solduğunu görür. Anneanesi onun mevsimlik bir çiçek olduğunu ve yazın tohumunu tekrar ekeceğini söyler. Ayşegül yaz kış solmayan bir çiçek olup olmadığını

sorunca anneannesi onu komşusu Şaziye nineye götürür. Şaziye ninede yaklaşık otuz yıllık bir çiçek vardır. Nine bu çiçeği hastalıktan ölen kızı Gülizar'ın yerine koymuş ve onu sevgiyle büyütmüştür. Şaziye nine çiçeklerin de tıpkı çocuklar gibi sevgiden anladıklarını söyler.

1.4.6. En Hızlı Bisiklet

Ayfer, yazdığı bir kompozisyonla annesinin sayesinde yarışmada birinci olur ve bir bisiklet kazanır. Bisiklet eve geldiğinde bacaklarının pedallara yetişmediğini görür ve üzülür. Babası zaten kış mevsimine girdiklerini söyler, kızını rahatlatır.

Birgün Ayfer bisikletiyle konuşurken babası onu duyar ve kızına bisiklete binmeyi teklif eder. Pedalları babası çevirir, gidonu da Ayfer tutar. Yolda giderlerken bir bisiklet yarışının içinde bulurlar kendilerini. Ayfer en hızlı bisikletin kendi bisikleti olduğunu söylerken diğerlerinin onu geçtiğini görünce üzülür. Bunu gören bir yarışmacı diğer arkadaşlarıyla plan yapar. Ayfer ve babası yollarına devam ederken yarışmacıları görürler ve hepsi geride kalır. “En hızlı bisiklet sizin bisiklet!” diye bağırarak yarışmacılar Ayfer'i mutlu eder.

1.4.7. Kurt

Murat'a aile dostlarından biri yavru bir kurt köpeği hediye eder. Murat köpeği çok sever, ona evinde uzun süre bakar. Köpeğinin adını Kurt koyar. Kurt büyüdüğünde artık ev ona yetmez. Murat ve ailesi köydeki çiftliklerine giderken Kurt'u da götürürler. Köyden geri dönerken köpeği yanlarında getirmezler. Kurt köyün dönemecine kadar Murat'ın arkasından bakar, en sonunda pes edip çiftliğe geri döner. Murat ve Kurt birbirini çok özler.

Zaman geçtikçe Kurt iyice büyür. Murat okulundan dolayı uzun süre köye gelemmez. Kurt da onu göremedikçe hırçınlaşır. Zamanla başka hayvanlara, insanlara saldırmaya başlar. Haber Murat'a gelir. Murat köye gidip Kurt'u görmeye karar verir. Bir ata biner ve köyde dolaşmaya başlar. Dönemece geldiğinde Kurt onu görür ve hızla koşar. Murat'ın dizlerine atlar. Murat ve Kurt sarmaş dolaş olurlar. Akşam olduğunda Kurt da Murat ile birlikte şehre döner.

1.4.8. Tosbağa

Orhan şehirde yaşamaktadır. Tatilde dedesinin yanına, köye gelir. Burada amcasının oğlu Ahmet ile vakit geçirirler. Tarlalara giderler, doğal beslenirler. Birgün

tarladan dönerken Orhan ters dönmüş bir kaplumbağa görür. Ahmet bunu Abdi diye birinin yaptığını söyler. Abdi, gördüğü kaplumbağaları ters çeviren, kaplumbağalar öldükten sonra onların kabuklarını turistlere satan bir çocuktur. Orhan bu olaya çok kızar. Ahmet ise “Alt tarafı tosbağa!” diyerek geçiştirir. Orhan bu duruma çok üzülür ve eve yürümeye devam eder.

1.4.9. Hazine Sandığı

Kenan ödev yapmaktan ve kitap okumaktan pek hoşlanmaz. Bir akşam yine özenmeden ödevlerini yapar ve film izlemeye başlar. Film bir korsan filmidir. Kenan filmi çok sever. Film bittikten sonra uyumak için odasına gider. O sırada kapısı çalar, elinde meşalesi olan bir korsan belirir. Adının Mişel olduğunu, herkesin ona Çift Tabancalı Korsan adını taktığını söyler ve Kenan’ı alır bir sahile götürür. Ona sandık vereceğini söyler. Kenan çok korkar, eve gideceğini söyler. Mişel izin vermez ve onu omzuna alıp gemiye çıkarır. Orda kötü görünümlü insanlar vardır. O sırada gök gürültüsüyle birlikte bir levent gelir ve Kenan’ı kurtarır. Ona en büyük hazinenin kitaplar olduğunu söyler. Kenan uykusunda uyanır ve her şeyin bir rüya olduğunu anlar.

1.4.10. Toraman

Elif Gelin ile Süleyman’ın Toraman adında, yedi yaşında bir oğulları vardır. Toraman engellidir; konuşamaz, hareket edemez. Toraman’ın bir yaşında Hasan adında bir kardeşi vardır.

Birgün hep beraber tarlaya giderler. Süleyman orak biçerken Elif Gelin çocukları ağacın gölgesine oturtur. Toraman’a kardeşine sahip çıkmasını söyler.

Elif Gelin eşinin yanına gelip orak biçerken Toraman hakkında üzüntülerini dile getirir. Süleyman Allah’ın dediği olur, der. Onlar konuşurken engerek yılanı Hasan’ın yanına gelir. Toraman yılanı görür ama hareket edemez. Elif Gelin çocuklara bakmaya gidince çığlık atar. Süleyman koşarak eşinin yanına gelir. Bir de bakarlar ki yılan Toraman’ı sokmuştur ve Toraman cansız biçimde yatmaktadır. Süleyman yere çöker ve “Allah’ın dediği olur! der.

1.4.11. Yetim Yusuf

On iki yaşındaki Yusuf babası vefat ettikten sonra annesi ve bir kardeşine bakmak zorunda kalır. Çeşitli işlerde çalıştıktan sonra annesinin desteğiyle burma tatlısı satmaya karar verir. İlk iş günü ramazan ayının ilk gününe denk gelir. Yusuf akşama

kadar bekler ve bir tane bile satış yapamaz. Tam ümidini kestiği anda önünde bir araba durur. Orta yaşlı bir adam bir tatlı ister ve tatlıyı inceler. Sonra Yusuf'u da alır ve yetimler yurduna götürür. Tatlıları yurdun görevlisine bırakır. Yusuf'a da her akşam aynı saatte aynı yerde tatlılarla beklemesini söyler. Yusuf çok mutlu olur.

1.4.12. Akide Şekerleri

Pelin ilk kez oruç tutacağı için tüm aile onunla ilgilenir. Özellikle dedesi torununa tok tutacak yemekler yedirir sahurda. Pelin sahurdan sonra uyur fakat dedesi rahatsızlanır. Pelin'in babası hemen doktor arkadaşını çağırır. Doktor dedeyi muayene eder ve onun dinlenmesi gerektiğini söyler.

Pelin sabah uyandığında dedesini hasta görünce üzülür. O sırada doktor tekrar gelip muayene eder ve ilaç verir. Babası Pelin'e iftarlık almak için dışarı çıkmayı teklif eder. Pelin bu teklifi kabul eder. İlaçları aldıktan sonra iftar için şekerleme dükkânından akide şekeri alırlar. Eve giderken Pelin yolda yalınayak bir çocuk görür ve babasından o çocuğa para vermesini ister. Babası çocuğa parayı verir, Pelin de aldığı akide şekerlerini çocuğa ikram eder.

Eve döndüklerinde dede ayaklanmıştı. Dede, rüyasında küçük bir çocuğun kendisine akide şekeri verdiğini ve onu yiyince iyileştiğini söyler.

1.4.13. Pembe Elbise

Tülay bayram sabahı büyük bir şaşkınlık yaşar. Bayram için aldıkları pembe elbise küçük gelmektedir. Annesi de babası da bu durumu normal karşılar ve Tülay'ın elbiseyi birine verebileceğini söylerler. Tülay bir gün önce olup şimdi olmayan bu pembe elbiseyi karşı apartmanda oturan şehit kızı Fikriye'ye verir. Elbise küçük kıza tam olur. Tülay eve geldiğinde yatağında pembe elbisesini görür. Annesinin ve babasının yaptığı bu iyilik karşısında mutlu olur.

1.5. ESKİMEYEN ARKADAŞLAR

Sena Dizisinin son kitabı Eskimeyen Arkadaşlar adlı öykü kitabıdır. Kitaptaki on üç öykünün özeti sırasıyla şöyledir:

1.5.1. Kedi Şekeri

Cansu, okula gitmesine iki saat kala ödevlerini yapmaya başlar. Annesi evde olmadığı için bu sürede kardeşi Caner'e bakar. Caner ablasına zorla elma şekeri aldırır ve onun da nasıl yapıldığıyla ilgili sorular sorar. Cansu soruları cevaplar ama Caner hiç

susmaz. Sabrı taşan Cansu, susarsa ona horoz şekeri de alacağını söyler. Caner bu sefer de horoz şekerinin horozu şekere batırarak mı yapıldığını sorar. Cansu kardeşini başından savmak için soruya evet diye yanıt verir.

Annesi eve geldiğinde panik içinde kediye ne olduğunu sorar. Cansu kedinin şekerle kaplı olduğunu görür. Kedi şekeri, diye yanıt verir. Kardeşi kediyi şekerle kaplamıştır.

1.5.2. Eskimeyen Arkadaşlar

İsmail, okullar tatil olur olmaz Ege'deki yazlığa gitmeyi çok sever. Yine bir yaz tatilinde ailesiyle birlikte yazlığa giderler. Onlar gitmeden önce Râmiz Amca yazlığın bahçesine bakım yapar.

İsmail, yazlıkta keyifle vakit geçirmekten hoşlanır. Abisi Abdurrahman'ın müzik seslerini, annesinin yeme içme ısrarlarını sevmez. Hiç arkadaşının olmamasına çok üzülür. Birgün İsmail'in sıkıldığını gören annesi onu Râmiz Amca ile beraber çarşıya gönderir. İsmail çarşıda midye satan bir çocuğun kitap okuduğunu görür. Bu, hayli eski bir kitaptır. İsmail çocuğa, ona kitap hediye etmek istediğini söyler. Çocuk sevinir, kitapların eskimeyen arkadaşlar olduğunu söyler.

Eve gelen İsmail babasından kendi kitaplarından bir set getirmesini ister ve o gece huzurla uyur.

1.5.3. Denizin Duvarları

Hayriye çocuk yaşta Dursun ile evlendirilir. Köyde yaşayan bu aileye Metin de katılır. Dursun çobanlık yapar, Hayriye de tarlada çalışır ama hem Metin için hem kendileri için hayat zordur. Eşyalarını alırlar ve İstanbul'a taşınırlar. Burada Dursun amelelik yapar, Hayriye temizliğe gider. Metin denizi çok merak ettiği için annesiyle birgün temizliğe gider. Dolmuşta giderken denizi göremez. Dönüşte cam kenarına oturur fakat yalılardan dolayı yine denizi göremez. Duvarlar denizi sardı diye düşünür.

1.5.4. Kardan Adam

Bir kış günü Ercan, uyanır uyanmaz dışarıya bakar. Kar yağmış ve her taraf bembeyaz olmuştur. Heyecanla annesine haber verir ve annesinden dışarı çıkmak için izin ister. Annesi çok durmaması şartıyla izin verir ve Ercan dışarı çıkar. Kendi boyunda bir kardan adam yaparken annesi pencereden onu izler. Ercan eve döndüğünde hemen ödevlerini yapar.

O gece annesi rüyasında Ercan'ın yaptığı kardan adamı görür. Kardan adam teşekkür etmek için gelmiştir.

1.5.5. İki Zehra

Küçük Zehra, salıncak sırasını kendisine vermeyen arkadaşına kızıp banka oturur. Oturduğu bankta yaşlı bir kadın vardır. Yaşlı kadın küçük kızı ilgiyle izler ve adının Zehra olduğunu söyler. Küçük kız, kendi adının da Zehra olduğunu şaşırarak söyler. İkisinin de ön dişleri yoktur.

Kadın, küçük kıza yaşını sorar, kız yedi yaşında olduğunu söyler. Kadın kendi yaşını direkt söylemek yerine matematik sorusu gibi sorar ama kız bilemez. Yaşının altmış beş olduğunu söyler ve anılarını anlatmaya başlar. Küçük kızın aklı orada olmadığı için pek çok şeyi anlamaz. Birgün kendisinin de mi böyle olacağını düşünür.

1.5.6. Çilli

Bahçeli bir evde yaşayan ailenin bir kümes dolusu tavuğu vardır. Bu tavuklardan birinin adı renginden dolayı Çilli'dir. Birgün Çilli'nin on üç tane civcivi olur. Diğer tavuklar civcivlere zarar vermesin diye Çilli'yi onlardan farklı zamanlarda bahçeye çıkarırlar.

Evin hanımı birgün Çilli ve civcivler bahçedeyken elinde sopa ile onları kolları. Kedi, kartal gibi hayvanlar civcivlere saldırırsa sopa ile uzaklaştırmayı düşünür. O sırada çocuğuna bu işi devreder ve eve girer. Çocuk civcivleri gözetlerken dalar ve bir atmaca civcivlere saldırmaya başlar. Çocuk birden fark edip atmacayı uzaklaştırırsa da Çilli o gelene kadar civcivlerini korumaya çalıştığı için yaralanır, bir yavrusunu bile kaptırmaz.

1.5.7. Bir Günlük Çocukluk

Süleyman, babasından tahtadan yapılma bir tekerlek ister. Israrlara dayanamayan baba, oğlu için elleri yara bere olmasına rağmen bir tekerlek yapar ve ona uzun bir sopa ekler. Süleyman'ın annesi de bu sopaya birkaç bez parçası bağlar.

Süleyman bu oyuncuğun otomobil olduğunu hayal eder. Sürdükçe sürer, uzaklara kadar gider. Bir anda tekerleği bir yere çarpar ve kırılır. Süleyman'ın canı yanar. Oyuncuğu kırıldı diye ağlamaya başlar. Salih Dede onu duyar ve neden ağladığını sorar. Süleyman derdini söyleyince Salih Dede oyuncuğu onarır. Süleyman'a bunun için

ağlamamasını söyler. Süleyman'ın bir günlük çocukluğuna karşı geri kalan ömrünü verebileceğini söyler.

1.5.8. Öğretmen Çiçeği

Bir kasabada öğretmen olan Mebrure Hanım'ı öğrencileri çok sever. Mebrure Hanım'ın tayin isteyeceğini öğrenciler çok üzülür.

Bir sabah derse müdür gelir ve öğretmenin hasta olduğunu, bir hafta okula gelemeyeceğini söyler. Çocuklar da düşünür taşınır ve her gün dört öğrencinin öğretmeni ziyarete gitmesine karar verirler. O gün gidecek dört kişi bellidir. Çocuklardan biri öğretmeni için meyve poşeti hazırlar, biri ekmeğe ayarlar, bir kız da çiçek getirir. Çocuk kıza ne getirdiğini sorar, kız öğretmen çiçeği getirdiğini söyler. Çocuk yıllarda bu çiçeğin adını böyle hatırlar. Oysa doğrusu kasımpatıdır.

1.5.9. Yavru Kuş

Bahçeli bir evde oturan bir çocuk annesi ile birgün bahçeyi gezerken kuşların bir anda telaşla öttüklerini fark eder. Neden böyle öttüklerini anlayamaz. O sırada kedileri bir gülün altındaki bir şeye doğru saldırmak ister. Çocuk bunu fark edince kediden önce atılır, kedi kaçar. Çocuk gülün altında yavru bir serçe olduğunu görür, onu eline alır.

Bir anda sakinleşen kuşlar tekrar telaşla ötmeye başlar. Annesiyle birlikte yavru serçeyi çatıdaki yuvaya koymaya karar verirler. Çocuk merdivene tırmanır, yuvada iki yavru serçe daha vardır. Yere düşen yavru kuşu yuvaya koyar. Bu sefer kuşlar neşeye ötmeye başlar.

1.5.10. Beslenme Çantası

Abdullah okula giderken yolda bir çocuk görür. Onu daha önce hiç görmediği için kim olduğunu merak eder. İki çocuk tanışır. Abdullah Behlül'le aynı sınıfta olduğunu öğrenir. Behlül babası ölünce dedesinin yanına taşındıklarını anlatır. Beraber okula giderlerken bir çocuk Behlül'e çarpar ve Behlül elindeki beslenme çantasını yere düşürür. Çantanın içindeki yiyecekler etrafa saçılır. Abdullah arkadaşına yardım eder. Behlül'ün elindeki ekmeğe bakar ve üzülür. Belli etmeden ekmeği çok beğendiğini söyler, onu kendi ekmeğiyle değiştirmeyi teklif eder. Sonra hızlıca kendi çantasındaki meyve ve ekmeği Behlül'ün çantasına koyar. Beraber okulun yolunu tutarlar.

1.5.11. Yardım Parası

Abdullah ile Behlül iki iyi arkadaş olurlar. Okula gittikleri birgün Behlül annesinin iş bulduğunu, kendisinin de aynı yerde çalışacağını sevinçle söyler. Abdullah buna üzülür ama belli etmez.

O gün okulda öğretmen Bosna için yardım toplanacağını söyler. Abdullah'ta çok para vardır fakat Behlül'de hiç para yoktur. Durumu anlayan Abdullah yardımı toplayan sınıf başkanına parayı Behlül adına verir ve ondan para istememesini söyler. Sınıf başkanı Behlül'e uğramadan bütün sınıfı dolaşır. Öğretmen listeyi eline alır, en çok bağış Behlül yaptığı için onu tebrik eder. Behlül işi fark eder ve arkadaşına bakar. Öğretmen, Abdullah'a neden yardım yapmadığını sorar. Abdullah banka hesap numarasını babasına vereceğini, üzerinde para olmadığını söyler.

1.5.12. Dostluğu Pekiştirmek

Öğrencilerin son derse girdiği sırada sınıfın saldırgan, kavgacı çocuğu Nazmi, Abdullah'a kötü bir hareket yapmak ister. Abdullah elinde kalemle dururken Nazmi ona bilerek çarpar, kalem Abdullah'ın yüzünü çizer. Nazmi'ye kafa sallar ama ona bulaşmak istemez. Nazmi kendisine kafa salladı diye çıkışta Abdullah'ı döveceğini söyler.

Okul çıkışı Abdullah ve Nazmi kavga etmeye başlarlar. Abdullah Nazmi'nin kendisine vurmasını beklerken Behlül'ün geldiğini görür. Behlül Nazmi'nin elini sıkır ve Nazmi mahcup olmuş bir duruma gelir. Behlül bir daha böyle kötü şeyler yapmamasını, Abdullah'tan özür dilemesini, bundan sonra kavga etmemesini ister.

1.5.13. Aşı

Öğretmen sınıfa gülümseyerek gelir. Öğrencilere uzun uzun bitki aşılama ve bunu faydalarını anlatır. Bahar ayında ağaçlara aşı yapıldığını, bu aşının sağlıklı ağaçlar için önemli olduğunu söyler. Çocuklara başka ne tür aşılarda olduğunu sorar. Öğrenciler kuduz, verem gibi aşılarda sayarlar. Öğretmen biraz sonra sınıfa hemşirelerin girip herkese aşı yapacağını söyler. bu aşının vücut bahçesine sağlık çiçeği gibi açacağını söyler.

Sena Dizisinden sonra Tuba Dizisindeki öykülerin özetlerini vereceğiz. Tuba Dizisi on öyküden oluşmaktadır. Öykülerin özetleri sırasıyla şöyledir:

1.6. KONUŞAN BEBEK

Tuba, daha yeni beş yaşına basmış, akıllı ve güzel bir çocuktur. Doğum gününde babası Tuba'ya oyuncak bir bebek alır. Bebeğini çok seven Tuba, ona Ayşegül adını verir.

Birgün Tuba, bebeğini alıp odasına gider. Onunla biraz oynadıktan sonra sıkılır. Ayşegül onunla konuşsun ister ama o oyuncak olduğu için konuşamaz. Tuba sinirlenir ve Ayşegül'ü atar. Ayşegül bir anda canının yandığını söyler. Tuba bebeğin konuştuğuna inanamaz. Onunla muhabbet etmeye başlar. Gözlerinin, yanaklarının, saçlarının çok güzel olduğunu söyler. Ayşegül bunların hepsinin boya olduğunu, Tuba'nın kendisinden daha güzel olduğunu söyler. Saçlarının kesilirse bir daha uzamayacağını, boyunun zaten hep aynı olduğunu söyler. Kendisi gibi bir sürü bebeğin insanlar tarafından yapıldığını anlatır. Oysa onun Allah tarafından çok güzel yaratıldığını söyler. Konuşmanın sonunda bunu kimseye anlatmamasını, eğer anlatırsa bir daha konuşamayacağını söyler.

1.7. HACI LEYLEK

Tuba, dayısı ile köye gelir. Birgün köyde dolaşip çiçek toplamak ister. Bebeği Ayşegül'ü de yanında alır. Çiçek topladıktan sonra bir derenin yanında oturur. O anda bir leylek Tuba'ya selam verir. Tuba onun Hacı Leylek dedikleri bir leylek olduğunu anlar. Ona neden böyle bir ad verildiğini sorar. Leylek de sonbaharda güneye göç ettiklerini ve burada Beytullah'ı gördüklerini, bundan dolayı Hacı Leylek dediklerini anlatır. Bazı kartpostallarda ağzında kundaklı bebek taşıyan leylek olduğunu ve onu daha önce görüp görmediğini sorar Tuba'ya. Küçük kız gördüğünü söyler ve bunu hikâyesini dinlemek ister. Hacı Leylek anlatmaya başlar.

Anadolu köylerinde bir gelin, bir bahar günü bebeğini alır, tarlaya çalışmaya gider. Bebeği dereye yakın bir ağacın altına koyup işe başlar. Bir zaman sonra göğü kara bir bulut kaplar. Gelin biraz dinlenmek ister, bebeğini koyduğu yere bakar ama bebeği göremez. Leylek bebeği kundağıyla alıp bir tepeye götürmektedir. Gelini çığlıklarını duyan köylüler leyleği kovalamaya başlarlar ama ona yetişemezler. Leylek tepeye bebeği bırakır ve gider. Köylüler koşup bebeği alırlar ve onun sağlıklı olduğunu görürler. Tekrar tarlaya döndüklerinde derenin yağmurdan taşıdığını görürler. Bebeğin olduğu ağaç dibinin de sele uğradığını görenler, leyleğin bebeği kurtarmak için böyle

bir şey yaptığını anlarlar. Leyleğe dualar ederler, onu mübarek topraklara layık görüp Hacı Leylek adını takarlar.

Tuba hayran hayran hikâyeyi dinledikten sonra leylek bu sohbeti kimseye söylememesini tembihler ve oradan ayrılır.

1.8. TATLI DİL

Tuba ve annesi birgün akrabalarına giderler. Tuba oyuncaklarını getirmedeği için sıkılır. Yengesi onu bir odaya götürür. O odada Tatlıdil adını verdikleri papağanları vardır. Papağan ve Tuba konuşmaya başlarlar. Tatlıdil ona bir masal anlatır.

Birgün bir köye yağmur yağar, evleri su basar. Bir evde dede ile torun vardır. Dede diğer insanlara yardıma gider, torunu evde yalnız kalır. Çocuğunu yanında bir papağan gelir ve çocuğa masallar anlatır, beraber iyi arkadaş olurlar. Dedenin eve geleceği sırada papağan gider. Torunu sıkılmadı diye dede çok mutlu olur. Bu hikâyedeki papağan, Tatlıdil'in dedesidir.

Eve gitme vakitleri geldiğinde Tuba yengesinden Tatlıdil'i arada sırada görmek için izin alır ve evine gider.

1.9. NİNEMİN ÖDEVLERİ

Tuba birgün ninesinin ağladığını görür. Onun neden ağladığını merak eder. Ninesi geçen yıl gittiği yeri çok özlediğini, bu yıl bir daha gitmek istediğini söyler. Tuba haccın ne demek olduğunu bilmediği için ninesi kısa cevaplar verir. Tuba ise ısrarla soru sormaya devam eder. Kendisinin büyüyünce gitmesi gerekiyor mu diye merak eder. Ninesi durumu olursa gitmesi gerektiğini söyler, sonra namaz vaktinin geldiğini fark eder. Tuba bu sefer de namazı merak eder. Ninesi, Tuba'nın abisi ve ablasının ödevleri gibi bunun da kendi ödevi olduğunu, Allah'a karşı bu ödevlerin yapılması gerektiğini söyler. Hem dünya hem ahiret için çalışması gerektiğini; iyi, doğru, dürüst bir insan olmanın önemini torununa anlatır. Sonra sessizce namaza durur.

1.10. ANNEMİN KANATLARI

Tuba sabah uyanır, yatağını toplar ve içeriye gider. Annesi ninesine heyecanlı bir şekilde bir haber verir. Oğlunun sınavı kazandığını, mutluluktan uçtuğunu söyler. Tuba neler olduğunu, sınavın nasıl bir şey olduğunu merakla sorar. Ninesi sorulara dayanamaz ama Tuba buna rağmen ninesine hiç sınav kazanıp kazanmadığını sorar.

Ninesi büyük sınava hazırlandığını, onu kazanmak istediğini söyler. tuba büyük sınavın ne olduğunu soracakken annesi kahvaltıda devam edeceklerini söyler.

Kahvaltıda annesine sorular sormaya devam eder. Annesinin “Mutluluktan uçuyorum.” sözünün ne demek olduğunu sorar, annesinin kanatlarının olmadığını söyler. Annesi, abisi ve ablasının okul kazanıp okumalarından mutlu olduğunu, onların kendine kanat olduğunu söyler.

1.11. KADİFE CİVCİV

Tuba'nın canının sıkıldığı birgün babaannesi ona Hamidiye Nine'ye gitmeyi teklif eder. Tuba bu teklife çok sevinir.

Hamidiye Nine'ye gidince bahçede otururlar. Bahçede ninenin tavukları ve kedisi vardır. İki arkadaş kahvesini içerken Tuba önce kediyi görür. Onunla anlaşır ve oynamaya başlar. Yoruldukları zaman kedi bir dala uzanır, Tuba da babaannesinin dizine başını koyar. Hamidiye Nine onu tavuklara ve civcivlere götürür. Sarıca adını verdikleri tavuğun daha yeni civcivleri olmuştur. Tuba kadife gibi görünen civcivleri çok sever. Hamidiye Nine bir tanesini alıp Tuba'ya sevmesi için verir. Küçük kız civcivlerin su içişlerine dikkat eder. Başlarını yukarı kaldırmalarının sebebini sorar. Nine, bir yudum su için şükrettiklerini söyler. Tuba şükreden kadife civcivleri hayranlıkla seyreder.

1.12. AĞLAYAN SERÇE

Bir sabah Tuba iş için hazırlanan anne ve babasını, okul için hazırlanan abi ve ablasını inceler. Kendisi okula gitmediği için hırçınlaşır. Annesi etrafı toplarken Tuba bir bardağı yere düşürüp kırar. Annesi kızar ve onu odasına gönderir. Küçük kız odasına gider. Dışarıdaki kara ve tipiye bakarken camda ağlayan bir serçe görür. Serçe aç olduğunu söyler. Tuba hemen mutfaktan ekmek ve pirinç getirir, serçeye verir. Geri kalanları cama bırakacağını söyler. Serçe yiyeceği yavrularına götürmek için gider. Kız, bu yaptığından çok mutlu olur, içini sevinç kaplar. Annesine sarılır ve herkesi çok sevdiğini söyler.

1.13. TAVUS KUŞU

Babaannesi Tuba'yı hayvanat bahçesine götürmek için söz verir. Tuba bir hafta uslu durur ve birgün hayvanat bahçesine gitmek için hazırlanır. Babasının aldığı yeni elbiseyi giyer. Bahçede dolanırken bir sürü hayvan görürler. Babaanne hayvanların

özelliklerini tek tek söyler. Bu sırada Tuba çevresindeki kızları inceler. Birinin elbisesini beğenmez, birini çirkin bulur, kendini onlarla kıyaslar ve daha çok beğenir. Babaanne bu sözleri sabırla dinler. Biraz ilerleyince tavus kuşunun önüne gelirler. Tuba bu kuşu çok beğenir. Kuyruğundaki renkleri çok sever. Babaannesi kuşun sesine ve bacaklarına dikkat etmesini söyleyince küçük kız kuşun sesini ve bacaklarını hiç beğenmez. Babaannesi hemen tavus kuşunun hikâyesini anlatmaya başlar.

Tavus kuşu kendini çok beğenen bir kuştur. Sesi, bacakları, kanatları çok güzeldir. Bu özellikleriyle kibirlendiği için Allah ona ceza verir. Sesinin ve bacaklarının güzelliğini alır. Bu bir ibret olarak kalır. Tuba hikâyeden çok etkilenir. Az önce bilmeden yaptığı kendini beğenmiş tavırları düşünür. Bir daha böyle yapmayacağına dair kendine söz verir.

1.14. KOKULU KARGA

Tuba ve babaannesi birgün yolda yürürken bir bahçeden gelen karga sesi duyarlar. Tuba sestən rahatsız olur. Bunun çirkin bir ses olduğunu söyler. Babaannesi güzeli görmek için çirkinine ihtiyaç olduğunu söyler ve kokulu karganın hikâyesini anlatmaya başlar.

Bir karga, arkadaşları ile bir bahçede yaşar. Bu karga iki günde bir kendine yeni yuvar yapar. Arkadaşları bunu fark eder ama kimse bir anlam veremez. Birgün yaşlı bir karga bu kargayı yanına çağırıp neden böyle yaptığını sorar. Karga, arkadaşlarının koktuğunu, bu kokunun yuvasını sardığını, bu nedenle rahatsız olup yeni yuvalar yaptığını söyler. Akıllı karga kokan şeyin yuvası değil kendisi olduğunu söyler. Herkes hakkında kötü şeyler söylediği için koktuğunu fark eden karga, bu huyundan vazgeçer. Böylece evinin pis değil mis koktuğunu görür. Ona kokulu karga yerine mis kokulu karga demeye başlarlar.

Tuba iyi şeyler söylediğinde güzel, kötü şeyler söylediğinde pis kokacağını anlar. Eve girerken ablasının bebeğini aldığını görüp ona çıkarır. Babaannesiyle göz göze gelen Tuba sözlerini hemen düzeltir.

1.15. PAMUK KEDİ

Bir komşuları birkaç günlüğüne evden ayrılır. Giderken kedisini emanet olarak Tuba'nın ailesine bırakır. Kediyle en çok Tuba anlaşır ve akşama kadar onunla oynar. Bu sırada kediyi inceleme fırsatı bulur. Babaannesi kediyi odasına sokmak istemez. Tuba birgün kedi hakkında merak ettiklerini babaannesine sormak ister. O da torununa

kediler hakkında bildiği her şeyi söyler. Kedilerin yemek yerken gözlerini Allah'a şükretmek için kapattıklarını, patilerinin içindeki tırnaklarının düşmana karşı açıldığını, mırıltılarının ise dua olduğunu, gece zifiri karanlıkta bile gözlerinin her şeyi net gördüğünü söyler. Tuba bu bilgiler karşısında çok şaşırır. Pamuk Kedi hakkında bilmediği çok şey olduğunu fark eder.

Odasına girdiğinde Pamuk Kedi'nin Ayşegül'ün yanında durup mırıldadığını görür. Duayı bölmek için odaya girmez.

1.16. KANARYA GÜLÜ

Kanarya Gülü, yazarımızın müstakil olarak yazdığı bir öykü kitabıdır. Kitapta on üç öykü bulunmaktadır. Bu öykülerin özeti sırasıyla şöyledir:

1.16.1. Garip

Bir mahallede kimsesiz, tek başına yaşayan bir adam vardır. Adı Garip olan bu adam uzun boyu, nasırlı el ve ayakları, uzamış saç ve sakalı ile dikkat çeker. Garip kimseden para almaz, hiçbir zaman dilenmez. Mahalleli ara sıra ekmek verir, o da bununla yetinir.

Garip birgün sahipsiz yavru kediler bulur ve bunları paltosunun içine saklar. Sokakta gördüklerine kedileri çalmadığını, bulduğunu anlatır ama kimse onu dinlemez. O gece çok soğuk olur ve kar yağar. Sabah karın manzarası görenleri büyüler. Sokağa çıkanlar Garip'in ölmüş olduğunu duyup hemen yanına giderler. Paltosundan buharlar çıktığını gören polisler Garip'i çevirince paltosunun içinden kendilerine bakan yavru kedileri görürler.

1.16.2. Süleyman

Anne, baba, nine ve Süleyman köydeki işlerini bırakıp şehre göç ederler. Amaçları Süleyman'ın geleceğini kurtarmaktır fakat şehre gelince işler bekledikleri gibi gitmez. Kötü bir evde otururlar, baba iş bulamaz, Süleyman'ı okutmak için hâlâ imkân bulamazlar. Bu durumlara kızan kadın eşine çıkışır. Köydeki rahatlarının daha iyi olduğunu söyler. Adam kısa süre düşünür ve Süleyman'ın çalışmasının uygun olduğunu, şehirde çocukların daha kolay iş imkânı bulduklarını söyler. Süleyman okutulmayacağını anlayınca üzülür, sessizce babasını dinlemeye başlar. Babası kalkıp kahveye gideceği sırada oğluna mendil ya da simit satabileceğini, olmazsa araba camı

silebileceğini söyler ve keyifle yola koyulur. Geride kalan ninenin de Süleyman'ın ve annesinin de gözlerine yaş dolar.

1.16.3. Çocuğun Çizgileri

Vapura bir anne iki çocuğuyla birlikte biner. Çocuklardan biri dört yaşında biri daha bebektir. Kenara, bir adamın yanına otururlar. Büyük olan çocuk biraz hareketlidir. Vapur hareket edince sevinçle bağıırır. Annesi bu durumdan rahatsız olur, çocuğu dizlerinin dibine oturtur. Çocuk annesinin yanına gelirken karşılarında oturan adamın gazetesine çarpar. Adam huysuzlanır. Çocuk bir süre sonra sıkılır ve o adamı gösterip amca, der. Yanındaki kadına da teyze deyince ikisi de rahatsız olur. Yanlarında oturan adam durumu gözlemlediği için anneye yardımcı olmak ister. Cebinden kâğıt ve kalem çıkarır, çocuğa verir. Çocuk önce annesini çizer, sonra kuş çizer. Biraz düşününce böceğe benzeyen bir şey çizip bunun kendisine kızan amca olduğunu söyler. Adam buna güler.

Vapur durduğunda anne, çocuklarını alıp inerken oğluna kalemi geri vermesini söyler. Adam sevgiyle çocuğa bakıp kalemi ona hediye eder.

1.16.4. Kanarya Gülü

Ali dedesine gitmeyi çok sever. Çünkü dedesinin evinde sarı bir kanarya vardır. Sesi, şekli, her şeyiyle Ali bu kuşu çok sever. Sık sık dedesine gitmek için ailesine ısrar eder. Ali yine birgün annesini zorla dedesine götürür. Torununu gören dede ve nine sobayı iyice yakarlar. Ali o sırada hemen kafesin yanına gidip kanaryayı eline almak ister. Kafesi açar açmaz kuş uçar ve açık olan sobanın içine düşer, ölür. Ali kendini çok suçlu hisseder. Dedesi Ali üzülmesin diye kuşu alır, torunuyla birlikte bahçedeki gül ağacının dibine gider. Eğer ağlamazsa düşler dünyasında sarı kanaryanın yaşayacağını söyler. ali kuşun yaşaması için hiç ağlamaz. Dedesi kuşu gömer, yaşayıp yaşamadığını ilerleyen zamanlarda anlayacaklarını söyler.

Aradan zaman geçer. Dedesi Ali'nin yanına heyecanla gelir ve sarışın kanaryanın düşler dünyasında yaşadığını, kendine arkadaş edindiğini, iki tane de yavrusunun olduğunu haber verir. Torununu alır ve gül ağacının dibine gider. Bir dalda açan sarı gül kanaryadır, yanındaki iki sarı tomurcuk yavrusudur. Diğer pembe güller de kanaryanın arkadaşlarıdır. Ali gülleri parmağıyla sever ve kanaryanın düşler dünyasında yaşadığına sevinir.

Ali yıllar sonra öğrenir ki dedesi torunu üzülmesin diye gül ağacına pembe ve sarı çubuklar aşılamıştır.

1.16.5. Düdük Çalabilen Kaymakam

Babası memur olan Ercan, babasının görev yerindeki okula gider. Arkadaşlarıyla düdük yapıp çalmak en büyük eğlencesidir. Sınıf arkadaşı Cemal, doğuştan tavşan dudaklı olduğu için düdük çalamaz. Herkes, özellikle Ercan onunla dalga geçer. Bir zaman sonra Ercan'ın babası başka yere atanır, Ercan arkadaşlarını bir daha göremez.

Ercan okulunu bitirir, polis olur, evlenir, iki tane çocuğu olur. Tayininin çıktığı yere yerleşir. Orada çok iyi karşılanır. Ercan'ı bir de kaymakamla tanıştırmak isterler. Emniyet müdürü, Ercan'ı kaymakamın yanına götürür. Kaymakam, Ercan'a düdüğü var mı diye sorar. Ercan şaşırır, düdüğünü kaymakama uzatır. Kaymakam düdüğü bir çığlık gibi çalar. Sonra kendisinin ilkokul arkadaşı tavşan dudaklı Cemal olduğunu hatırlatır. Ercan da hatırlayınca iki arkadaş birbirlerine sarılır. Bir yıl boyunca beraber güzel zamanlar geçirirler. Cemal vali yardımcısı olunca ayrılırlar. O günden sonra Ercan ne zaman düdük çalsa arkadaşını hatırlar.

1.16.6. Dağı Dolanan Yol

Yusuf o yıl askeri okul sınavına girecektir. Sınavdan bir gün önce babasıyla konuşur. Babasına herkesin aynı şartlarda sınava hazırlanmadığını söyler. Diğer arkadaşları bilgisayardan ders dinler. Babası oğlunu teselli eder, yine de iyi düşünmesini söyler. Yusuf babasının hademelik yaptığını düşünür, onu üzmemek için konuyu kapatır. Ertesi gün sınava girer ve tatilde bir işte çalışır.

Birgün arkadaşı elinde gazeteyle gelir, sınav sonuçlarının açıklandığını söyler. Listede kendi adını göremeyen Yusuf üzülür. Annesi ve babası onu teselli eder. Önemli olanın bir işi en iyi şekilde yapmak olduğunu, bazen yolların dağı dolanıp düz yola çıktığını söylerler.

1.16.7. Gökkuşuğu

Söğütlü köyüne yağmur yağar, Ziya Öğretmen eve dönerken ıslanır. Dolmuşa biner ve durağında iner. Eve doğru hızla giderken küçük bir kızın kendine doğru koştuğunu görür. Tam yanından geçerken kızı tutar, nereye gittiğini sorar. Küçük kızın adı Leyla'dır. Leyla gökkuşağının altından geçmek için acele ettiğini söyler. Söylenene göre gökkuşağının altından geçen kızlar erkek olur. Öğretmen Leyla'ya neden erkek

olmak istediğini sorar. Küçük kız birgün ip atlarken öğretmenin oğluyla kendi abisinin gelip ipini aldıklarını ve buna karşı bir şey yapamadığını söyler. Erkek olunca onları döveceğini anlatır. Ziya Öğretmen Leyla'ya şefkatle yaklaşır. Çocukları kendisinin döveceğini, şimdi eve gitmeleri gerektiğini söyler. Leyla ikna olmaz. Öğretmen kızı ikna etmek için erkek olursa bu güzel saçlarını kesmesi gerektiğini söyler, Leyla saçlarını düşününce gökkuşağının altından geçip erkek olmaktan vazgeçer. Küçük kız, öğretmene sarılır. Çocukları onun dövmesini kabul ettiğini, gökkuşağının altından geçip erkek olmaktan vazgeçtiğini söyler. Beraber köyün yolunu tutarlar.

1.16.8. Islak Sular

Ganime Gelin'in Hasan adında sekiz aylık bir oğlu vardır. Eşi Yusuf askerededir. Gelin, kayınvalidesi Zehra Ana ile beraber tarlaya çalışmaya gider. Tarlaya vardıklarında Ganime Gelin Hasan'ı bir ağacın dibine oturtur. Zehra Ana yıllardır kullandıkları çaydanlığı yere koyarken düşürür. Çaydanlıkta bir delik açılır, kimse fark etmez. İki kadın çalışmaya başlar. Onlar çalışırken Hasan'ın yanında sarı bir yılan gelir. Çocuk bunun tehlikeli bir hayvan olduğunu bilmediği için onunla oynamak ister. Yılan birkaç tıslamadan sonra oradan uzaklaşır. Bu arada çaydanlığın altında su sızar ve çocuğun altına kadar ulaşır. Hasan yılan gittiği için ağlamaya başlar. Annesi gelir ve çocuğun altını ıslattığını söyler.

1.16.9. Yetimler Günü

Yağmurun şiddetle yağdığı birgün bir adamın şemsiyesi bozulur. Sığınmak için bir saçak ararken bir inşaattan çocuk sesleri geldiğini duyar. Onların yanına gider.

Adam, çocuklara selam verir. Çocuklar adamı inşaatın sahibi sandıkları için kendilerini savunmaya geçerler. Adam oranın sahibi olmadığını söyler, ne oynadıklarını sorar. Büyük olan çocuk, kendi başlattıkları Yetimler Günü'nü kutladıklarını, tüm çocukların yetim olduğunu, bazılarının hem yetim hem öksüz olduğunu söyler. Adam bunu duyunca çok üzülür. Büyük çocuk, oradaki her çocuğun boyacı, simitçi, çıraklık gibi işlerde çalıştığını anlatır. Amaçlarının yardıma muhtaç ya da sakat olan yetimleri korumak olduğunu, onlara harçlık vermek ve okuyanları desteklemek olduğunu söyler.

Adamın, duyduğu sözlerden sonra yüreği sızlar. O gruba girmek istediğini, kendisinin de yetim olduğunu anlatır. Amaçlarını gerçekleştirmek için maddi bir desteğe ihtiyaçları olduğunu söyler. Çocuklar gruba adamı alınca adam cebindeki tüm parayı çocuklara verir. Tekrar görüşeceklerini söyleyerek oradan uzaklaşır.

1.16.10. Görünmeyen Yük

Yaşlı bir kadın, sırtı iyice bükülmüş bir şekilde yürürken yorulur ve kaldırıma oturur. Oturunca karşı pencerede küçük bir kız görür. Kız, ninenin durumunu görünce üzülür ve annesini çağırır. Annesi gelince nineye yoruldun mu diye sorar. Nine yorulduğunu ve susadığını söyler. Biraz sonra anne ve kızı bir bardak su ile yaşlı kadının yanına gelir. Kız, yaşlı kadını su içerken izler, onu inceler. Kadın su içince güçlkle ayağa kalkar. Annesi yardım eder ve kadınla vedalaşırlar. Kadın giderken kız dayanamaz ve neden belini doğrultamadığını sorar. Yaşlı kadın sırtında görünmeyen bir yük olduğunu, bu yükü ancak taşıyan kişinin bildiğini ve herkesin onu göremediğini söyler. ellerini arkasına bağlar ve yoluna devam eder.

1.16.11. Parmak Bebek

Barış, parasız yatılı bir okul kazanır ve kaydını yaptırır. Tatilden sonra yeni okuluna başlayacaktır. Ailesinden, evinden ayrılacağı için strese girer. Bunu atlattık için kendini resim yapmaya verir.

Bir öğle vakti bahçede resim yaparken bir adam görür. İri yarı olan bu adamdan önce korkar, sonra onun konuşmadığını, ayak parmağının kanadığını fark eder. Adamı oturtup parmağını temizler ve sarar. Sardığını parmağı yüzü olmayan bir bebeğe benzetir. Boyalarını alıp parmağa göz, burun çizer. Koca adam parmak bebek diye sevinir. Barış, akşam babasına bunu anlatır. Babası onun Deli Dilaver adında biri olduğunu söyler.

Birkaç gün sonra Barış hazırlanır ve okuluna gider. Her hafta sonu evine gelme fırsatı vardır. Okulunda bir süre derslerine, çevresine, arkadaşlarına alışır. Bir hafta sonu evine gelirken karanlığa kalır. Köpeklerden korkan Barış, bir an önce eve varmak ister. O anda önüne Deli Dilaver çıkar. Gülümseyerek karşısına dikilir. Barış'ın valizlerini alır, eve kadar götürür. Barış'ın babası Deli Dilaver'i eve davet eder ama o kabul etmez. Parmak bebek diye diye Barış'ın sırtına hafifçe dokunur ve oradan uzaklaşır.

1.16.12. Salkım Söğüt

Murat, babası vefat ettiği için abileri gibi çalışmak zorunda kalır. İlkokulu bitirdiği zaman ona boyacı sandığı verirler ve her sabah işe gönderirler. Bir sabah annesi, eve hiç para getirmediği için Murat'a kızar. Onu boyacılık yapan komşu çocuğuyla kıyaslar. Onunu daha fazla para kazandığını, kalabalık yerlere gittiğini söyler. Murat hiçbir şey söylemeden evden çıkar.

Son günlerde hep geldiği salkım söğüdün altına gelir. Yanında akan dereye bakar. Babasıyla burada balık tuttıklarını hatırlar. Okulun artık bir hayal olduğunu düşünür. Bir pilot olduğunu hayal eder. Böylece ağacın dibinde uykuya dalar, uyandığında yine dereye uzun uzun bakar.

1.16.13 Yalın Ayaklar

Orhan, yaz tatiline başladığında ilk kez gördüğü amcası ile köye gider. Amcası onu tatilde köye götürmek için söz vermiş ve sözünü tutmuştur. Amcası ve yengesi kendi çocukları olmadığı için onu çok severler. Onların yanında yıllardır yardımcı olarak çalışan Şemsi Dede vardır. Orhan onunla çok iyi anlaşır. Köyde doyasıya gezip oynar, yeni şeyler öğrenir.

Amcası tarlada işçi çalıştırır. Yengesi işçiler için her gün yemek yapar, Şemsi Dede yemekleri işçilere götürür. Birgün yine Şemsi Dede tarladaki işçilere yemek götürürken Orhan onunla gitmek ister. Bu yaşlı adamda onun dikkatini çeken bir şey vardır. Şemsi Dede hiç ayakkabı giymez, bu sebeple ayak tabanları kalındır. Orhan da onun gibi tarlaya ayakkabısız gitmek ister. Şemsi Dedeyle tarlaya giderken Orhan ayakkabısız olduğunu için çok zorlanır. Ayakkabıya alışkın olduğu için acıyan ayaklarını sürekli dinlendirmek ister. Yollarının bir yerinde yeni biçilmiş bir tarlaya denk gelirler. Yaşlı adam hiç zorlanmadan yürür. Orhan otlar ayağına battığı için yürüyemez. Orhan'a yardıma gelen bir işçiye dede izin vermez. Dede, Orhan'a ayaklarını sürüyerek geçmesini söyler, böylece hiç zorlanmadan tarlayı geçerler. Tarlaya vardıklarında Orhan ayaklarını dereye sokarken yaşlı adam uzanmıştır. Yaşlı adamın ayağına bir tırtıl gelirken Orhan adamı uyandırır. Yaşlı adam tırtıldan rahatsız olmaz. Çocuk o sırada diğer işçilerin de ayakkabısız olduğunu fark eder. Okulda öğretmenin dediği aklına gelir. Öğretmen hazinenin çatlak ayaklarda, bereketin nasırlı ellerde olduğunu söylemiştir. Orhan bu sözün ne demek olduğunu daha iyi anlar. Yaz tatilinde yaşadığı bu olay ona çok şey katmıştır.

2. SADETTİN KAPLAN'IN ÇOCUK ÖYKÜLERİNDEKİ KÖK DEĞERLER

Sadettin Kaplan'ın çocuk öyküleri 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki "kök değerler"e göre incelenmiştir. Bu değerler *adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik* ve *yardımseverlik*dir. İncelenen öykülerde en çok sevgi değerine rastlanmıştır. Sevgi değerinden sonra yardımseverlik ve sorumluluk değerleri en çok görülen değerlerdir.

Sadettin Kaplan'ın incelenen çocuk öykülerinde Sena Dizisine ait kitapların kök değerler bakımından diğer dizilere ve kitaplara göre daha zengin olduğu görülmektedir. Tuba Dizisine ait öykülerde değer sayısının diğer öykülere göre az olduğu göze çarpmaktadır. Kök değerlerin Sadettin Kaplan'ın çocuk öykülerindeki dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Sadettin Kaplan'ın Çocuk Öykülerindeki Kök Değerlerin Dağılımı

			Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsverişlik	Toplam
Sena Dizisi	1	US	1				1	1	5	4		4	16
	2	EÇ						2	5	1		2	10
	3	NI		1	2	1	1	1	5	3		6	20
	4	SÇ						2	8	3		9	22
	5	EA		1	2		2		7	2		4	18
Kanarya Gülü		KG		2	2	1	1	1	16	7		10	40
Tuba Dizisi	1	KB							1				1
	2	HL										1	1
	3	TD							1			1	2
	4	NÖ					1		1	1			3
	5	AK	1						3	1			5
	6	KC		1									1
	7	AS							1			1	2
	8	TK				1				1			2
	9	KK				1			1				2
	10	PK							1				1
		Toplam	2	5	6	4	6	7	55	23		38	146

2.1. ADALET

Adalet kelimesi Türkçe Sözlük'te "Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, türe" (TDK, 2009: 18) olarak tanımlanmaktadır. Hayatın her alanında adalet çok önemlidir. "Adalet, sosyal bir varlık olan insanın, toplumda insanca yaşayabilmesi için gerekli olan ilkelerden birisidir" (Onat, 2015). Adaletli insan, her durumda doğruluğa göre davranır. Herkese hak ettiğini verir, hakkı olmayandan fazlasını istemez. Sadettin Kaplan'ın çocuk öykülerinde adalet değeri ile ilgili 2 bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

1. Uçan Simitler - Dayak adlı öyküde sürekli başkalarını döven çocuk, birgün birinden dayak yiyince ninesine gelip durumu anlatır. Ninesi torununun, hak ettiği davranışı bulduğunu söyler:

“Oğlum, seveceksin ki sevilesin. Hoyratlıktan ne çıkar? İyi olursan iyilik görürsün. Değilse bir gün birine rastlarsın...” (US, 2000: 75)

2. Annemin Kanatları adlı öyküde babaannesi Tuba’ya bu hayatta yapılan iyi ya da kötü davranışların karşılığının verileceğini söyler:

“Bizleri yaratan Yüce Allah, yaptıklarımızın hesabını bir gün soracaktır. İyilik yapmışsak mükâfatlandırarak. Yani bizleri ödüllendirecek. Ama kötülüklerimizin karşılığında da ceza göreceğiz.” (AK, 2014: 13)

2.2. DOSTLUK

Sosyal bir varlık olan insan çevresiyle çeşitli ilişkiler kurar. Bu ilişkilerden çeşitli değerleri, davranışları öğrenir. Bu ilişkilerin sosyal açıdan en önemlisi dostluktur. Dostluk, hiçbir kişisel çıkar olmadan kurulan samimi bir ilişkidir. Güveni, arkadaşlığı, sevmeyi ve dürüstlüğü de beraberinde getirir. Dostluğu benimseyen ve dostlara sahip olan bir çocuk bu ilişkinin gerektirdiği değerleri de hayatına geçirir. Sadettin Kaplan’ın incelenen kitaplarında dostluk değeriyle ilgili 5 bulguya rastlanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

1. Nefesiyle Isınanlar - Beklemek adlı öyküde bir anne, komşusu hasta olduğu için ona hâl hatır sormaya gider:

“Şöyle bir başvurup, hatırını sorar çıkarım hemen” demiş ve eklemiştir:

“Hasta, yaşlı ve kimsesiz... Böyle anlarda belli olur dostluklar.” (NI, 2001: 53)

2. Eskimeyen Arkadaşlar - Dostluğu Pekiştirmek adlı öyküde Behlül ve Abdullah iyi birer dosttur. Nazmi, okul çıkışı Abdullah’ı sıkıştırmış döverken, dostu Abdullah’ın yardımına yetişir. Behlül, Nazmi ile de dost olmak istediğini vurgular:

“Ben herkesin arkadaşayım. Yeter ki arkadaş olsun... Kavga çok ayıp. Ama dostluğu pekiştirmek için, arada bir böyle el sıkışmak gerekiyor. Senin gibilerin eli biraz sertçe sıkılmalı.” (EA, 2002: 99)

3. Kanarya Gülü - Parmak Bebek adlı öyküde Deli Dilaver, parmağındaki yarayı temizleyip saran ve onu boyayla bebeğe dönüştüren Barış'ı çok sever. Onunla dostluk kurar:

“Sanki ‘Olur mu hiç öyle şey?.. O benim arkadaşım. O benim parmağımı sardı ve bebek yaptı’ dercesine;

- Ohooo... Lulla paff!.. Ganna pammak kık... Pammak Bebek, Pammak Bebek... Hah hah haahhh!..” diye bir şeyler söyledi.

Sonra da dostluğunu pekiştirmek için, kocaman eliyle sırtıma hafifçe vurdu. (KG, 2015: 118)

4. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde Orhan amcasıyla köy gider. Burada en çok anlaştığı kişi Şemsi Dede olur. Onunla dostluk kurar:

“Orhan, köye geleli beri en iyi dostu Şemsi Dede olmuştu. O kadar iyi anlaşmışlardı ki...” (KG, 2015: 130)

5. Kadife Cıvciv adlı öyküde Tuba, babaannesinin bir arkadaşına misafirlğe gittiğinde yalnız kalır. Ev sahibinin kedisi Cambaz ile aralarında bir dostluk bağı oluşur ve saatlerce birlikte oynarlar:

“İki yaramaz, bir süre öylece durup bakiştılar. Bakışlarıyla anlaşmışa benziyorlardı. Ve ilk dostluk işareti Cambaz’dan geldi. Patilerinden birini uzattı. Tuba’nın eteğine hafifçe dokundu.” (KC, 2014: 8)

2.3. DÜRÜSTLÜK

Dürüstlük, doğruluk demektir. Olan bir şeyi olduğu gibi söylemek, verdiği sözleri tutmak, gerçeği hiçbir zaman saklamamak dürüstlüğün gerekleridir. Dürüst insanlar çevrelerine her zaman güven verir. Özü sözü bir olan insan herkes tarafından değer görür. Sosyal ilişkilerin en önemli etkenlerinden biri dürüstlüktür. Yazarımızın çocuk hikâyelerinde dürüstlük değeri ile ilgili 6 bulgu tespit edilmiştir. Öykülerde bu değer genelde söz verme, verilen sözü yerine getirme olarak geçmektedir. Dürüstlük değerinin kullanımı şu şekildedir:

1. Nefesiyle Isınanlar - Boyacının Elleri adlı öyküde Erol, annesiyle markete gitmek ister. Kadın yorgun olduğu için oğlunu kırmaz, abur cubur şeyler almamak ve mızıkçılık yapmamak şartıyla markete gitmeye karar verir:

“Az sonra marketteydiler. Annesine verdiği sözü unutup da, onu üzmemek için içeri girmek istemedi.” (NI, 2001: 39)

2. Nefesiyle Isınanlar - Beklemek adlı öyküde Orhan, arkadaşına gitmek için hazırlanır. Evden çıkacağı sırada annesi on dakika kadar komşuya uğrayacağını, o sırada Orhan’ın kardeşine bakması gerektiğini söyler. Orhan annesini bekler. Annesi dediği zamandan daha geç dönünce Orhan annesine kızar. Annesi, daha önce Orhan’ın aynısını yaptığını hatırlatır:

“Bak evlâdım... Ben, verdiğim sözden onbir dakika sonra geldim ve özür diledim. Geçerli mâzeretim de vardı. Kısaca, sana hak veriyorum. Söz verildi mi, mutlaka yerine getirilmelidir.” (NI, 2001: 59)

3. Eskimeyen Arkadaşlar - Kardan Adam adlı öyküde Ercan sabah uyandığında her tarafın bembeyaz karla kaplı olduğunu görür. Dışarı çıkıp kartopu yapmak için annesinden izin ister, erkenden eve döneceğine söz verir:

“Sadece çok kısa bir süre için izin istiyorum anne. Haydi anneciğim... Sen karlara yatarak vücudunun kalıbını çıkarmanın, kardan adam yapmanın zevkini bilmez misin?.. Söz veriyorum. Kartopumu öyle suyunu çıkarıncaya kadar sıkmayacağım. Ve inan düşündüğünden çok çabuk döneceğim.” (EA, 2002: 34)

4. Eskimeyen Arkadaşlar - Kardan Adam adlı öyküde annesinden kartopu oynamak için izin alan Ercan, verdiği sözü tutar ve eve erken döner:

“Ercan, sözünde durdu, zamanında eve döndü. Büyük bir zevkle ödevlerinin başına geçti... Ercan da annesi de çok mutluydular.” (EA, 2002: 35)

5. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde amcası Orhan’ı, sınıfını geçme şartıyla köye götüreceğine için söz verir:

“Okul çıkışında, Orhan’ı yanına almış ve birlikte şehri gezmişlerdi.

‘Sevmiyorum şehirlerin kalabalığını Orhan. Var mı köy gibisi?’ demişti. Sonra da; eğer sınıfını geçerse, gelip köye götüreceğine söz vermişti.’ (KG, 2015: 127)

6. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öykünün devamında Orhan sınıfını takdir belgesi alarak geçer. Amcası da sözünce durur ve Orhan’ı alıp köye götürür:

“İşte düşleri gerçek olmuştu Orhan’ın. Sınıfını geçmişti. Hem de ‘Takdir Belgesi’ olarak... Amcası da sözünün eriymiş. Okulların tatile girmesinin haftasında gelip almıştı yeğenini...” (KG, 2015: 129)

2.4. ÖZ DENETİM

Öz denetim, kişinin kendi davranışlarının farkında olması ve onları kontrol etmesi demektir. Küçük yaşlarda kazanılması gereken öz denetim, kişinin kendi hayatına sağladığı fayda kadar toplum hayatına da fayda sağlamaktadır. Her zaman her istediğini yapamayacağını, kendini kontrol etmesi gerektiğini bilen bir çocuk kurallara uymayı da öğrenir. Böylece büyüdüğü zaman da toplum huzuru için çaba sarf eden bir birey hâline dönüşür. Sadettin Kaplan’ın çocuk öykülerinde öz denetim değeri ile ilgili 4 bulgu tespit edilmiştir. Bu değerın öykülerdeki kullanımını şu şekildedir:

1. Nefesiyle Isımanlar - Verilemeyen Hediye adlı öyküde Türkan, annesine Anneler Günü için bir hediye almak ister. Bunun için bir yıl boyunca para biriktirir. Bu süreçte canının çektiği gofretleri almamak için kendini tutar:

“Nerdeyse bir yılın birikimiydi elindeki para. Okul ve bayram harçlıklarından, en çok sevdiği gofretler karşısında bile yutkunarak biriktirdiği parası, küçücük çantasındaydı.” (NI, 2001: 101)

2. Kanarya Gülü - Parmak Bebek adlı öyküde Barış, yeni okuluna gideceği için çok heyecanlanır. Heyecanını bastırmak için kendini resim yapmaya verir:

“Tatilin bitmesini ve yeni okuluma gideceğim günün gelmesini beklerken, yaptığım hep buydu. Heyecanımı yatıştırmak, korkularımı uyutmak için bol bol resim yapıyordum...” (KG, 2015: 110)

3. Tavus Kuşu adlı öyküde Tuba, babaannesi ile hayvanat bahçesinde gezerken kendini diğer küçük kızlardan üstün görür. Kızların saçlarını, kıyafetlerini beğenmez. Sonra yaptığının kötü bir şey olduğunu fark eder ve bir daha yapmamak için kendine söz verir:

“Tuba, yol boyunca, bilmeden yaptığı kendini beğenmişlik sayılacak hareketlerinden utandı. İçinden, bir daha böyle yapmamak için söz verdi.” (TK, 2014: 16)

4. Kokulu Karga adlı öyküde bir karga, sürekli başkalarının hakkında kötü sözler söyler. Kötü sözlerden ötürü ağzından kötü koku yayılır ve bir bilge karga ona bu

durumu fark ettirir. Başkaları hakkında kötü sözler söylemeyi bırakan karga, ağzının da evinin de kokmadığını görür:

“Bizim alaca karga, önce vücudunu, sonra da ağzını ve kalbini temizlemiş... Kimseyi çekiştirip kötü sözler söylememiş. Yeni bir yuva yapmış... Yuva yine kokmuş ama, çiçekler gibi kokmuş.” (KK, 2014: 15)

2.5. SABIR

İnsan hayatı boyunca her zaman istediği iyi ve güzel durumlarla karşılaşmaz. Bazen istemediği, onu üzen, nefisini zorlayan durumlarla karşılaşabilir. Böyle durumlar karşısında hemen hareket etmek yerine ona dayanmayı seçerse sabretmiş olur. Sabırlı insan kendini kontrol etmeyi bilir. Sabırsız insan ise bir olay karşısında hemen harekete geçmeyi seçer, bu durum ise genellikle öç alma, ceza verme gibi sonuçlar doğurur. Bu davranışlar ise hiç kimse tarafından hoş karşılanmaz. Sabır, hoşgörülü olmayı beraberinde getiren önemli bir değerdir (Nazıroğlu vd., 2016: 245). Yazarımızın incelenen kitaplarında sabır değeriyle ilgili 6 bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

1. Uçan Simitler - Hayat Acımasızdır adlı öyküde esmer bir çırak, beraber çalıştığı sarışın çıraktan daha çok çalışır. O çırak, patronun yeğeni olduğu için kimse ona bir şey demez. Esmer olan çırak ise kendi iş yerini kuruncaya kadar ağır çalışma şartlarına ve haksızlığa sabreder:

“Esmer tamirci çırağı, kendinden umulmayan bir tavırla:

‘Sen ne diyorsun abi?’ dedi. ‘O çocuk patronun yeğeni. Laf olsun diye takılıyor... Kimse ona bir şey diyemez ki... Ama ben mecburum... Çekeceğim kahırlarını...’

Sözünün burasında sustu, bardaktaki son yudumu da içtikten sonra ekledi:

‘Ta ki bu sanatı bilezik gibi koluma takana ve kendi işimi kurana kadar... Ne yaparsın abi? Hayat acımasızdır...’” (US, 2000: 34)

2. Nefesiyle ısınanlar - Beklemek adlı öyküde Orhan arkadaşına gitmek üzereyken annesi on dakikalığına komşuya kadar gidip hemen döneceğini söyler. Annesi on dakikayı geçirince Orhan önce sabretmeye sonra sabırsızlanmaya başlar. Hikâyenin genelinde sabır değerine yer verilmiştir:

“Orhan, sabrıyla güreşiyordu. Arkadaşına söz vermişti. Birlikte ders çalışmak üzere onlara gidecekti. Annesi, o gitmeden, bir solukta Hatice Teyze’ye gidip gelmek üzere çıkmıştı. Çıkış o çıkış...” (NI, 2001: 54)

3. Eskimeyen Arkadaşlar - Kedi Şekeri adlı öyküde Cansu, annesi alışverişe gittiği için kardeşine bakar. Kardeşi Caner meraklı bir çocuk olduğu için sürekli sorular sorar. Cansu bu sorulara cevap vermekten ödev yapamaz ama kardeşine kızmadan sabırla cevap verir:

“Cansu, cetvelini kitabın arasına koydu. Kalemmini önce saçlarına batırdı, sonra hınçla ısırdı... Öfkesini sabırla bastırıp, ağlamaklı bir sesle cevap verdi:

‘Canerciğim... Bak güzelim... Ödevlerimi yapmama izin verir misin? İki saatciğim kaldı. Ben sana okul dönüşü uzun uzun anlatırım. Tamam mı canım?.. Şimdi sen elma şekerini yemeye bak...’ (EA, 2002: 7)

4. Eskimeyen Arkadaşlar - Kedi Şekeri adlı öyküde kardeşinin sorularından bunalan Cansu, kardeşine kızmak istemez. Sabırla ona gülümser:

“Cansu, bu işi kökünden kesmek niyetindeydi. Yoksa Caner ona rahat vermeyecekti. Sabrını bir gülücüğe ekledi. Kardeşinin gözlerinin içine baka baka ve tane tane anlatmaya başladı.” (EA, 2002: 7)

5. Kanarya Gülü - Süleyman adlı öyküde köyden şehre taşınan bir aile geçim sıkıntısı çeker. Evin hanımı çalışmadığı için eşine söylenir. Yanlarında kalan yaşlı anneleri sabretmeleri gerektiğini söyler:

“- İyi olur inşallah... Hele biraz daha sabret kızım. Ne yapsın? Her şey ha demeyle olmuyor ki... Ama olacak. Umutsuzluğa düşmemek gerek...” (KG, 2015: 23)

6. Ninemin Ödevleri adlı öyküde Tuba, ninesine ısrarla merak ettiklerini sorar. Nine, bu sorulardan bunalır ama yine de sabırla cevap verir:

“Nine, susup yutkundu. Tuba

‘Deniz var mı orda nine?’ diye sordu.

Nine, bu küçük afacanın sorularından her zaman bunalıyordu. Sabırla güldü:

‘Var yavrum,’ dedi. ‘Hem de ne deniz... Ama bildiğin denizlerden değil. Sevgi ve huzur denizi. Sen şimdi huzur denizi nedir diye soracaksın... Onu da babana sor. Seni gidi dilbâz!..’ (NÖ, 2014: 11)

2.6. SAYGI

İnsanlar birbirine verdiği değeri saygı ile gösterir. Saygı, karşıdaki kişiye karşı dikkatli, ölçülü, özenli davranmak demektir (Nazıroğlu vd., 2016: 226). Toplumsal ilişkilerde diğer değerler kadar saygı da önemli bir yere sahiptir. Çocuklara verilmesi gereken bu değer, onun birey olarak kendini iyi hissetmesini sağlar. Sadettin Kaplan'ın çocuk öykülerinde saygı değeriyle ilgili 7 bulguya rastlanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

1. Uçan Simitler - Büyüyünce Anlarsın adlı öyküde Orhan'ın babasının işyeri vardır. Birgün çalışırken işyerine biri gelir. Orhan'ın babası gelene saygı duyduğu için onu yerinden kalkarak ve gülümseyerek karşılar:

“Birden babasının yüzü güldü, hürmetle yerinden doğruldu.

Orhan, sürekli babasını süzdüğü için, onun baktığı yere baktı. Tepesinde saç kalmamış, şakakları hafifçe kırılmış, hafiften biraz daha ağır göbeği olan birine bakıyordu.” (US, 2000: 46)

2. Ezan Çiçeği - Gençlik Pınarı adlı öyküde dede ile torun birgün köyde yürürlerken dede bir arkadaşını görür. Arkadaşına biraz tuhaf davranır, onu kızdırır. Torunu bu davranış biçimini saygısızlık olarak yorumlar ve dedesine saygılı davranması gerektiğini söyler:

“İhtiyarı süzüyordum. Ağzının kenarında bir sigara, yarıya kadar yanmış, külü bile dökülmemişti. Nefes nefeseydi... Dedem, şaka ile karışık onu azarladı ve sigarasını alıp yere attı. Sonra da bir güzel eziverdi... İhtiyar sigarasının atılışına üzülmüştü ama, dedem hala hızını alamamıştı:

‘Kâmil oğlu Abdullah!.. Öleceksin nefessizlikten ahmak herif!.. Şu haline bak hele... Yarın fecir vakti evde bekliyorum. Benimle Gençlik Pınarı'na geleceksin... Tamam mı? Yoksa kulağımı çekerim ha!..’

İhtiyar, başını iki yana salladı. Sonra da:

‘Git işine be!..’dedi. ‘Zaten canım burnumda...’

İhtiyar yürüyüp gitti. Biz de yolumuza devam ettik. Ama, içimde bir merak oluştu. Dedem, ihtiyar adama nasıl böyle saygısız davranabilirdi?.. Dayanamadım, terbiye sınırı içinde dedim ki:

‘Dedeciğim... O ihtiyara biraz fena davranmış olmadın mı? Adama ahmak herif dedin. Oysa büyüklere saygılı olmak gerekmez miydi?..’ (EÇ, 2000: 6-7)

3. Ezan Çiçeği - Leylek Köprüsü adlı öyküde dede ile torun kasabaya giderler. Dede, torununa kasabayı gezdirirken her gittiği dükkânda onu saygı ile karşılarlar:

‘Kasabaya indik. Dedem, önce bana kasabayı gezdirdi. Orda da hürmet görüyordu. Gittiğimiz her dükkânda dedemi saygıyla karşıyor, ona çay, bana ise ya gazoz, ya da meyve suyu ısmarlıyorlardı...’ (EÇ, 2000: 78)

4. Nefesiyle Isınanlar - Boyacının Elleri adlı öyküde anne ve babası Erol’a her istediğini alır. Bu durum Erol’u şımartmamış ve onun saygılı olmasını sağlamıştır:

‘Oto yedek parçası satan babası, oğlunun bir dediğini iki ettirmiyor, onu çok sevdiği için her istediğini alıyordu...’

Ama bunlar Erol’u şımartmıyor, aksine daha saygılı davranmasına sebep oluyordu...’ (NI, 2001: 37)

5. Solmayan Çiçek - Yağmur Kız adlı öyküde Nâzım Öğretmen, bir köye atanır. Köyde uzun süre öğretmen olmadığı için köylü Nâzım Öğretmeni saygıyla karşılar:

‘Hemen yemek hazırladılar. Diğer köylüler de üçer beşer gelmeye başladılar. Herkesin gözlerinde, bana verdikleri değer apaçıktı... Onların gelecekleri olan çocuklarını eğitip öğretecek ve yarınlarına hazırlayacaktım. Onlar da bunun bilinci içindeydiler. Ve elbette bana gösterdikleri saygı bundandı...’ (SÇ, 2001: 23)

6. Solmayan Çiçek - Kurt adlı öyküde Murat ve ailesi her yaz köydeki çiftliklerine giderler. Çiftlikte çalışanlar Murat’ı çok sever. Murat da bu sevgiye karşılık onlara saygılı davranır:

‘Ama Murat da, sevildiğini bilir, hiç bir zaman şımartmaz, kendinden büyüklere çok saygılı davranırdı. Her gidişinde büyük küçük ayırmaz, hepsine hediyeler götürürdü.’ (SÇ, 2001: 53)

7. Kanarya Gülü - Düdük Çalabilen Kaymakam adlı öyküde kaymakam, odasına gelenleri ayakta karşılar, onlara ikramda bulunur:

‘Bizi güler yüzle ve ayakta karşılayan Kaymakamımız, elimizi sıkarak oturmamız için yer gösterdi. Odacıya çay ısmarlarken, çikolata ikramını kendisi yaptı...’ (KG, 2015: 56)

2.7. SEVGİ

Tüm canlılar sevgiye muhtaçtır. Yunus Emre “Yaratılanı sev Yaratana’dan ötürü.” diyerek sevginin önemini vurgulamıştır. Yaratılan her şeyi, özellikle insanı sevmek kulun vazifelerinden biridir.

Sevgi, insana kendini değerli hissettiren bir duygudur. Sevgi, içinde farklı değerleri de barındırır. Empati kurmak, saygı duymak, değer vermek, fedakârlık gibi değerler sevginin gereğidir. Sevilen çocuk, çevresindeki insanlara hatta diğer canlılara da sevgiyi ve diğer değerleri gösterir. Sevginin olduğu yerde güven duygusu da vardır. Çocuk sevildikçe kendini güvende hisseder ve her anlamda sağlıklı gelişim gösterir. Sadettin Kaplan’ın çocuk öykülerinde sevgi değeriyle ilgili 55 bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

1. Uçan Simitler - Anneler Süt Sevmez adlı öyküde Ayşe hastalanır. Doktor, iyi beslenmesi gerektiğini söyler. Baba çalışmadığı için ailesinin durumu çok iyi değildir. Buna rağmen Ayşe’ye az miktarda da olsa taze meyve, bal, süt alırlar. Kendileri bu yiyecekleri yemezler:

“O günden sonra, babası eve çeşit çeşit meyveler, sebzeler getirmeye başladı. Başladı da, nedense bu meyveler genellikle ya tek ya da birkaç tanecikten öteye geçmiyordu... Ayşe için tavuk, et ve benzeri şeyler alıyorlardı. Hatta kahvaltıda birer kaşık da bal veriyorlardı... Bir de geceleri bir bardak sütü vardı Ayşecik’in...” (US, 2000: 7)

2. Uçan Simitler - Uçan Simitler adlı öyküde Kenan’ın bir kardeşi vardır. Kenan, kardeşini çok sever, onunla her şeyi paylaşır, çok iyi anlaşır:

“En önemlisi, sevgiyi paylaşıyorlardı... Birinin derdi, hepsinin derdi olup çıkıyordu... Ve hiç düşünmeden paylaşıyorlardı derdi de, sevinci de, ekmeği de... Sevgi ve ekmeği paylaşırken; herkes karşısındakine en büyük payı bırakıyor, dert ve üzüntünün en büyük payını kendilerine ayırıyorlardı...” (US, 2000: 14)

3. Uçan Simitler - Topdil adlı öyküde bir çocuk dedesinin hediye ettiği iki muhabbet kuşunu çok sever. Birgün kafesi açınca kuşun biri sobanın üzerindeki tencereye düşer ve yanar. Dedesi kuşu hemen alır veterinere götürür. Eve getirdiği kuşun tedavi olduğunu söyler ama torunu üzülmesin diye ölen kuşun yerine yeni bir kuş almıştır. Torunu bunu uzun zaman sonra öğrenir. Dede, torununu sevdiği için onun üzülmesini istememiştir:

“Rahmetli dedemin ölümünün üzerinden üç yıl geçtikten sonra öğrendim ki, tencereye düşen Topdil ile veterinerden gelen Topdil aynı kuş değilmiş. Dedem, haşlanmış kuşun renginde yeni bir muhabbet kuşu alarak üzülmememe fırsat vermemiş...” (US, 2000: 43)

4. Uçan Simitler - Bırakma Ellerimi adlı öyküde Tolga ile kardeşi Vural’la geçinemez. Oysa ailesi ikisini de çok sever:

“Aslında iki kardeş arasında paylaşılmayan bir şey yoktu. Annesi de, babası da, yüreklerindeki sevgiyi iki çocukları için eşit olarak bölüyor, her konuda en küçük bir ayırım göstermiyorlardı.” (US, 2000: 93-94)

5. Uçan Simitler - Bırakma Ellerimi adlı öyküde Tolga, kardeşiyle hiç anlaşamaz. Birgün onunla oyun oynamaya gider. Kardeşi topu suya attığı için Tolga kardeşini iter ve kardeşi suya düşer ve eli yaralanır. Günlerce hasta yatan kardeşine karşı ne kadar sevgi dolu olduğunu anlar:

“Tolga, kardeşinin başucunda oturmuş, onun terli saçlarını okşuyordu. Birden titreyen Vural, sayıkladı:

‘Tut beni ağabey... Düşüyorum... N’olur bırakma ellerimi abiiii!..’

Tolga kardeşinin yanan ellerini avuçlarının içine aldı, üzerine eğildi. Gözlerinden süzülen iki damla yaş, Vural’ın terli alınına düştü:

‘Yanımdayım birtanem...’ diye inledi. ‘Seni hiç bırakmayacağım... Yeter ki sen iyi ol... Canım kardeşim...’

Tolga dayanamadı. Hıçkırarak kardeşinin üzerine kapandı. Bu sarsıntıyla kendine gelen Vural, gözlerini açtı. Ağabeyiyle gözgöze geldiler. İkisi de öylece birbirlerine bakıyorlardı.

Tolga, gülümsedi. Vural da gülümsedi. Gözlerinde ne bir kin, ne bir öfke vardı. Bu gözlerde sevgi ve umut ışığı balkıymaktaydı...” (US, 2000: 99)

6. Ezan Çiçeği - Ezan Çiçeği adlı öyküde Murat, ailesiyle dedesinin yanına gider. Ninesi Murat’ı çok sever. Sabah uyandığında torunuyla ilgilenir:

“Ninem, beni karşısında görünce çok sevindi. Unlu ellerini çırpıp iki yana açarken:

‘Murat’ım!..’ dedi. ‘Mahmur gözlerini seveyim. Aslanım, yiğit oğlum benim... Bak ninen sana neler pişirdi. Gel hele...’” (EÇ, 2000: 14-15)

7. Ezan Çiçeği - Ezan Çiçeği adlı öyküde Murat ninesini izlerken ninesi dayanamaz ve torununa sarılır, onu öper:

“Ninem, öylece durmuş, hayran hayran beni seyrediyordu. Birden, tutup elimden beni kendine çekti. Başımı göğsüne gömüp, saçlarımdan, alnımdan öptü. Sonra da, yanında yer açarak beni oturttu.” (EÇ, 2000: 15)

8. Ezan Çiçeği - Taraklı Kuş adlı öyküde Murat uyanınca ninesine sarılır, ninesi de torununa uzun uzun sarılır:

“Gidip boynuna sarıldım. O da beni göğsüne bastırıp, uzun süre bırakmadı.” (EÇ, 2000: 46)

9. Ezan Çiçeği - Tatil Dönüşü adlı öyküde Murat ve ailesi okullar açılacağı için evlerine dönmek için hazırlık yaparlar. Murat sevdiği okulunu, arkadaşlarını özler ama köyü de sevmiştir:

“Babamın gelmesi, bir gün sonra köyden ayrılmamız demektir. Garip duygular içindeydim. Okulumu, öğretmenimi, arkadaşlarımı, evimizi, mahallemizi, o, trafiği sıkıştıkça servis aracının içinde bunalduğumuz şehrimizi özlemiştim... Ama bu köyü de çok sevmiştim. Her karışında kısa zaman içinde mühürlenmiş hatıralarım vardı...” (EÇ, 2000: 88-89)

10. Ezan Çiçeği - Aydın Öğretmen adlı öyküde Aydın Öğretmeni herkes çok sever. Aydın Öğretmen de mesleğini, insanları çok sever:

“İhtiyarlayan bedeniydi. Gönlü ve ruhu hep gençti. Gençlik ne ki? Aydın öğretmeni hiç büyümeyen bir çocuktur. Onun sevgi dolu yüreğinde herkese, her şeye yer vardı.” (EÇ, 2000: 93)

11. Nefesiyle ısınanlar - Kumru Gagasındaki Yüzük adlı öyküde dedesi Aysel’i bir Cuma günü gezmeye götürür. Biraz gezdikten sonra torununa yemek ısmarlar. Aysel yedikçe dedesi mutlu olur:

“Gezinti iştahını açmıştı Aysel’in. Köftenin üzerine bir de irmik helvası isteyince, dedesi çok sevinmiş, bu iştahsız torununu, helva yerken büyük bir sevgi ve sevinçle seyretmişti...” (NI, 2001: 6)

12. Nefesiyle Isınanlar - Çiçek Açan Pantolon adlı öyküde İsmail'in ailesi bayram için çocuklarına kıyafet alamaz. Bayramdan önce bir sabah annesi, İsmail'in pantolonuna çiçek motifleri diker. İsmail pantolonunu giyince çok beğenir:

“O bayram günü, bütün çocukların gözü benim elbisemdeydi. Ve kıskanç çocuklar; annelerini, ille de ‘İsmail’in papatyalı pantolonundan isterim’ diyerek üzdüler. Ama herkesin pantolonu çiçek açamazdı. Canım annem, sevgiyi emeğe ekleyerek beni sevindirmişti...”

Fedakârlıkla birleşince sevgi; yokluk bahçelerinde de papatyalar boy verirmiş...” (NI, 2001: 35)

13. Nefesiyle ısınanlar - Boyacının Elleri adlı öyküde Erol, ailesi tarafından çok sevilir. İsteddiği her şey alınır:

“Oto yedek parçası satan babası, oğlunun bir dediğini iki ettirmiyor, onu çok sevdiği için her istediğini alıyordu...” (NI, 2001: 37)

14. Nefesiyle Isınanlar - Sevindirmek Sevinci adlı öyküde görme engelli bir çocuk hayvanat bahçesine gitmek ister. Buldukları yerde hayvanat bahçesi olmadığı için dedesi onu bir parka götürür ve hayvanat bahçesine götürmüş gibi yapar:

“Radyodan mı, televizyondan mı dinlemiş? Tutturdu ki, hayvanat bahçesine gidelim... Şehrimizde hayvanat bahçesi yok ki... Alıp bu parka getirdim. Seviniyor, mutlu oluyor işte. Zaten hayvan karşısında bile olsa göremeyecek ki... Hayalinde nasıl canlandırıyor...” (NI, 2001: 50)

15. Nefesiyle Isınanlar - Verilemeyen Hediye adlı öyküde Türkan bir yıl boyunca annesine hediye almak için para biriktirir:

“Türkan, heyecandan ayarlayamadığı ve oldukça pürüzlü çıkan bir ses tonuyla cevap verdi:

‘Annem için bir hediye bakacaktım da...’ (NI, 2001: 102)

16. Solmayan Çiçek - Yıldıza Asılı Uçurtma adlı öyküde Hasan, annesini, babasını ve dedesini çok sever:

“Seviliyordum. Bir dediğim iki edilmiyordu. Babam, dünyadaki insanların en iyisiydi. Kimselerin gücü ona yetmezdi. O herkesi dövebilir, beni her tehlikeden koruyabilirdi... Böyle olduğuna o kadar emindim ki...”

Annem, bir melek kadar güzel; dedem, benimle oynayabilecek kadar gençti. Onu çocukluğum boyunca hep bir arkadaş olarak gördüm.” (SÇ, 2001: 14)

17. Solmayan Çiçek - Solmayan Çiçek adlı öyküde Ayşegül, kendisiyle ilgilenen anneannesini çok sever. Onun çiçeklerine de büyük ilgi duyar:

“Ayşegül, anneannesinden gördüğü sevgiyle şımarmazdı. Gördüğü sevgi, aldığı terbiyeye saygı olarak örtülürdü... Ama, aslında anneannesini sevdiği kadar, onun çiçeklerine de büyük bir hayranlık duyardı. Hani, Ayşegül’ü sık sık anneannesinin evine koşturan şeylerin başında, anneannesinin bitmeyen sevgisi; nefis pastaları kadar; o birbirinden güzel çiçeklerdi dense, yalan olmazdı...” (SÇ, 2001: 38)

18. Solmayan Çiçek - Solmayan Çiçek adlı öyküde anneanesi Ayşegül’ü arkadaşı Şâziye Ninenin evine götürür. Burada hiç solmayan çiçek vardır. Yaşlı kadın çiçeğe nasıl baktığını anlatır:

“Şâziye Nine, çiçeğini sevgiyle okşadı:

‘Şimdiye kadar solmadı yavrum... İnşallah hiç solmaz...’

Sonra da ekledi:

‘Onu kızımın, talihsiz yavrum Gülizâr’ın yerine koydum... Toprağını kına kına ellerimle yoğurdum hep... Suyunu duâlarla verdim. Yapraklarını kızımın saçlarına duyduğum özlemle okşadım... Soğuk kış gecelerinde, üzerine sevgimin sıcaklığını bir kadife gibi örtüverdim yavrum... Çiçek bu... Çiçekler de tıpkı çocuklar gibidir. Sevgiden anlarlar...’

Şâziye Nine, durdu. Derin bir soluk aldı ve Ayşegül’ün gözlerinin içine bakarak, tane tane konuştu:

‘Sevgiyle beslenen çocuklar ve çiçekler solmaz...’” (SÇ, 2001: 42-43)

19. Solmayan Çiçek - Kurt adlı öyküde Murat, ailesiyle birlikte her yaz çiftliklerine gider. Murat oradaki herkesle çok iyi anlaşır, onlar da Murat’ı çok severler:

“Her sene yaz tatilinde köydeki çiftliklerine giderlerdi. Murat’ın en güzel günleri de bu köyde geçerdi... Çiftlikte çalışanlar, Murat’ı çok severler, bir dediğini iki etmezlerdi. Ama Murat da, sevildiğini bilir, hiç bir zaman şımarmaz, kendinden büyüklere çok saygılı davranırdı.” (SÇ, 2001: 53)

20. Solmayan Çiçek - Tosbağa adlı öyküde Orhan, tatilde amcasının yanına gider. Orada dedesi ve ninesi de vardır. Herkes Orhan'ı çok sever:

“Tatilin zevkini çıkarmaya çalışıyor, yeni şeyler görüp, yeni işlere alışıyordu... Dedesinin, ninesinin, amcasının sevgisi ise gücüne güç katmaktaydı...” (SÇ, 2001: 63)

21. Solmayan Çiçek - Akide Şekerleri adlı öyküde dedesi, torunu Pelin ilk kez oruç tutacak diye ona sahurda güzelce yemek yedirir:

“Akşam vakitlice uyutmuş, sahura vakitlice uyandırmışlardı. Dedesi, çok sevdiği Pelin'i yanına almış, torununun gün boyu sürecektir bu ilk oruçlu gününde acıkmaması için en gıdalı şeyleri dinlendire dinlendire yedirmişti...” (SÇ, 2001: 94)

22. Solmayan Çiçek - Pembe Elbise adlı öyküde Tülay, bayram için aldığı elbisenin küçük geldiğini fark edince ailesiyle beraber bu elbiseyi komşuları Fikriye'ye vermek isterler. Fikriye, ablası Tülay'ı çok sever:

“Fikriye!.. Fikriye, karşı apartmanda oturan ve benden iki-üç yaş küçük bir kızcağızdı. Babası askerde şehid olmuş ve küçük kız, baba yüzü görmeden büyümüşü. Şimdi altı yaşlarında filandı... Nedense hep beni örnek alır, hep bana özenirdi... Ona, kullanmadığım okul gereçlerimden, artık bana ilginç gelmeyen oyuncaklarımdan verirdim...” (SÇ, 2001: 104-105)

23. Solmayan Çiçek - Pembe Elbise adlı öyküde Tülay'a küçük gelen bayramlık elbisesini ailesi değiştirmiştir. Tülay elbiseyi komşularının kızına verince ailesi Tülay'a olan pembe elbiseyi verir. Elbisesini gören Tülay, ailesini ne kadar çok sevdiğini fark eder:

“Her zaman olduğu gibi, babamla birlikte yine yapmışlardı yapacaklarını... Ve bu bayram sabahında, onları bir kez daha ne kadar çok sevdiğimi anlıyordum...” (SÇ, 2001: 107)

24. Eskimeyen Arkadaşlar - İki Zehra adlı öyküde biri yaşlı bir kadın biri küçük bir kız olan iki Zehra vardır. Yaşlı olan Zehra parkta otururken küçük Zehra onun yanına oturur ve ona ilgiyle bakar:

“Çöktüğü kanepenin üzerinde, kendinden önce oturanı ilk anda fark etmemişti. Ama diğeri onu çoktan farketmiş, ilgi ve sevgiyle seyrediyordu.” (EA, 2002: 38)

25. Eskimeyen Arkadaşlar - İki Zehra adlı öyküde yaşlı olan Zehra, küçük Zehra'yla tanıştıktan sonra ona dikkatle ve sevgiyle bakar:

“Beriki, sevgi dolu gözlerle adaşını uzun uzun seyrettikten sonra, titreyen ellerinden örgüsünü bıraktı. Daha bir dikkatle karşısındakini süzdü. Yüzünde ufak bir tebessüm büyüdü, büyüdü, bütün çehresine yayıldı.” (EA, 2002: 38)

26. Eskimeyen Arkadaşlar - Çilli adlı öyküde bir ailenin tavukları vardır. Bu tavuklardan biri Çilli’dir. Çilli’nin on üç tane yeni yavrusu olur. Çocuk, bu civcivleri çok sever:

“Civcivleri görmeliydiniz. Açık sarı, pamuk şekeri gibi ne şirin şeylerdi onlar. Adamın, tutup da lokma tatlısı gibi ağzına tıkası gelirdi. Tüyleri ılık bir nefes gibiydi. Sesleri tüy kadar yumuşaktı...” (EA, 2002: 47)

27. Eskimeyen Arkadaşlar - Çilli adlı öyküde çocuk, Çilli’nin yavrularını eline alıp sever. Çilli tarafından saldırıya uğramaya bile katlanır:

“İlk zamanlar, bu minik şeyleri yakalayıp öpmek için yaklaştığımda; bizim Çilli, kanatlarını düşürüp, garip sesler çıkararak üzerime saldırıyordu. Ama yine de, bir fırsatını bulup, bu pamuk şekerlerinden birini kapıyor, bacaklarıma inan gagaların acısına, suratıma çarpan kanatların sızısına aldırmandan onları öpüyor, kokluyor, sonra yine yavaşça yere bırakıyordum...” (EA, 2002: 47-49)

28. Eskimeyen Arkadaşlar - Öğretmen Çiçeği adlı öyküde Mebrure öğretmen ve onun komutan eşinin çocukları yoktur. Mebrure öğretmenin öğrencilerini kendi çocukları gibi severler. Öğretmenin komutan eşi çocuklar için sınıfa yiyecek getirir, herkese ikram eder:

“Komutan amca da, Mebrure öğretmen de, çocuksuzluğun eksikliğini bizlerle gideriyorlardı. Kimi günleri Komutan amca, elinde paket paket şekerlerle, çikolatalarla, bisküvilerle sınıfa gelir; onları bize kendi eliyle dağıtırdı. Bunu yaparken, her ikisinin de gözlerinde sevgi ile hüznün birleşir, iki damla gözyaşı olarak yanaklarından aşağıya süzülürdü...” (EA, 2002: 62)

29. Eskimeyen Arkadaşlar - Öğretmen Çiçeği adlı öyküde Mebrure öğretmen hasta olur ve bir hafta okula gidemez. Öğrenciler öğretmenlerini çok sevdiği için telaşlanır ve üzülürler. Öğretmenlerini sırayla ziyaret etmek için anlaşılır:

“Okul müdürümüz, içimize su serpti:

‘Çocuklar’ dedi. ‘Önemli bir şeyi yok hocahanımın... Basit bir soğuk algınlığı besbelli. Zaten bir hafta raporlu. Haftaya yine beraber olursunuz. Merak etmeyin...’

Neyse ki biraz rahatladık. Çünkü onu gerçekten çok seviyorduk...

O gün kendi aramızda kararlaştırdık. Mebrure öğretmenin raporlu olduğu sürece, her gün biri kız, dört öğrenci onu ziyarete gidecektik.” (EA, 2002: 63)

30. Eskimeyen Arkadaşlar - Beslenme Çantası adlı öyküde Abdullah ve Behlül bir sabah okula giderken tanışirlar. Beslenme çantalarındaki yiyecekleri paylaşırlar. İkisi de arkadaş bulduğuna sevinir:

“İkisi de, iyi bir arkadaş bulduklarına inanıyorlardı... Hele Abdullah, çok seviniyordu... Çünkü o; sevgiyi de, eşyalarını da paylaşmayı seven biriydi...” (EA, 2002: 83)

31. Kanarya Gülü - Garip adlı öyküde Garip adında kimsesiz bir adam, birgün kedi yavruları bulur. Onları çok sever, onlara anneleri gibi bakar:

“Garip, çöpte bulunduğu terkedilmiş kedi yavrularıyla görünüyordu artık. Onların üzerine titriyor, besbelli onları kendi yiyecekleriyle besliyor ve koynunun sıcaklığında uyutuyordu...

Aradan sanırım bir hafta filan geçmişti. Garip’i ne zaman görsek, koynunda kedileri de vardı. Pastanelerden süt ya da onların yiyebileceği pasta artıkları aldığını söylüyorlardı. Bazılarına göre, anneleri bile öyle bakamazmış küçük kedilere. Bir emzirmedeği eksikmiş...” (KG, 2015: 17)

32. Kanarya Gülü - Çocuğun Çizgileri adlı öyküde vapurda bir adam, bir çocukla karşılaşır. Resim çizmesi için çocuğa kendi kalemını verir. Ayrılırken çocuğa kalemını hediye eder, çocuğu sevmiştir:

“Tam ayrılıp gidiyordum ki, kadıncağız kalemimi almadığımı hatırlattı. Dönüp çocuğa baktım. Bana uzattığı elinde kalemim, gözlerinde sevgi vardı... Dayanamadım. Eğilip iki yanağını gönlümce mıncıkladım.

-Yeğenime, belki de bir daha hiç göremeyeceği dayısından ufak bir armağandır o kalem, dedim.” (KG, 2015: 38)

33. Kanarya Gülü - Kanarya Gülü adlı öyküde bir çocuk, dedesinin evindeki kuşu çok sever. Kuşun adı Sevimli Sarışın’dır. Çocuk, kuşu görmek için dedesine gitmek ister:

“Sevimli Sarışın, dedemin de çok sevdiği kanaryanın adıydı. Parlak, altın yaldızlı kafesinin içinde onu görmeliydiniz... Limon sarısı ipek tüyleri, minicik gagası, zümrüt damlası gibi gözleriyle ne şeker şeydi...” (KG, 2015: 39)

34. Kanarya Gülü - Kanarya Gülü adlı öyküde dede, kuş torunu yüzünden ölünce torununa onun başka bir dünyada yaşadığını söyler. Bunu ona ispatlamak için kırmızı gül ağacına pembe ve sarı gül aşılar. Torununu sevdiği için onun üzülmesini istemez:

“O zaman henüz beş, ya da yaşındaydım. Dedeme inanmıştım. Ta ki; yıllar sonra, rahmetli dedemin, benim üzüntümü hafifletmek için kırmızı gül ağacına pembe ve sarı gül çubuklarını aşıladığını annemden öğreninceye kadar...” (KG, 2015: 49)

35. Kanarya Gülü - Düdük Çalabilen Kaymakam adlı öyküde Ercan, okula gittiği yerden babasının tayini sebebiyle ayrılır. Oradaki arkadaşlarını, yaşadığı yeri çok sevmiştir:

“İlkokulu bitirdiğim yıl, babamın da başka bir yere tayini çıktı. Çok sevmiştim oraları. Arkamızda özleyeceğimiz arkadaşlar ve güzel anılar bırakarak ayrılmak zorunda kaldık. Oradaki birçok arkadaşım gibi, Cemal’i de bir daha hiç görmedim...” (KG, 2015: 53)

36. Kanarya Gülü - Düdük Çalabilen Kaymakam adlı öyküde Ercan polis olduğunda üçüncü tayin yerine gider. Oradaki müdürü Ercan’ı kaymakamı ziyaret etmeye götürür. Kaymakam, herkes tarafından sevilen bir kişidir:

“-Ercan Bey, dedi. Bir de Kaymakam Bey’i ziyaret edelim. Kaymakamımız çok kıymetli, gerçekten bulunmaz bir insan... Hem memurlar, hem de ilçe halkı tarafından çok seviliyor. Sen de seveceksin...” (KG, 2015: 55)

37. Kanarya Gülü - Dağı Dolanan Yol adlı öyküde Yusuf, sınava girecektir. Ailesiyle sınavdan önceki bir akşam sınav hakkında konuşur. Annesi sınav hakkında masum bir yorum yapınca Yusuf, annesine sevgiyle bakar:

“Yusuf, sevgiyle baktı annesine. Ne kadar iyimserdi anneciği. Her şeyi kismete bağlıyordu.” (KG, 2015: 63)

38. Kanarya Gülü - Gökkuşağı adlı öyküde Ziya Öğretmen, gökkuşağının altından geçip erkek olmak isteyen küçük Leyla’nın bu istediğini öğrenince ona sevgiyle yaklaşır:

“Ziya Öğretmen, bir kahkaha attı. Güldü, güldü... Sonra da çömelip, Leyla'nın üşümüş yüzünü avuçlarının arasına alarak sevgiyle gözlerinin içine baktı:

-Vay küçük cadı, dedi. Demek ki, bütün bu çırpınışın erkek olabilmek içinmiş... Peki, bunu kim söyledi? Hem neden erkek olmak istiyorsun ki? Çiçek gibi bir kızsın...” (KG, 2015: 73)

39. Kanarya Gülü - Gökkuşağı adlı hikâyede Ziya Öğretmen, gökkuşağının altından geçip erkek olmak isteyen Leyla'yı bu isteğinden vazgeçirir. Leyla, vazgeçtiği için öğretmene sarılır:

“Küçük kız, direnmekten vazgeçti. Sevgi gördüğü gözlere gülerek baktı. Sonra da minik kollarını öğretmenin boynuna sarıp, başını bu sıcak omuza gömüverdi...” (KG, 2015: 76)

40. Kanarya Gülü - Islak Sular adlı öyküde Ganime Gelin'in Hasan adında sekiz aylık oğlu vardır. Tarlaya giderken oğlunu sırtına sarıp öyle götürür. Oğlunun artık ağır olduğunu hisseder, ona duyduğu sevgiyle bu ağırlığı hissetmez:

“Ganime Gelin, henüz sekiz aylık olduğu hâlde Hasan'ın ağırlığını sırtında duydu. İçinden bir “maşallah” çekti. Annenin nazarı başka şeye benzemezmiş... Hasan'ın ağırlığını, sevginin kanatları hafifletti. Ganime, bu sıcak sevgi yumağını, omzunun bir hareketiyle silkeleyip, sırtına iyice yerleştirdi. O da, bayır aşığı adını sıklaştırdı...” (KG, 2015: 80)

41. Kanarya Gülü - Islak Sular adlı öyküde Ganime Gelin, kaynanasıyla tarlaya varında oğlunu bir ağacın altına oturtur. Oğlu gözüne sevimli görününce onu sevmek ister ama kaynanasından utandığı için yapamaz:

“Ganime Gelin; Hasan'ın tombul yanaklarını, ıslak çenesini, süt kokan ağzını doyusıya öpmek için can atıyordu. Birden, Zehra Ana'yı buldu karşısında. Kaynanası içinden geçenleri anlamış gibi utandı. Yüzünü ateş allığı bastı.” (KG, 2015: 83)

42. Kanarya Gülü - Islak Sular adlı öyküde Hasan ağacın altında otururken yanına bir yılan gelir. Hasan, yılanı çok sever, yılan gidince üzülür:

“Çocuk yüreğindeki o sınımsız sevgi, yılanın kendisi gibi soğuk düşmanlığını yenmişti...”

Sonunda yenilgiyi kabul eden yılan, yavaş yavaş kıvrımlarını açtı. Kara çatal dilini titreterek, tehdit dolu bakışlarını Hasan'ın üzerinden ayırmadan yanından geçti. Sık ve uzun otların arasında kaybolup gitti...

İşte buna dayanamazdı Hasan. Yılanı çok sevmişti..." (KG, 2015: 87)

43. Kanarya Gülü - Görünmeyen Yük adlı öyküde bir nine yolun kenarında oturur. Onu gören bir anne ve kız nineyle muhabbet eder, ona su verir. Nine ayrılırken onlara sevgi dolu bakışlarla bakar ve yoluna devam eder:

"Çocuğun ve genç kadının yüzüne yeniden sevgiyle baktı. Sonra yine ellerini arkasında birleştirdi. Yerde, o tozlu yollarda yitirdiği gençliğini arar gibi, eğile büküle yürüyüp gitti..." (KG, 2015: 107)

44. Kanarya Gülü - Parmak Bebek adlı öyküde Dilaver'in parmağı yara olur. Bahçede resim yapan Barış, onu görür, yarasını temizler ve sarar. Dilaver, bu yardıma çok sevinir. Konuşamadığı için sevgisini kendince ifade eder:

"Genç dev adam, parmağını oynatarak, tıpkı kukla seyreden bir çocuk coşkusuyla garip çılgınlık atıyordu. Sonunda bu oyuna doydum. Ağır-ağır oturduğu yerden kalktı. Sargılı parmağını incitmekten değil, sanırım kirletmekten çekinerek; topuğuna basarak yürüdü. Bahçe kapısından çıkarken durdu. Bana baktı. Yüzünde, sevgi ve minnet duyguları birlikte belirmektedir... Gülümsedi." (KG, 2015: 115)

45. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde Orhan, şehirde yaşamaktadır. Köyde yaşayan amcasını ilk kez görür ve onu çok sever:

"İlk kez geçen yıl gördüğü amcasını çok sevmişti." (KG, 2015: 127)

46. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde amcası Orhan'ı köye götürmek için söz verir. Sözünü tutup Orhan'ı köye götürür. Amcası ve yengesinin çocukları yoktur. İkisi de yeğenlerini çocukları gibi sever:

"Amcasının çocuğu yoktu. Belki de bunun etkisiyle hem amcası, hem de yengesi üzerine titriyorlardı... O on gün boyunca, her ikisi de Orhan'ın çevresinde pervaneler gibi dönüp durmuşlardı..." (KG, 2015: 129)

47. Konuşan Bebek adlı öyküde ailesi Tuba'ya oyuncak bebek hediye eder. Tuba bebeğin adını Ayşegül koyar, onu çok sever, onunla bir bağ kurar:

"Tuba, Ayşegül'ü sevgiyle göğsüne bastı." (KB, 2014: 13)

48. Tatlı Dil adlı öyküde Tuba annesiyle beraber yengesini ziyarete gider. Orada Tatlıdil adında bir papağan vardır. Onunla konuşur ve onu çok sever. Tekrar onu görmek için yengesinden izin alır:

“Tuba, Tatlıdil’i çok sevdi. Amcalarından ayrılırken, yengesine sarıldı:

‘Yengeciğim, arada bir Tatlıdil ile konuşmak için gelebilir miyim?..’ diye sordu.
(TD, 2014: 16)

49. Ninemin Ödevleri adlı öyküde Tuba, düşüncelere dalan babaannesinin odasına gider. Babaannesi onu fark etmez, Tuba sevilmediğini düşünür. Konuştuktan sonra durumun öyle olmadığını anlar:

“Dudakları büküldü, titrek bir sesle:

‘Sen beni sevmiyorsun artık!..’ diye inledi.

Ninesi, çok sevdiği torununun sesiyle, daldığı düşüncelerden sıyrıldı. Onu, koltuğunun altından tutup, oturduğu divana çekti. Dizinin dibine oturtup, başını göğsüne bastırdı:

‘Ah benim ipek saçlı kızım,’ dedi. ‘O nasıl söz öyle?.. Nerden çıkarıyorsun bunu? Sen benden sonra beni yaşatacak parçamsın...’ (NÖ, 2014: 5)

50. Annemin Kanatları adlı öyküde Tuba, ninesine sınavla ilgili sorular sorar, onu bunaltır. Annesi durumu görünce Tuba’ya kızar. Ninesi ikisine de sevgi dolu bakışlarla bakar:

“Nine, kaşlarını çatarken, annesi Tuba’ya cevap verdi:

‘Bir kere sıvan değil, sınav diyeceksin. İkincisi, büyüklere böyle soru sorulmaz. Tamam mı?..’

Nine, torununun azarlanmasına üzüldü. Her ikisine de sevgiyle bakarak:

‘Bırak kızım,’ dedi. ‘Çocuk haklı...’” (AK, 2014: 9)

51. Annemin Kanatları adlı öyküde annesi uçuyorum, dedi diye Tuba annesinin kanatları olduğunu düşünür. Annesi kanatlarının çocuklarının başarıları olduğunu söyler:

“Annesi, kızının saçlarını sevgiyle okşarken, gülümsedi:

‘Bak kızım,’ dedi. ‘Emre ağabeyin zor bir sınavı kazanarak güzel bir okula gidecek... Okuyup büyük adam olacak... Esra ablan, ilköğretim okulunu bitirip diplomasını aldı. Seneye liseye başlayacak. Ne güzel değil mi?...’ (AK, 2014: 15)

52. Annemin Kanatları adlı öyküde Tuba, annesinin kanatlarını abisi ve ablası olarak düşünür. Kendisi de okula gidince annesinin kanadı olup olamayacağını sorar. Annesi sevgiyle yanıtlar:

‘Tuba, biraz üzgün, biraz meraklı:

‘Okula başladığımda ben de kanat olabilir miyim sana?.. Ama üç kanatlı kuş yok ki...’

Annesi sevgiyle gülümsedi:

‘Kuşları boşver... Annelerinin kanadı tek de olur, çift de... Yeter ki yavruları kanatlınsınlar ve annelerine kanat olsunlar...’ (AK, 2014: 16)

53. Ağlayan Serçe adlı öyküde Tuba, sabah annesine hırçınlık yapar. Sonra yaptığını anlayan Tuba, gidip annesine sarılır ve ailesini çok sevdiğini söyler:

‘Pencereyi kapatan Tuba da, hemen mutfığa koştu. Annesi oradaydı... Koşup beline sarıldı.

‘Seni seviyorum anneciğim!..’ diye hıçkırdı. ‘Seni de, babamı da, abimi ve ablamı da seviyorum... Hem de çokook!... Biz bir aileyiz...’

Annesi, bu işten pek birşey anlayamamıştı ama, eğilip Tuba’yı yanaklarından öptü. Ve buruk bir tebessümle konuştu:

‘Biz de seni çok seviyoruz Tuba!..’ dedi.” (AS, 2014: 16)

54. Kokulu Karga adlı öyküde bir karga, herkesin hakkında kötü konuştuğu için ağzı, bedeni kötü kokmaya başlar. Bilgi bir karga onu uyarır, doğru davranışı gösterir. Kendine ders çıkarak karga, kötü huyundan vazgeçer. Herkes tarafından sevilmeğe başlar:

‘Arkadaşları ona, eskisi gibi tiksinierek, KOKULU KARGA demiyorlarmış... Dostça ve imrenerek, MİS KOKULU KARGA diyorlarmış. Alaca karga da, hergün biraz daha sevip, biraz daha seviliyormuş. Kavakların arasından esen yeller, eskisi gibi pis kokular değil, çiçek gibi sevgi kokuları getiriyormuş...’ (KK, 2014: 15)

55. Pamuk Kedi adlı öyküde Tuba, komşusunun kedisi Pamuk’u çok sever. Kediler hakkında babaannesiyile konuşur. Babaannesi de kediler sevdiğini söyler:

“Babaanne, derin bir göğüs geçirdi. O da kedileri çok seviyordu ama...

‘Bak kızım’ dedi. ‘Kediler çok sevimli ve sevimli oldukları kadar temiz hayvanlardır. Onları ben de çok severim.’” (PK, 2014: 9).

2.8. SORUMLULUK

İnsan, bir toplum içinde dünyaya gelir. Bu toplumda zamanla belirli rollere sahip olur, çeşitli görevler üstlenir. Bu görevleri doğru bir şekilde yerine getirmesi sorumluluk değerini ifade eder.

İnsan; kendine, ailesine, çevresine, vatanına karşı sorumludur ve bu sorumlulukları hayatı boyunca devam eder. Bu sebeple ailelerin çocuklarına küçük yaştan itibaren sorumluluk duygusunu aşılması gerekir. Yaşına göre küçük görevler alan çocuk, sorumluluğu hayatının her alanında uygulayabilir. Kendine ve ailesine karşı sorumluluklarını yerine getiren çocuk, topluma, vatanına, çevresine karşı da sorumluluklarını yerine getirir. Böylece huzurlu ve düzenli bir toplum oluşur.

Sadettin Kaplan’ın çocuk öykülerinde 23 bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

1. Uçan Simitler - Anneler Süt Sevmez adlı öyküde Ayşe’nin babası bir süre işsiz kalır. Daha sonra eline geçen bir fırsatta kendine bir iş kurar ve ailesine bakar:

“Ve bir gün babası eve sevinçle geldi. Annesine müjdeyi verdi:

‘Müteahhit, mahkemeden vazgeçmem şartıyla bana para teklif etti. Uygun gördüm. Mahkemelerde sürünmektense, alır bir iş yaparım. Böylesi daha iyi’ dedi.

Ve birkaç gün sonra, babası pazarcılığa başladı Ayşe’nin. Her akşam biraz geç gelse bile, poşetler dolusu sebze ve meyve ile dönüyordu.” (US, 2000: 11)

2. Uçan Simitler - Uçan Simitler adlı öyküde Kenan’ın babası işçidir. Ailesini geçindirmek için alnının teriyle para kazanır:

“Kenan’ın babası işçiydi. Alnının teriyle, elinin emeğiyle kazanır; başkaları için çok komik bir rakam olan ücretinin çerçevesinden çıkmadan, ailesini geçindirmeye gayret ederdi. Gül gibi geçinip gidemezlerse de, diken üzerinde de değillerdi..” (US, 2000: 13)

3. Uçan Simitler - Yetim adlı öyküde Ali, babası vefat edince bir ustanın yanına çırak olarak işe başlar. İşyerinde yaşadığı bir kavga sebebiyle işten ayrılmayı düşünür ama kardeşi aklına gelince üzülür ve bu sorumluluğu üstlenmeye devam eder:

“Ali, bunca hakarete, haksızlığa dayanamayacaktı ama birden gözünün önüne küçük kardeşi geldi. Akşamları hep yolunu gözlerdi. Ve Ali’nin elindeki iki ekmekten birini alır, sivri köşesini koparıp, onu bir dondurma gibi yalardı. Eğer işten atılırsa... Yoo, düşünmek bile istemedi. Yutkundu ve işinin başına geçti...” (US, 200: 26-27)

4. Uçan Simitler - Adını Gönüllere Yaz adlı öyküde Cahit, okumayı ve yazı yazmayı çok sever. Özellikle kendi adını her yere yazmak hoşuna gider. Sorumluluklarını yerine getiren, çalışkan bir öğrencidir:

“Haa, bu arada derslerini de ihmal etmiyordu. Ödevlerini yaptıktan sonra, arta kalan zamanlarda yapıyordu bu işleri...” (US, 2000: 78)

5. Ezan Çiçeği - Ezan Çiçeği adlı öyküde Murat, çalışkan bir öğrencidir. Okuluna önem vererek başarı belgesi alır:

“Kolay mı bu? Dördüncü sınıfı başarı ile tamamlamış, beşinci sınıfa geçmişim. Üstelik, övünmek gibi olmasın takdir belgesi bile elimde gitmişim eve...” (EÇ, 2000: 14)

6. Nefesiyle Isınanlar - Boyacının Elleri adlı öyküde ayakkabı boyacılığı yapan bir çocuk, bir yandan okula giderken bir yandan da ailesine katkıda bulunmak için çalışmaktadır:

“‘Ben altıncı sınıfa gidiyorum’ dedi boyacı. ‘Niye bilmeyeyim?.. Bir yandan da böyle çalışıp, ailemin bütçesine katkıda bulunuyorum...’” (NI, 2001: 43)

7. Nefesiyle Isınanlar - Zeytinler Ziyen Olmasın adlı öyküde on tane küçük çocuk, kendilerinden büyük bir kardan adam yapmaktadır. Bu işte herkese bir görev düşmüştür. Çocuklar görevlerini yerine getirmektedir:

“Ne kadar da güzel ve uyumlu çalışıyorlardı. Herkes işin bir ucundan tutmuş, üzerine düşeni yerine getirmekle meşguldü...” (NI, 2001: 63)

8. Nefesiyle Isınanlar - Yılan ve Kartal adlı öyküde, Yusuf’un babası ailesini geçindirmek için çalışır. Bir inşaat işçisi olduğu için her zaman iş olmaz. Buna rağmen ailesini geçindirir:

“Babası, gündelikle çalışan bir inşaat işçisiydi. Zaman olur, bir ay durmadan çalışır, kendi tâbiriyle ücretini ‘tıkır tıkır’ alırdı. Kimi zaman da, günlerce işsiz kalır, çağrıldığı günlerin gündeliğiyle kıt kanaat geçinmeye gayret ederlerdi.” (NI, 2001: 86)

9. Solmayan Çiçek - Yağmur Kız adlı öyküde bir öğretmen bir köye atanır. Köylüler ve muhtar, öğretmeni iyi karşılar. Öğretmen de böyle bir köye hizmet etmenin iyi bir duygu olduğunu anlar:

“Bu insanlara hizmet etmenin kutsal bir görev olduğunu anlamamak için çok duygusuz olmak gerekirdi...” (SÇ, 2001: 23)

10. Solmayan Çiçek - Selin Getirdiği Öğretmenler adlı öyküde Hasan ilkokulu bitirir. Maddi durumları yetersiz olduğu için babası o yıl Hasan’ı okula gönderemez. Bunun sorumluluğunu hisseden ve bilen baba, bir sonraki yıl ne olursa olsun oğlunu okutmak ister:

“Hasan, o sene ilkokulu bitirmiş, fakat köylerine bir hayli uzakta olan kasabanın ortaokuluna gidememişti. Babası, bu duruma en az Hasan kadar üzgündü. Ne yapıp edip, oğlunu ortaokula, daha yüksek okullara gönderecekti. Bu yıl olmamıştı ama, seneye mutlaka kasabada bir ev kiralayacak, yanına ninesini katıp, okuması için Hasan’ı kasabaya gönderecekti...” (SÇ, 2001: 29-30)

11. Solmayan Çiçek - Yetim Yusuf adlı öyküde on iki yaşındaki Yusuf, babası vefat ettiği için annesine ve kardeşine bakmak zorunda kalır:

“Üç sene önce babasını bir kazada kaybetmiş, geride kalan annesiyle kardeşine bakma yükü küçük omuzlarına yüklenmişti... Bu yüzden ilkokulu bile bitirmeden hayatın dikenli yollarına yalınayak düşüvermişti...” (SÇ, 2001: 85)

12. Eskimeyen Arkadaşlar - Deniz Duvarları adlı öyküde Dursun, eşi Hayriye ve oğlunu alıp şehre yerleşir. Şehirde ekonomik olarak zorlanırlar ve Hayriye de evi geçindirmek için çalışmaya başlar:

“Büyük olacağını umdukları lokmalar daha da küçülmüş, ne denizde kum gibi parayı, ne denizi görebilmişlerdi... Boş tencere, perdesiz pencere bakıp durmuşlardı bir süre... Sonra râzı olmuştu Dursun azın azına. Ve Hayriye temizlik işlerine sıvamıştı bileklerini...” (EA, 2002: 25)

13. Eskimeyen Arkadaşlar - Yardım Parası adlı öyküde babası vefat eden Behlül, annesiyle birlikte dedesinin evine yerleşir. Annesi bir süre sonra kendine iş

bulur. Behlül de tatillerde aynı yerde çalışmak için anlaşır. Dedesine yük olmamak için kendi ayakları üstünde durmaya karar verirler:

“Gözleri sevinçle ışıldarken, biraz çekinerek anlatmaya başladı:

‘Galiba durumumuz iyiye gidecek Abdullah’ diye gülümsedi. ‘Annem, iyi bir konfeksiyon atölyesinde iş bulmuş. Evimize yakın bir atölye. Ama aybaşında işe başlayacak. Okul tatil olunca, aynı atölyede bana da iş verecekmiş patron. Getir götür işi filan... Annem diyor ki, dedene fazla yük olmayalım. İnsanın kendi alın teriyle kazandığı daha bir bereketli olurmuş. Bakalım...’” (EA, 2002: 86)

14. Kanarya Gülü - Garip adlı öyküde Garip adlı bir adam kedi yavrularının bakımını üstlenir. Onları montunun içine koyar, bulabildiği yiyeceklerle besler. Garip soğuktan öldüğünde bile kedi yavruları montun içinde yaşamaktadır:

“Buhar çıkan yırtık paltonun yakasından başlarını çıkararak iki minik kedi, toplanan kalabalığa şaşkın ve ürkek gözlerle bakarak miyavlıyorlardı.” (KG, 2015: 20)

15. Kanarya Gülü - Düdük Çalabilen Kaymakam adlı öyküde Ercan, çalışkan bir çocuktur. Sınıftaki sorumluluğu sınıf başkanı olmaktadır:

“Sınıfın en başarılı öğrencilerinden biriydim. Üstelik sınıf başkanıydım.” (KG, 2015: 52-53)

16. Kanarya Gülü - Dağı Dolanan Diploma adlı öyküde Yusuf sınava girer ama kazanamaz. Oğlunun üzüldüğünü gören babası ona sorumluluklarla ilgili sözler söyler, oğlunu teselli eder:

“İş olacağına varmıştı. Kim bilir Yusuf’u gelecekte neler bekliyordu? O akşam oğlunu dizinin dibine oturtan Emin Efendi;

- Bak Yusuf, dedi. Ben hiç okula gitmedim. Askerde öğrendim okuma yazmayı. Askerlik dönüşü çalıştım ve ilkokul diplomasını dışarıdan aldım. Bir işim var, bir görevim var. İşin ne olursa olsun, asıl olan onu en iyi şekilde yapabilmek, ve işini severek mutlu olmaktır...” (KG, 2015: 64)

17. Kanarya Gülü - Islak Sular adlı öyküde Ganime Gelin, bebeği ve kaynanasıyla tarlaya gider. Bebeği bir yere oturtur, bebek annesine gülümser. Ganime Gelin bebeğiyle oynamak ister ama tarlada işler beklediği için bebeğiyle oynayamaz:

“Ama iş güç zamanıydı. Onunla oynayacak hâlde değildi annesi...” (KG, 2015: 82)

18. Kanarya Gülü - Yetimler Günü adlı öyküde yetim çocuklar toplanır ve kendilerine Yetimler Günü yaparlar. Bu grupta herkesin bir işi, görevi vardır:

“Başkan yutkundu ve konuşmasını sürdürdü:

- Hepimizin okuma yazması var. Ama artık okula gidemiyoruz. Çalışıyoruz. Senin anlayacağın iş adamıyız amca...

- İş adamı?..

- Evet, iş adamı!.. Herkesin iş alanı değişik.. Simitçi, boyacı, kağıt mendilci... Ben ise kaynakçıyım. Belki tanırısın, Fevzi Usta derler... Orada çalışıyorum. Bugün pazar. Dükkân kapalı olduğu için buradayım. Haftanın altı günü devam...” (KG, 2015: 96-97)

19. Kanarya Gülü - Parmak Bebek adlı öyküde Barış, okulunu başarıyla bitirir ve yatılı parasız sınavını kazanır:

“O yıl sınıfımı onur belgesi alarak geçmiş, hem de devlet parasız yatılı sınavını kazanmıştım.” (KG, 2015: 109)

20. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde Orhan amcasıyla köye gelir. Köyde amcasının yanında çalışan Şemsi Dede diye biri vardır. Şemsi Dede odun kırar, ırgatlara yemek götürür. Evle ilgili kendine düşen işleri özenle yapar:

“Odun kırmak, bazı ağır işleri yapmak ise Şemsi Dede'nin göreviydi. Şemsi Dede, ta Orhan'ın dedesinin gençliğinden beri, bu aileye 'yanaşma' olarak girmişti. Şemsi Dede'nin en önemli görevlerinden biri de, ırgatların yemeğini götürmekti...” (KG, 2015: 130)

21. Ninemin Ödevleri adlı öyküde Tuba, ninesiyle dertleşirken ibadetler ve hac hakkında konuşurlar. Nine kendi ödevleri olduğunu söyler. Tuba, orucu ve namazı sorar, kadın sabırla dini görevler hakkında bilgi verir:

“Kadıncağız, iki arada bir derede kalmıştı. Belli belirsiz, ‘Süphanallah!’ diye mırıldandıktan sonra:

‘Yok evladım,’ dedi. ‘O gittiğim yer de, bu yaptıklarım da benim ödevim... Hani Emre abin, Esra ablan ödev yaparlar ya... Yapamadıkları zaman huzursuz olurlar, öğretmene ne cevap vereceklerini kara kara düşünürler ya..’

‘Eee?..’

‘İşte, benim yaptıklarım da ödev... Ödevlerim öylesine çok ki... Ve bir insan ömrü bunları yapmaya yetmiyor. Gece gündüz uğraşmam gerek. Ya eksiklerim kalırsa, ya yaptıklarım kabul edilmezse...’

Tûba, gözlerini kırıştıtararak bakıyordu. Nine, devam etti:

‘Bizi yaratan Allah’a karşı öyle çok ödevlerimiz var ki... Sen de zamanı gelince bunları yapacaksın. İyi bir insan olmak; hem dünya, hem de ahiret için çalışmakla olur. Oruç, Namaz, Zekât, Kelime-i Şahadet.. Sadece bunlar mı?.. İnsanlara yardım etmek, kimseyi incitmemek, dürüst olmak, yalan söylememek, büyüklerine saygılı olmak...’ (KG, 2015: 15-16)

22. Annemin Kanatları adlı öyküde Tuba, ninesine sınavlar ve ödevler hakkında sorular sorar. Ninesi kendi sınavının okul sınavlarına benzemediğini söyler. Kendi sorumluluğu için çalıştığını ifade eder:

‘‘Sonra da Tûba’ya dönerek:

‘İmtihana girmedim ki daha,’ dedi. ‘Ama çalışıyorum... Derslerime, ödevlerime dört elle sarılmışım. İnşallah büyük imtihanda kazanırım... Allah her zaman bağışlayıcı ve merhametlidir...’’ (AK, 2014: 11)

23. Tavus Kuşu adlı öyküde Tuba, sabah babaannesiyile birlikte hayvanat bahçesine gidecektir. Sabah kendisi uyanır, odasını toplar:

‘‘Sabahleyin, kimsenin uyandırmasına fırsat bırakmadan uyandı. Çabucak temizliğini yaptı. Hatta, giyinmeden önce yatağını bile düzelterip, odasını bir güzel derleyip topladı...’’ (TK, 2014: 3)

2.9. VATANSEVERLİK

Vatanseverlik, vatanını sevmek ve onu korumak demektir. Her insan üzerinde yaşadığı vatana karşı sorumludur. Her şeyden önce, vatanını seven herkes üzerine düşen görevleri doğru bir şekilde yerine getirmelidir. Her zaman onu geliştirmek için özverili bir şekilde çalışmalıdır.

Sadettin Kaplan'ın incelenen çocuk öykülerinde vatanseverlik değerine rastlanmamıştır.

2.10. YARDIMSEVERLİK

Yardım sözcüğü Türkçe Sözlük'te "Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet" (TDK, 2009: 2134) olarak tanımlanmıştır. Sosyal bir varlık olan insan, her zaman kendi kendine yetemez, bazı zamanlarda başkalarının yardımına ihtiyaç duyabilir. Diğer canlılar da insanlar gibi yardıma muhtaç olabilir. İnsan böyle zamanlarda mutlaka yardım yapmalı, dayanışma içinde olmalıdır. Çocuğa küçük yaşlarda yardımseverlik duygusu verilmelidir. Bu duygu çocukta bencilliğin gelişimini engeller ve merhameti harekete geçirir. Sadettin Kaplan'ın incelenen çocuk öykülerinde 38 bulguya rastlanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

1. Uçan Simitler - Yetim adlı öyküde Ali babasını kaybedince ev sahipleri Ali'ye bir kaporta ustasının yanında iş bulur. Kaportacı da yetim diye ona yardımcı olur ve Ali'yi işe kabul eder:

"Ev sahipleri, Ali'yi bir kaportacının yanına verdi. Kaportacı, adamın tanıdığıydı.

'Yetimdir. Annesiyle küçük kardeşi buncağızın eline bakar... Eti senin, kemiği de... Eğ, bük, yont!.. Adam et bu çocuğu. Eline bir meslek ver sevabına. Koluna bir altın bilezik tak. Dua eder anacığı. Haftalığı da sana kalmış. Anlarsın ne demek istediğimi...' demişti kaporta ustasına...

Usta, ilk bakışta iyi bir insana benziyordu. Derin bir göğüs geçirdikten sonra:

'Yetim demesen işe almazdım. Çünkü zaten çırak sayım bir hayli kabarık. Bir de haftalık vermek söz konusu olunca... Ama madem mecbur, madem yetim, o hâlde senin hatırını kırmayalım' diyerek Ali'yi işe almıştı...' (US, 2000: 22)

2. Uçan Simitler - Topdil adlı öyküde bir çocuk, dedesinin evindeki Topdil adlı kuşu çok sever. Birgün oraya gittiklerinde çocuk kafesi açar ve kuş uçup sobanın üzerindeki tencereye düşer. Dede hemen kuşu alır ve veterinere götürür:

"O an ne hâle geldiğimi anlatmam mümkün değil... Donup kalmıştım. O donma anında, dedemin koltuktan fırlayıp, Topdil'i tencereden kaptığını ve anneme;

'Bunu hemen veterinere yetiştireyim' diyerek dışarı fırladığını çok iyi hatırlıyorum...' (US, 2000: 42)

3. Uçan Simitler - Mevsimsiz Meyveler adlı öyküde Ahmet ve ailesi İstanbul'a taşınır. Annesi, durumları iyi olmadığı için evlere süt satmaya gider. Gittiği evlerden birinde bir kadın, kendi çocuğunun küçük gelen kıyafetlerini Ahmet'e verir:

"Tam o sırada evin hanımı geldi. Elinde, açık kahve rengi bir kaban vardı. Ahmed'in annesi de işini bitirmiş, sütü tencereye boşaltmıştı. Kabanı uzatan evin hanımı:

'Bunu çocuğa giydir Ayşe Bacı' dedi. 'Atilla'ya olmuyor artık...'

Ahmed'in annesi çok sevindi. Kabanı teşekkür ederek aldı. Biraz mahcup ve ezik dışarı çıktılar." (US, 2000: 91)

4. Uçan Simitler - Sokağa Terkedilenler adlı öyküde bir grup insan bir kış günü sokakta kalan bir kedi yavrusu görür. Kimse almak istemez, herkes bir bahane bulur. Evsiz bir çocuk kediye yardım eder, onu ceketinin içine alır ve ona bakacağını söyler:

"Hiç kimseden ses çıkmadı. Herkes öylece yere baktı. Birden arka taraflardan cılız ve boğuk bir ses duyuldu:

'Ben götürür bakarım...'

Herkes, sesin geldiği yere baktı. Yalınayak, pantolonu yırtık, üzerine çok geniş gelen eski bir cekete dolamış bir çocuk, simsiyah gözleriyle bakıyordu... Herkes donup kalmıştı. Çocuk, elindeki içi çöplüklerden topladığı şeylerle dolu irice poşetini yere bıraktı... Daha önce tanışıyorlarmış gibi, uzanıp kediyi aldı. Küçük kedi, annesine atılan bir çocuk gibi, bu çocuğun yakasına ilişti. Oradan da süzülüp, koynunda kayboldu... Poşetini alan çocuk, ağır ve onurlu adımlarla, yalınayaklarının topuklarıyla kaldırımları mühürleyerek yürüdü..." (US, 2000: 106-107)

5. Ezan Çiçeği - Kanadı Kırık Martı adlı öyküde dedesiyle bir sahilde yaşayan Yusuf, bir sabah sahilde dolaşırken yaralı bir martı bulur ve onu dedesine götürür. Dedesi martının kanadının kırık olduğunu söyler ve onu muayene edip iyileştirir:

"Dedesi, martıyı bir güzel muayeneden geçirdikten sonra:

'Bu hayvanın kanadı kırık' dedi. 'Ama önemli değil. On güne kalmaz iyileşir. Ben şimdi onun icabına bakarım. Sem merak etme oğlum...'

Gerçekten de, bu konuda çok tecrübeli olan dede, martıyı onbeş günde iyileştirdi. Ve sahilin sonsuz özgürlüğüne salıverdi." (EÇ, 2000: 106)

6. Ezan Çiçeği - Kanadı Kırık Martı adlı öyküde Yusuf'un dedesi hastalanır ve balık avlayamadığı için üzülür. Dedenin iyileştirdiği martı, diğer martularla birlikte dedenin evine balık getirmeye başlarlar:

“Ama çok garip bir şey oldu. Yirmiden fazla martı, günde en a yirmişer kere, gagalarındaki çeşit çeşit balıkları getirip kulübenin kapısında bırakıyordu...

Bu durum, dede sağlığına kavuşuncaya kadar sürüp gitti...

Yusuf, bu işe bir anlam veremiyordu. Ama dede gülerek dedi ki:

“Tanımadın mı? Ekipbaşı bizim kanadı kırık martıydı. Hiç onlar iyiliği karşılıksız bırakırlar mı? Bizi mahcup ettiler...” (EÇ, 2000: 106-107)

7. Nefesiyle Isınanlar - Sevindirmek Sevinci adlı öyküde Ziyâ, görme engelli torununu parkta hayvanat bahçesi diye dolandıran dedeye yardım etmek ister. Engelli çocuğa çeşitli hayvanlar varmış gibi hissettirir:

“Ziyâ, çok üzölmüştü. Yardım etmek istediğini söyledi. Ve adam kabul edince, birlikte işe koyuldular... Ziyâ, yerden çim koparıp, maymun tüyü gibi küçük Orhan'ın eline sürdü, garip sesler çıkararak onu güldürmekten kırıp geçirdi... Sâde maymun mu?.. Neler olmadı ki... Ziyâ da, Orhan kadar eğlenmişti. Daha sonra vedalaşıp ayrıldı.” (NI, 2001: 50-51)

8. Nefesiyle Isınanlar - Zeytinler Zıyan Olmasın adlı öyküde Süleyman Bey, servis beklerken kardan adamdaki zeytinleri alan çocukları fark eder. Onları takip edince inşaatta yaşayan, yoksul birkaç çocukla karşılaşır. Parasını onlara vererek yardım eder:

“Üç çift göz, ürkek ve bir bakıma dirençle beni seyrediyordu...

Üzerimdeki parayı ikiye bölüp, yarısını onlara verdim.” (NI, 2001: 66)

9. Nefesiyle Isınanlar - Ali'nin Ayakkabısı adlı öyküde, varoş bir mahalledeki okula atanan Orhan Bey'e, sınıfına gireceği sırada müdür bir çuval ayakkabı verir. Bir hayır sahibinin her yıl tüm okula ayakkabı dağıttığını öğrenir:

“Müdür bana gülümseyerek baktı:

“Üç yıldır buradayım, üç yıl boyunca bir hayır sahibi bu zamanlarda çocuklara dağıtmak üzere ayakkabı gönderir. Biz, önceden numaraları tesbit edip bildiririz, ona göre gelir.” (NI, 2001: 70-71)

10. Nefesiyle Isınanlar - Kanadı Kırık Leylek adlı öyküde Süleyman, tarlada son kalan ürünleri toplaması için dedesine yardım eder:

“Süleyman, önce dedesine yardım etmeye gayret göstermiş, sonunda çalışmaktan bıkip, su arkının kenarına çökmüş ve çamurdan heykelcikler yapmaya çalışıyor; yapamayınca kızıp, tekrar bozuyordu...” (NI, 2001: 79)

11. Nefesiyle Isınanlar - Kanadı Kırık Leylek adlı öyküde Süleyman tarlada oyalanırken bir yavru leyleğin direğe çarpıp yere düştüğünü görür. Dedesiyle giderler ve leyleğin kanadının kırılmış olduğunu görürler. Dede, leyleği iyileştirmek için eve götürür:

“Hasan Dede, torununu teskin etti:

‘Merak etme oğlum’ dedi. ‘İyileşecek... Ama tedâvisi biraz uzun sürer. Ne yapalım? Bu kışı da bizimle geçirir. Nasıl olsa diğer leylekler önümüzdeki yaz yine gelirler. O zaman birleşirler herhâlde...’

Ahi, iyileşir miydi acaba? Bunu Hasan Dede de bilmiyordu. Yavru leyleği koltuğunun altına incitmeden kıstırdı. Süleyman’la birlikte köyün yolunu tuttular...” (NI, 2001: 82-83)

12. Nefesiyle Isınanlar - Peşin Alınmış Ücret adlı öyküde yaşlı bir adam hasta olur ve eşi onu hastaneye götürür. Hastane ücretini ödemek için doktora evin tapusunu sunduğunda doktor, yaşlı adamın daha önce kendisinin eğitim masraflarını karşıladığını söyler. Hastane ücretini yaşlı kadından almaz:

“Yaşlı kadın, hayretten hayrete geçiyordu. Dudakları titredi:

‘Allah sizden râzı olsun oğlum’ diye inledi. ‘Yalnız hastane ücretini nasıl ödeyeceğiz?.. Evimizin tapusu... Ücretinizi...’

‘Bu hastane benim, Selime Teyze’ dedi. ‘Ben, ücretimi yirmi sene önce Rıza amcadan peşin olarak almıştım. Daha ortaokuldayken, devlet parasız yatılı sınavına katılabilmem için, kasabadan ilimize gidiş dönüş paramı hayrına o vermişti dul anama... Daha size ve insanlara borcum var... Ben evinize de geleceğim. Geçmiş olsun...’” (NI, 2001: 98-99)

13. Solmayan Çiçek - Yağmur Kız adlı öyküde bir köye atanan Nâzım Öğretmen, muhtarın kaybolan bir kıza baktığını görür. Öğretmen, hiç konuşmayan bu kıızı konuşturur ve ailesiyle irtibat kurulmasını sağlar:

“O gece, hep onunla ilgilendim. Ve sonunda dilini çözmeyi başardım... Bu çocuk kaçırılmıştı. Nedense, onu kaçıranlar, bu zavallı kızcağızı şehirlerarası yolun bu köye bakan yanında ve yağmura rağmen otomobilden indirmiş, sonra da basıp gitmişler... Adı da bir güzel ki... Gülendâm...”

O sabah, muhtarı ve Gülendâm’ı alıp kasabaya gittim. Gülendâm’ın ifâdesine göre, öğlene kadar ailesiyle irtibat kuruldu. Ve ertesi gün, ailesi gelip çocuklarını aldılar... Ne kadar mutlu olduklarını anlatamam.” (SÇ, 2001: 27)

14. Solmayan Çiçek - Selin Getirdiği Öğretmenler adlı öyküde Hasan o yıl okula gönderilmez ve babasına yardım için köyde kalır:

“Bu yıl artık çok geçti. Ve Hasan, hiç değilse köy yerinde yapılması gereken işlerde babasına yardımcı olacaktı.” (SÇ, 2001: 30)

15. Solmayan Çiçek - Selin Getirdiği Öğretmenler adlı öyküde Hasan eve giderken çalı çırpı toplamak ister. Dere kenarına geldiğinde sele kapılmış iki kişi görür ve hemen onlara yardımcı olur:

“Hasan, elindeki çalı çırpılarla dereye doğru koştu... İki genç adam, kırık bir kapıya veya kopmuş bir çit parçasına benzeyen tahtalara tutunmaya çalışıyorlardı... İkisi de en çok yirmibeş-otuz yaşlarındaydılar ve hiç de o yörenin insanlarına benzemiyorlardı...”

Hasan daha fazla düşünmedi. Alışkın ve cesur bir hareketle elindeki çalılara, belindeki ipin bir ucunu bağladı. Diğer ucunu da, hemen yanı başındaki karaağacın gövdesine bir sıkı sardı... Adamlar tutundukları salla birlikte Hasan’ın hizasına kadar gelmişlerdi...

Uzun uzun anlatmaya gerek var mı? Hasan, kahramanca bir hareketle ve aklını kullanarak bu iki genç insanın hayatını kurtarmış, sonra da alıp köye getirmişti... Adamlar o gece Hasan’ların misafiri oldular...” (SÇ, 2001: 33-34)

16. Solmayan Çiçek - Selin Getirdiği Öğretmenler adlı öyküde iki öğretmenin hayatını kurtaran Hasan’ı babası o yıl okula gönderememiştir. Öğretmenler bunu öğrenince Hasan’a yardımcı olmak isterler. Onu atandıkları kasabadaki evlerinde bir yıl misafir etmek ve okul masraflarını karşılamak isterler:

“Yemekten sonra, Hasan’ın babası derdini anlattı.

Ve sözünü şöyle tamamladı:

‘İnşallah seneye, sizin okula kaydını yaptıracağım. Bu sene artık geçti. İmkânım elvermez...’

Bunun üzerine, öğretmenlerden biri atıldı:

‘Bizim için kasabada bir ev kiralanmış. Arkadaşlar telefonla bize bildirdiler. Zaten biz iki arkadaş bu evde kalacağız. Hasan bizim hayatımızı kurtardı. Biz onun bir yılını kurtarmışız çok mudur?..’

Diğer ekledi:

‘Hem öğrencimiz olur, hem küçük kardeşimiz. Bu sene Hasan’ın bütün masrafları bizden... Hazırlansın, inşallah yarın iki kişi değil, üç dost olarak kasabaya gideceğiz...’” (SÇ, 2001: 34-35)

17. Solmayan Çiçek - En Hızlı Bisiklet adlı öyküde Ayfer, bir yarışmadan bisiklet kazanır. Bacakları pedala yetişmediği için binemez. Babası yardımlaşarak bisiklete binebileceklerini söyler:

“Babası, bir süre kızının gözlerine sevgi ile karışık bir heyecanla baktıktan sonra, apansız bir teklifte bulundu:

‘Bir bisiklet gezintisine ne dersin kızım?..’

Ne mi derdi?.. Ayfer’in sevinçten aklı çıkayazdı... Yerinden sıçrayıp, babasının bacaklarına sarıldı. Sonra ellerini çırpı. Sonra da... Yine o ezikliğiyle başını öne eğdi:

‘Ama nasıl olur baba?..’ diye inledi. ‘Bacaklarım pedallara yetişmiyor ki...’

Babası güldü. Kızının saçlarını okşarken konuştu:

‘Önemli değil kızım. Birlikte bineriz. Yardımlaşma ne güne duruyor? Ben pedalları çeviririm, sen gidonu tutarsın... Olmaz mı?..’

Ayfer sevinçten çıldıracaktı. Odanın içinde kelebekler gibi uçtu.” (SÇ, 2001: 48-49)

18. Solmayan Çiçek - Tosbağa adlı öyküde Orhan köyde amcasının oğluyla gezerken bir kaplumbağanın ters döndüğünün görür. Amcasının oğlu umursamazken Orhan hayvana üzülür ve onu düzeltir:

“Hayvancağız, besbelli ki, çok uzun zamandan beri böylece duruyordu. Belki ikindiden, belki de öğleden beri güneşin yakıcı sıcaklığı altında boş yere çırpınıp durmuştu... Ama bütün çabalarına rağmen, bacaklarını yere değdiremediğinden,

sırtında taşıdığı taş gibi kabuğunun içinde hapsolmuştu... Çok yorulmuş olmalı ki, hareketleri bile isteksiz ve fersizdi... Orhan, hemen kaplumbağayı tutup düzeltti. Bir kısmı dışarda kalan bacaklarını içeri çeken hayvan, ürkek ürkek nefeslenerek durdu...” (SÇ, 2001: 65)

19. Solmayan Çiçek - Hazine Sandığı adlı öyküde Kenan, izlediği filmde etkilenir ve o gece rüyasında Mişel adlı bir korsan tarafından kaçırıldığını görür. Onu kötü kişilerin elinden bir levent kurtarır:

“Kenan, gemiye çıkınca korkusu daha da arttı. Etrafını alan çirkin yüzlü tayfalar, yılışık gülüşlerle, salyalı ağızlarla çevresinde dönüp duruyorlardı... Artık ellerinden kurtulamazdı. Mutlaka onu öldürürlerdi...”

Birden gök gürültüsü gibi bir ses duyuldu:

‘Bırakın bre o çocuğu!..’

Kenan, sesin geldiği yere baktı. Bacaklarını iki yana açmış, ay yüzlü, kaytan bıyıklı bir levent gördü. Hemen koşup yanına gitti. Ne Mişel, ne de diğer tayfalar tek kelime söylemediler, öylece kalakaldılar...” (SÇ, 2001: 74-75)

20. Solmayan Çiçek - Akide Şekerleri adlı öyküde Pelin ile babası iftardan önce çarşıya çıkarlar. Pelin, şeker dükkânından akide şekerleri alır. Onu da yolda kimsesiz bir çocuğa verirler. Çocuğa para da verirler:

“Caddenin bir yerinde yalınayak bir çocuk gördü. Babası farkında değildi. Elini çekti ve gözüyle çocuğu gösterdi. Babasına:

‘Bu çocuğa biraz para verebilir misin babacığım?’ dedi.

Babası hiç düşünmeden bir miktar parayı çocuğun eline sıkıştırdı. Pelin, kısa bir düşünmeden sonra, en çok sevdiği akidelerinin içinde bulunduğu küçük paketi poşetten çıkarıp çocuğa verdi...” (SÇ, 2001: 98)

21. Solmayan Çiçek - Pembe Elbise adlı öyküde Tülay’ın ailesi, onun bayramlık elbisesinin aynısından komşularının kızına da alırlar. Tülay elbiseyi küçük kıza vermek için paket hazırlar, annesi ona yardım eder:

“Paketi hazırlamama yardım eden annem, kapıdan çıkarken sıkı sıkı tembih etti.” (SÇ, 2001: 106)

22. Eskimeyen Arkadaşlar - Bir Günlük Çocukluk adlı öyküde annesi ve babası Süleyman'a tekerlekli bir oyuncak yapar. Süleyman oyuncuğıyla oynarken tekerlek birden kırılır ve Salih Dede oyuncuğunu tamir eder:

“Gidip, bir kenara düşmüş olan tekerleğı getirdim. Salih Dede, yerden bir taş alıp, çiviyi düzeltti. Tekrar yerine çaktı... Yeleğinin cebinden kendir çıkardı. Çatalın ucuna bir güzel doladı.” (EA, 2002: 58-59)

23. Eskimeyen Arkadaşlar - Yavru Kuş adlı öyküde bir çocuk ve annesi, evlerinin çatılarından yavru bir kuşun düştüğünü görürler ve onu yuvasına geri koyarlar:

“Avucumdaki serçe yavrusunu incitmeden okşayan anam, parmağıyla çatımızdaki bir yeri işaret ederek:

‘Bak oğlum’ dedi. ‘Orada bir serçe yuvası var. Sanırım bu yavru uçma denemesi esnasında bahçeye düşmüş. Sen şimdi şu merdivene tırman ve yavruyu incitmeden yuvasına yerleştir. Ondan sonrasını serçeler kendi aralarında başarırlar...’

Duvara dayalı tahta merdiveni gösterdiği yere doğru çeken anam, kaymaması için tuttu. Ben, avucumdaki serçeyi incitmeden ve tekrar yere düşürmeden yuvasına koymak için ağır ağır tırmandım.

Serçeler çıldırıyorlardı. Nerdeyse gözlerimi çıkaracaklardı...

Sonunda yuvayı buldum. Yuvada iki yavru daha vardı. Beni görünce gagalarını kocaman açıp, tüy gibi sesleriyle cıvıldaştılar. Onları daha fazla korkutmamak için, elimdeki yavru serçeyi dikkatle kardeşlerinin yanına yerleştirip, merdivenden indim...” (EA, 2002: 74-75)

24. Eskimeyen Arkadaşlar - Beslenme Çantası adlı öyküde Abdullah ve Behlül sabah okula giderken iki çocuk Behlül’ün yanından geçerken onun beslenme çantasına çarpar. Çanta yere düşer, içindekiler dağılır. Abdullah arkadaşına çantayı toplamada yardım eder:

“Abdullah, Behlül’ün elindeki beslenme çantasını aldı. Bezle içini dışını temizledi. Sonra yere çömeldi. Kendi beslenme çantasındaki yiyeceklerden, meyvelerden bölerek Behlül’ün çantasına bir güzel yerleştirdi...” (EA, 2002: 82)

25. Eskimeyen Arkadaşlar - Yardım Parası adlı öyküde öğretmen, birgün sınıfa gelir ve Bosna’da yaşanan kötü olaylardan ötürü oradaki çocuklar için yardım toplanacağını söyler:

“Çocukların çehresinde dayanılmaz bir acı dalgası dolaştı. Öğretmen, sanki o anları yaşıyormuş gibi sendeleyerek yerinden kalktı. Bir süre ileri geri yürüdü sınıfın içinde. Sonra yine yerine geçti.

‘Bosna’daki çocuklar için bir yardım kampanyası açılmış. Okulumuza bu haber, ne yazık ki bugün ulaşmış. Hazırlıksız da olsak, bugün hemen bir şeyler toplayıp Milli Eğitim Müdürlüğüne ulaşturalım istiyoruz... Üzerimizdeki harçlıklardan ve gönlümüzden koparılan bu yardım kervanına katmak zorundayız. Yardımda zorunluluk yoktur. Hatta, daha fazla yardımda bulunmak isteyenlere, bu yardım için bankada açılan hesap numarasını verebilirim. Şimdi sınıf başkanınız dolaşarak, adınızı ve yardım miktarını bir kâğıda yazarak, sizden para toplayacak. İçinizden ne gelir, gönlünüzden ne koparsa çocuklar...’ diye sözünü tamamladı.” (EA, 2002: 87-89)

26. Kanarya Gülü - Garip adlı öyküde Garip adında kimsesiz bir adama yaşadığı yerdeki manav yardım eder:

“Ekmeğini koynuna sokan Garip, paltosuyla ekmeğini gizler; doğruca bir manava gider. Uygun bir durum gözleyip, hiçbir şey demeden, paltosunun arasından ekmeğinin ucunu gösterirdi.

Ekmeği gören manav, Garip’in ne demek istediğini anlar ve isteği hemen yerine getirilirdi... Bu istek, yerine göre ya bir salkım üzüm, ya irice bir domates, ya da bir salatalık olabilirdi...” (KG, 2015: 13)

27. Kanarya Gülü - Düdük Çalabilen Kaymakam adlı öyküde Ercan Bey, yeni atandığı yerde arkadaşlarından yardım görür. Arkadaşları onun için kiralanan eve eşyalarını taşır. Eşyalarını yerleştirmeye yardım eder:

“Her meslekte arkadaşlık arkadaşlıktır. Sağ olsunlar, bizim için kiralanan eve, eşyalarımızı bile taşıtmışlar. Yemek yedikten sonra ve biraz dinlendikten sonra evimize gittik.

Yerleşmemiz çok uzun sürmedi. Komşu ve arkadaşların yardımıyla eşyalarımızı bir güzel yerleştirdik.” (KG, 2015: 54)

28. Kanarya Gülü - Yetimler Günü adlı öyküde yetim ve öksüz olan çocuklar toplanır, kendilerine bir grup ve gün oluştururlar. Amaçları, yardıma muhtaç çocuklara yardım etmektir:

“Başkan, yutkundu. Sözlerini toplamaya çalıştı...”

- Amacımız, çalışmayan sakat veya henüz çok küçük olan yetimleri koruyup desteklemektir... Onlara da harçlık vermek, okuyanlara kendimizce yardımda bulunmak istiyoruz...” (KG, 2015: 97)

29. Kanarya Gülü - Yetimler Günü adlı öyküde yetim çocuklarla karşılaşır onları dinleyen adam, çocukların durumuna üzülür. Onlara yardım etmek için cebindeki paranın hepsini başkan olan çocuğa verir. Gruba girdiğini ve bu parayı da giriş aidatı olarak verdiğini söyler:

“Çocuklar birbirine baktılar. Karşı çıkan olmadı. Baktım, yağmur da hafiflemişti. Pantolon cebimdeki paralarımın tamamını “Giriş Aidatı” olarak çıkarıp başkana verdim...” (KG, 2015: 98)

30. Kanarya Gülü - Görünmeyen Yük adlı öyküde genç bir kadın, yolun kenarına oturmuş yaşlı bir kadına kalkması için yardım etmek ister:

“Genç kadın yardım etmek istedi. Ancak, ninenin neresinden tutacağına bir türlü karar veremedi.” (KG, 2015: 104)

31. Kanarya Gülü - Görünmeyen Yük adlı öyküde yaşlı kadın giderken genç kadın bir şeye ihtiyacının olup olmadığını sorar. Ona yardım etmek ister:

“-Ne zahmeti, dedi genç kadın. Bir maşrapa suyun lafı mı olur... Başka bir şeye ihtiyacın var mı nine? N’olur çekinme...” (KG, 2015: 106)

32. Kanarya Gülü - Parmak Bebek adlı öyküde Barış, bahçede resim yaparken parmağı yaralanan bir adamın kendisinden yardım beklediğini görür. Konuşamayan bu adama yardım eder, yarasını sarar:

“Korkumun yerini, acıma duygusu aldı. Benden yardım isteyen birine yardım etmeliydim...”

Bahçe kapısını açtım. Dev konuğumu içeri aldım. Çekiniyordu... Parmağını göstererek, onu saracağı söyleyince direnmedi. Az önce çalıştığım yere getirdim. Oraya oturmasını söyledim. Söylerken de sürekli elimle işaret ediyordum. İşaretler, sözlerimizin anlaşılmasına yardımcı oluyordu. O da benim gibi yapıyor, dile getirmekte zorlandığı sözcükleri işaretlere bindiriyordu...

Konuğum oturunca, hemen içeri girdim. Ne yazık ki, evimizde bir ecza dolabımız olmadığı gibi, tendürdiyot benzeri bir şey de yoktu. Bir maşrapa suyla, temiz bir bez parçası buldum.

Zaten tırnağın yanında incecik bir kan sızıntısı vardı. Belli ki yürürken taşa çarpmıştı. Yıkayınca kanı durdu. Bezden yırttığım ince bir parçayı sarmak için ayırdım. Sonra da, parmağı bir güzel silip kuruladım. Sora sarmaya gelmişti. Dev adam, uslu uslu duruyor, büyük bir hayranlıkla yaptığım işi izliyordu...” (KG, 2015: 112-113)

33. Kanarya Gülü - Parmak Bebek adlı öyküde Barış bir akşam okuldan eve dönerken köpeklerden korkar, eve nasıl gideceğini düşünürken parmağını sardığı Dilaver ona yardım eder:

“Dilaver, hiçbir ley söylememe gerek bırakmadan bavul ve valizimi aldı. Benim için taşınamaz ağırlıkta birer yük olan bu şeyler, Dilaver’in ellerinde birer oyuncak gibi kalıyordu.

Beni ta eve kadar getirdi. Belli ki, köpekler de ona yaklaşmıyorlardı. Yol boyunca ne bir köpeğe rastladık, ne de bir köpek havlaması duyduk...” (KG, 2015: 118)

34. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde Orhan köye, yengesinin yanına gider. Her gün bir sürü iş yapan yengesine yardım etmek ister:

“Kadıncağız, bir yandan hamur yoğurur, bir yandan ocakta aş kotarırdı. Bu yetmezmiş gibi, sacayağı üzerine çevirdiği sacda da bazlama yapardı. Orhan, elinden geldiğince yengesine yardım etmek istese de, bunda başarılı olamazdı.” (KG, 2015: 130)

35. Kanarya Gülü - Yalın Ayaklar adlı öyküde Orhan, Şemsi Dede ile birlikte tarlaya giderken onun yalın ayak yürüdüğünü fark eder. Ayakkabılarını çıkarır ve onun gibi yürümeye başlar. Bir yerde canı yanar ve tarladaki çalışanlardan biri ona yardım etmek ister:

“Şemsi Dede, çoktan biçilmiş tarlayı geçmişti bile. Uzaktan Orhan’ı gören ırgatlardan biri koşarak geldi, onu kucağına almak istedi ama Şemsi Dede’nin top gibi sesiyle vazgeçti. Sadece elindeki bazlama bohçasını aldı...” (KG, 2015: 134)

36. Hacı Leylek adlı öyküde bir gelin, bebeğini bir leyleğin götürdüğünü görür. Feryadına köylüler yetişir. Hep birlikte bebeği kurtarmak için uğraşırlar:

“Gelinin çığlıklarına, civar tarlalarda çalışan köylüler yetişmiş. Hep birlikte yamaçlara doğru uçan leyleği kovalamaya başlamışlar.” (HL, 2014: 13)

37. Tatlı Dil adlı öyküde bir dede, köyde sel olunca evleri yıkılan insanları kurtarmak için yardım çağırır. Dede ve torunu, gelen insanlarla birlikte yardıma koşarlar:

“Dede ile torun, gelen yardımcı insanlarla birlikte sağ kalanları kurtarmışlar.”
(TD, 2014: 15)

38. Ağlayan Serçe adlı öyküde Tuba, yavrularına yiyecek götüremeyen anne serçeye yardım eder:

“Daha Tuba ağzını açmadan, minik serçe gagasını açtı. Tüy gibi bir sesle sızlanmaya başladı...”

‘Ben bir anneyim’ dedi. ‘Her taraf karlarla kaplı. Yavrularım yuvada bekler dururlar... Hiç bir yerde yem bulamadım... Üstelik...’

Tuba daha fazlasını bekleyemedi. Hemen mutfağa koştu. Annesi orda yoktu. Avucuna, biraz pirinç, biraz bulgur ve azıcık da ekmek ufağı alıp, tekrar odasına geldi. Serçe oradaydı...” (AS, 2014: 13)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Her uygarlığın kendine özgü bir değerler sistemi vardır. Bu değerlerin geleceğe aktarılmasında aile, okul, toplum gibi pek çok kurumun önemli bir yeri vardır. İçinde bulunduğumuz çağ, teknolojinin geliştiği, küreselleşmenin arttığı, medyanın daha hızlı ve etkili olduğu bir çağdır. Bu etkenler aileyi, eğitimi, değerlerin genç nesillere aktarılmasını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle çocuk, çocukluk, değer üretimi ve aktarımı gibi konularda farklılıklar yaşanmıştır.

Teknolojinin özellikle televizyon, internet ve görsel medya alanındaki kullanımları toplumumuzun benimsediği pek çok değere zarar vermektedir. Bu kanallar aracılığıyla millî değerler yerine popüler kültür hızla yayılmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin'in deyimiyile "kargo kültür" (Şirin, 2016: 72) daha çok benimsenmektedir. Televizyonu, interneti bilinçsizce kullanan çocuklar kendi kültürüne yabancılaşmakta ve bu kanallardan aldığı kültür ve değerleri yaşamaktadır. Çocuklar bu kaynaklardan daha fazla etkilenmektedir. Yaşanan bu durum değerlerimiz açısından sorun oluşturmaktadır.

Araştırmada Sadettin Kaplan'ın çocuklar için yazdığı 16 öykü kitabı 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerler açısından incelenmiştir. Bu öyküler Sena Dizisindeki Uçan Simitler, Ezan Çiçeği, Nefesiyle Ismanlar, Solmayan Çiçek ve Eskimeyen Arkadaşlar; Tuba Dizisindeki Konuşan Bebek, Hacı Leylek, Tatlı Dil, Ninemin Ödevleri, Annemin Kanatları, Kadife Cıvciv, Ağlayan Serçe, Tavus Kuşu, Kokulu Karga, Pamuk Kedi; içinde 13 öykü olan Kanarya Gülü'dür. Bu öykü kitaplarında toplam 146 bulguya rastlanmıştır.

Yazarın incelenen çocuk öykülerinde kök değerler tespit edilmiştir. Genel olarak Tuba Dizisindeki öykülerde diğer öykülere göre daha az kök değer görülmüştür. Buna karşın Sena Dizisi ve özellikle Kanarya Gülü adlı kitapta çok sayıda kök değer olduğu tespit edilmiştir.

Kök değerler arasında en çok sevgi (55), daha sonra yardımseverlik (38) ve sorumluluk (23) tespit edilmiştir. Bu değerler arasında en az adalete (2) rastlanırken vatanseverlik ile ilgili herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir.

Öykü kitapları arasında ise Kanarya Gülü en çok değere sahip olan (40) kitapken; Konuşan Bebek (1), Kadife Cıvciv (1) ve Pamuk Kedi (1) ise en az değere sahip olan kitaplardır.

Değerler, olaylar ve kişiler aracılığıyla bazen dolaylı bazen de doğrudan verilmiştir. Verilmek istenen iletiler, okuyucuya çoğunlukla örtük bir şekilde sunulmuştur. Örneğin Nefesiyle Isınanlar adlı kitaptaki aynı adlı öyküde mesaj dolaylı olarak verilmiştir. Tuba Dizisindeki öyküler ise çocuklara doğrudan mesaj vermektedir.

Öykülerin bazılarında çocukların yanlış değerlendireceği durumlar bulunmaktadır. Örneğin, Gökkuşuğu adlı öyküde Ziya Öğretmen, Leyla'yı kızdıran çocuklar hakkında onları döveceğini söyler. Bu durum, metni okuyan çocuklar için olumsuz bir örnek olabilir. Aynı şekilde Kanadı Kırık Martı adlı öyküde martılar, kendine yardım eden kişinin evine her gün balık bırakmaya başlar. Bu öyküde çocuklar, iyiliğin mutlaka somut bir karşılığının olacağı mesajını alabilir. Öykülerde buna benzer durumlar, olumsuz değer olarak çocuk tarafından benimsenebilir. Bu nedenle metni veren kişinin metni önce kendisinin okuması yerinde olacaktır.

Öykülerdeki başkahramanlar hep çocuklardır. Yazar, her öyküde çocuğu merkeze almıştır. Metni okuyan çocukların kolaylıkla özdeşim kurabileceği çocuk tipleri görülmektedir. Çocuklar; yetim, çalışan, okula giden, sınava hazırlanan, tatilde memleketine giden mazbut çocuklardır.

Öykülerde çoğunlukla bir aile vardır. Ailede dede, nine gibi aile büyüklerine de yer verilmiştir. Sadettin Kaplan, ailenin çocuk için ne kadar önemli olduğunu gösterir. Bazı öykülerde ailesi olmayan çocuklar vardır. Bu çocuklar öyküde mutlaka ailenin eksikliğini hisseder. Sıcak bir yuvanın değeri ortaya konur. Metinlerde geçen aile fertleri genellikle olumlu özellikler gösterir. Kaplan, bu kişiler aracılığıyla çocukları olumlu ve samimi aile ortamına özendirmeye çalışır. Birkaç öyküde olumsuz özellik gösteren kişiler vardır. Bu kişilerin olduğu öykülerde de mutlaka olumlu özellik gösteren bireyler ön plana çıkarılmıştır. Yazar, her aile ortamında iyi ve güzel olanı göstermeye çalışmıştır.

Öykülerdeki aile örneklerinde dikkati çeken bir özellik anne, baba ve çocuklar dışında aile büyüklerinin de aynı evde yaşamasıdır. Öykü kahramanları olan çocuklar genellikle dedeleriyle ya da nineleriyle vakit geçirmekte ve onlardan bir şeyler öğrenmektedir. Burada ailenin ve aile büyüklerinin önemi gösterilmektedir. Batılı tarzdaki çekirdek aile yerine geleneksel aile ön plana çıkarılmaktadır.

Yazar, olayları çoğunlukla duygusal çerçevede kurgulamıştır. Aile bireylerinden birini kaybeden çocuğun yaşadıkları, yoksulluk çeken kişinin yaşadığı utanma duygusu,

çalışmayan bir babanın evine ekmek götürme çabası gibi konular ve olaylar anlatılmıştır. Olaylarda olumlu değerlere vurgu yapılmıştır. Olumsuz değerlerin yanlışlığı vurgulanmış; buna karşın hoş giden ve güzel davranışlar ise ön plana çıkarılmıştır.

Sadettin Kaplan, öykülerinde kısa cümleler kullanmıştır. Cümle yapısı bakımından öyküler, çocukların yaşına uygundur. Ancak bazı öykülerdeki mesajlar, ilköğretim birinci kademedeki çocukların tek başına yorumlayabileceği nitelikte öyküler değildir. Örneğin, Kanarya Gülü adlı kitaptaki Dağı Dolanan Yol, Islak Sular, Görünmeyen Yük adlı öyküler kısa ve anlaşılır cümlelere rağmen o yaş gurubundaki çocuklar tarafından tam olarak anlaşılabilir.

Öykülerde nadiren deyim kullanılmış fakat atasözüne rastlanmamıştır. Çocukların kelime haznesini geliştirecek farklı kelime kullanımları da yoktur. Günlük konuşma dili metne hâkimdir.

İncelenen öykülerde yazım yanlışlığı ve anlatım bozukluğuna rastlanmamıştır. Noktalama işaretlerinin bazı yerlerde gereksiz yere kullanıldığı görülmektedir. Özellikle üç noktanın fazla kullanılması sayfada kalabalık bir görüntü oluşturmuştur.

Bir kitapta ilk göze çarpacak şey, kitabın dış görünüşüdür. Sadettin Kaplan'ın Sena Dizisindeki öyküleri ciltli kitaplardır. Dış kapaktaki ve kitabın içindeki görseller öyküleri yansıtsa da daha ilgi çekici şekilde olabilir. Tuba Dizisi görsel açıdan çocuklara hitap etmektedir, görsellerin her sayfada kullanılması çocukların ilgisini çekebilir. Kanarya Gülü'nün görselleri sade ve yeterlidir. Sayfalarda yumuşak tonlarda renkler seçilmiştir.

Sonuç olarak Sadettin Kaplan'ın çocuk öykülerinde, 2019 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerlere 1 değer hariç rastlanmıştır. Çocuklara özellikle sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri verilmek istenirse bu öykülerin eğitim içinde kullanılması iyi bir seçim olacaktır. Sadettin Kaplan'ın öyküleri ilköğretim düzeyindeki öğrencilere tavsiye edilecek eserlerdir.

Öneriler

1. 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda verilen öğretim programı amaçlarından biri “ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevî değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren” (MEB, 2019: 3) bireyler yetiştirmektir. İncelenen

öykülerde bu değerlere ait bulgular tespit edilmiştir. Çocuklara bu değerleri vermek isteyen öğretmenler ve veliler bu öyküleri tercih edebilir.

2. Kanarya Gülü adlı kitabın ve Sena Dizisine ait kitapların değerler bakımından daha zengin olduğu görülmüştür. Bu kitaplardaki öyküler ders kitaplarına alınabilir. Öğretmenler değerler eğitimi için bu kitaplardaki öyküleri sınıfta okuyabilir ve sınıf içi çalışmalarda kullanabilir.

3. Sadettin Kaplan'ın incelenen öyküleri; öğrencilerine özellikle sevgi, yardımseverlik ve sorumluluk değerlerini vermek isteyen öğretmenler ve veliler için iyi bir kaynak olabilir.

4. Sadettin Kaplan'ın incelenen çocuk öyküleri dil ve üslup, konu, tema bakımından 8-13 yaş aralığındaki çocuklar için uygundur. Anlatılardaki başkahramanların çocuk olması, öyküyü okuyan çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Çocuk kahramanlar sayesinde öyküyü okuyan çocukların empati kurması daha kolay hâle gelebilir. Bu durum yeni okumalarla sınıf içinde yeniden gözlenmelidir.

5. Dilin kurallarından biri noktalama işaretleridir. İncelenen öykülerde bazı noktalama işaretlerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Sena ve Tuba Dizisindeki kitaplarda özellikle üç noktanın göz yorucu biçimde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Öykülerin hitap ettiği yaş düzeyi dikkate alınırca noktalama işaretlerinin daha dikkatli kullanılması gerekmektedir.

6. İncelenen eserlerde acıklı olaylar, zor durumlar, yoksulluk ve yetim kalmak gibi konular işlenmiştir. Yazar vermek istediği mesajları bu konular aracılığıyla anlatmıştır. Öykülerin hitap ettiği yaş düşünülürse bu konulardan farklı olarak neşeli, mizah içeren, eğlenceli konuların anlatılması çocukların ilgisini daha çok çekebilir.

7. Değerler eğitimi çocukları doğru eserlerle, doğru türlerle karşılaştırarak yapmak daha yerinde olacaktır. Bu konuda öğretmenler ve aileler çocuklar için gerekli yönlendirmeleri yapmalıdır. Yetişkinler kitapları ilk olarak kendileri okumalı ve incelemelidir. Okul, veli ve öğretmen bu konuda iş birliği içinde olmalıdır.

8. Değerler eğitimi toplum açısından önemlidir. Toplum için çocuklar iyi eğitilmelidir. Değerler eğitimi öğretmen yetiştirmede de kullanılmalıdır. Öğretmenler için hizmet içi eğitimler düzenlenmeli ve değerler konusunda tüm öğretmenler bilgilendirilmelidir. Öğretim programlarında değerler eğitimine ayrı bir yer verilmelidir.

9. Sadettin Kaplan'ın incelenen çocuk öyküleri "kök değerler" bakımından oldukça zengindir. Yazarın romanları ya da yetişkinler için yazdığı öyküleri de bu açıdan incelenebilir.

10. "Kök değerler" eğitim için olduğu kadar sosyal yaşam için de önemlidir. Bu alanda öğrencilere yazarın kök değerler bakımından zengin bir öyküsü okutulabilir. Öğrencilerin öyküde yer alan değerleri ne kadar benimsedikleri ve günlük yaşamlarında nasıl uyguladıkları çeşitli yollarla incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akın, M. (2009). *Türk Çocuk Edebiyatında Bilimkurgu*. İstanbul: Bizim Kitaplar Yayınevi.
- Aksoy, R. (2013). *Değer ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: D-Eğitim Değer Eğitim Merkezi Yayınları.
- Alpay, M. (1987). Okul Öncesi Dönemde Edebiyatın İşlevi. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* içinde (ss. 523-528). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak. *Eğitime Bakış*, 7(19), 39-45.
- Ayyıldız, M. ve Birgören, H. (2009). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bakiler, Y. B. (02.07.2011). Sadettin Kaplan'ın Alkışlanacak Eseri: Neva Teli. *Türkiye Gazetesi*, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yavuz-bulent-bakiler/496490.aspx>. (Erişim Tarihi: 20.12.2020).
- Bates, H. E. (2001). *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Bayburtlu, Y. S. (2015). 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(15), 137-158. https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1087827817_9BayburtluYavuzSelim-egt-137-158.pdf&key=19012
- Bilgegil, K. (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri* (2. Baskı). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Chapman, G. (2012). *Beş Sevgi Dili*. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2012). *'Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim* (42. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak Güleç, H. ve Geçgel, H. (2012). *Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Çetin, N. (2009). *Roman Çözümleme Yöntemi* (7. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Çetin, N. (2017). *Türk Hikâyesi Tahlilleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2015). *Karakter Eğitimi El Kitabı* (4. Baskı). Ankara: Nobel.
- Fitcher, J. H. (2012). *Sosyoloji Nedir*. (Çev: N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökçe, O. (1994). Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri. *Ata Dergisi*, (6), 131-134.
- Gökozan, İ. (2015). (28.04.2015). Çocuğunuza Vereceğiniz En Güzel Hediye: Öz Denetim. *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/uzman-klinik-psikolog-ipek-gokozan/cocugunuza-vereceginiz-en-guzel-hediye-oz-denetim-2051530> (Erişim Tarihi: 25.03.2020).
- Gümüş, S. (2001). *Öykücülüğümüzün Kısa Tarihi*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Gündüz, S. (2003). *Öykü ve Roman Yazma Sanatı*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi üzerinde Araştırmalar Ahlâk Psikolojisi, Ahlâkî Değerler ve Ahlâkî Gelişme* (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- İlhan, A. (2000). *Gerçekçilik Savaşı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kagge, E. (2020). *Gürültü Çağında Sessizlik*. İstanbul: Alfa.
- Kaplan, S. (1983). Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı. *Türk Edebiyatı*, (111), 27.

- Kaplan, S. (2000). *Ezan Çiçeği*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2000). *Uçan Simitler*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2001). *Nefesiyle Isınanlar*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2001). *Solmayan Çiçek*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2002). *Eskimeyen Arkadaşlar*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Ağlayan Serçe*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Annemin Kanatları*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Hacı Leylek*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Kadife Cıvıv*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Kokulu Karga*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Konuşan Bebek*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Ninemin Ödevleri*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Pamuk Kedi*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Tatlı Dil*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2014). *Tavus Kuşu*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Kaplan, S. (2015). *Kanarya Gülü*. İstanbul: Aden Yayınevi.
- Kavcar, C. (1994). *Edebiyat ve Eğitim* (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim* (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Kesgin, S. (2018). *Cumhuriyet Dönemi Ahlak Eğitimi*. Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları.
- Keskin, Y. (2016). Değerlere Genel Bir Bakış: Tanımı, Özellikleri, İşlevi ve Sınıflandırılması. İçinde; *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, Mustafa Köylü, (ss. 19-52). Ankara: Nobel.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Yayınevi.
- Köylü, M. (Ed.). (2016). *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Kur'an-ı Kerim*, Nisa Sûresi, Ayet 58.
- Kur'an-ı Kerim*, Nahl Sûresi, Ayet 90.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar)*, Ankara.
- Nazıroğlu, B., Gün, A., Kılıç, A. İ., Kaya, F. (2016). Temel Ahlaki Değerler. İçinde; *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, Mustafa Köylü, (ss.181-252). Ankara: Nobel.
- Oğuzkan, F. ve Alaylıoğlu, R. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü* (2. Baskı). İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.
- Onat, H. (2015). *Adalet Olmadan İnsanlık Olmaz*. <http://www.hasanonat.net/index.php/55-adalet-olmadan-insanl-k-olmaz>. (Erişim Tarihi: 08.12.2020).
- Ökten, S. (2015). *İçimde AVM Var!*. İstanbul: Tuti Kitap.
- Ökten, S. (2020). *Fincanımda Cola Var!* (10. Baskı). İstanbul: Tuti Kitap.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgular Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özensel, E. (2014). Sosyolojik Bir Olgular Değer. *Değerler Eğitimi*. içinde (ss. 14-34). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Postman, N. (2018). *Televizyon: Öldüren Eğlence* (8. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sadettin Kaplan, (b.t.). Aralık 20, 2020, <https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=1424>
- Sayar, K. (2008). *Ruh Hali* (3. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

- Sayar, K. (2015). Çocuklarımız Küresel Kültürün Pasif Kurbanları. *İstanbul Eğitim ve Kültür Dergisi*, (9), 20-23.
- Sayar, K. (2019). *Yavaşla* (15. Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şinar, A. (1997). *Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872- 1950)*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (1993). Çocuk Edebiyatı: İçimizdeki Çocuğu Yaşatanların Edebiyatıdır. *Dergâh*, 15(14), 12-14.
- Şirin, M. R. (1998). *Çocuk Yüzlü Yazılar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006). *Çocuğa Adanmış Konuşmalar* (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2016). *Gösteri Çağı Çocukları* (3. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (Ed.). (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (3. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tekin, M. (2002). *Roman Sanatı (Roman Unsurları) 1* (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları: 2009.
- Uçan, H. (2006). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim* (2. Baskı). Ankara: Hece Yayınları.
- Uçan, H. (2015). *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2016). *Tereddüt ve Tefekkür*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2017). *Görmek/Göstermek*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2018). *Edebiyat Bilimi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler Eğitimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve Değer* (2. Baskı). İstanbul: Ülken Yayınları.
- Varış F. (1978). *Eğitimde Program Geliştirme* (3. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı* (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. ve Aydın, O. (2015). *İdealist Öğretmen*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yeni Türk Ansiklopedisi, (1985). C. II, ss. 586, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yıldız, M. (2010). Giriş. İçinde; *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, 28-29.05.2010, İstanbul, ss. 8.
- Yılmaz, R. (2006). 100 Temel Eserin Değer Öğretimi Bağlamında Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi. İçinde, (ss. 349-355) *II. Çocuk Edebiyatı Sempozyumu*, 04-06.10.2006.
- Zavalsız, Y. S. (2014). *Değerler Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.